

EESTI EVANGEELIUMI KRISTLASTE JA BAPTISTIDE KOGUDUSTE LIIT

KÕRGEM USUTEADUSLIK SEMINAR

Kristiina Metsala

KRISTLASEST ÕPETAJAD ILMALIKUS KOOLIS: OMA ROLLI TAJUMINE

Magistritöö

Juhendaja: Tarmo Toom, PhD

Tallinn 2025

Olen kõigile lõputöös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõttelistele seisukohtadele ja muudest allikatest pärinevatele andmetele viidanud.

Sõnade arv (ilma bibliograafia ja lisadeta) 27 302

Autor: (allkiri)

..... (kuupäev)

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
1. Teoreetiline osa.....	8
1.1 Sekulaarne kool Eestis.....	8
1.1.1 Sekulaarse kooli olemus ja väärtused.....	8
Sekulaarse kooli mõiste ja olemus Eesti kontekstis.....	8
Sekulaarse kooli ja hariduse eesmärgid ja väärtused.....	10
1.1.2 Õpetaja roll sekulaarses koolis.....	12
Õpetaja rolli tähendus.....	12
Õpetaja roll koolis Eesti kontekstis.....	13
1.1.3 Usu väljendamise piirid ja võimalused.....	16
Seaduslikud piirid ja võimalused.....	16
Neutraalsuse võimalikkus.....	18
1.2 Kristlasest õpetaja roll ja rollitaju.....	20
1.2.1 Õpetaja rollitaju ja selle kujunemine.....	20
Oma rolli tajumine ja selle kasulikkus.....	20
Rollitaju kujunemine.....	22
1.2.2 Õpetaja roll kristlikust perspektiivist.....	24
1.2.3 Erinevad rollikuvandid kristlasest õpetajana.....	27
Kristlasest õpetaja kui “evangeliseerija”.....	27
Kristlasest õpetaja kui “seemnete istutaja”.....	29
Kristlasest õpetaja kui “eeskuju”.....	32
Kristlasest õpetaja kui “väärtuskasvataja”.....	34
Kristlasest õpetaja kui “praktiline teenija”.....	36
Kristlasest õpetaja kui “mentor”.....	38
Kristlasest õpetaja kui “lihtsalt õpetaja”.....	40
Kokkuvõte.....	43
2. Metoodika.....	45
2.1 Uurimismeetod.....	45
2.2 Valim.....	46
2.3 Andmete kogumine.....	47
2.4 Andmete analüüs.....	47
Kokkuvõte.....	48
3. Tulemused.....	49
3.1 Õpetaja nägemus enda rollist.....	49
3.1.1 Kristlasest õpetaja kui “lihtsalt õpetaja”.....	49
3.1.2 Kristlasest õpetaja kui “praktiline teenija” ja “mentor”.....	50
3.1.3 Kristlasest õpetaja kui “eeskuju” ja “väärtuskasvataja”.....	52
3.1.4 Kristlasest õpetaja kui “evangeliseerija” ja “seemnete istutaja”.....	55
3.2 Kristliku identiteedi ja usu väljendumine õpetajatöös.....	60

3.2.1 Identiteedi ja usu väljendus olemuslikult.....	60
3.2.2 Identiteedi ja usu väljendus käitumiselt.....	64
3.2.4 Identiteedi ja usu väljendus ainealaselt.....	67
3.3 Väärtuskonfliktid ja pinged töötades sekulaarses koolis.....	71
3.3.1 Konfliktid sisuliselt puuduvad.....	71
3.3.2 Suhtlemistasandil tekkinud väärtuskonfliktid.....	72
3.3.3 Väärtuskonfliktid õppetöös.....	74
3.3.4 Väärtuskonfliktid tähtpäevadega seoses.....	77
3.3.5 Pinged eelarvamuste osas.....	78
Kokkuvõte.....	79
4. Arutelu.....	82
4.1 “Evangeliseerija”.....	82
4.2 “Lihtsalt õpetaja”.....	84
4.3 “Seemnete istutaja”.....	85
4.4 “Eeskuju”.....	87
4.5 “Väärtuskasvataja”.....	89
4.6 “Mentor”.....	91
4.7 “Praktiline teenija”.....	92
5. Kokkuvõte.....	94
Summary.....	96
Kasutatud kirjandus.....	98
Lisa 1. Intervjuu küsimused.....	102
Lisa 2. Teemaatiline analüüs.....	103
Lisa 3. Lühendid.....	118

Sissejuhatus

Tänapäeva ühiskonda iseloomustab kasvav mitmekesisus ja maailmavaadete paljusus, kus erinevad maailmavaated eksisteerivad kõrvuti, olles mõnikord harmooniliselt, mõnikord pingestatud. Eesti üldhariduskoolid on enamjaolt sekulaarsed ehk usuliselt neutraalsed kuid samal ajal töötavad seal õpetajad, kelle isiklikud veendumused ja suhtumine oma rolli võivad lähtuda religioossetest uskumustest. Kristlaste puhul kaasnevad nende rollidega sageli ootused või sisemine vajadus elada vastavalt oma usule ja edastada kristlikke väärtusi ka igapäevastes tegevustes. Kui kristlane tegutseb avalikus ametis, nagu näiteks õpetajana, võib tekkida pinge isiklike veendumuste ja ametialaste ootuste vahel.

Käesoleva uurimistöö keskmes on vabakogudustesse kuuluvad kristlasest õpetajad, kes tegutsevad sekulaarses koolikeskkonnas. Teema on aktuaalne, sest üha rohkem räägitakse õpetaja professionaalsest identiteedist, väärtuskasvatusest ning usuvabadusest tööelus. Samal ajal, kui sekulaarne kool eeldab usulist neutraalsust, ei saa õpetaja täielikult lahutada oma usulisi veendumusi oma õpetajatööst.¹ See loob mitmetasandilise pinge, mis on tähenduslik nii ühiskondlikus kui ka teoloogilises plaanis.

Probleemipüstitus seisneb selles, et kristlasest õpetajad töötavad koolikeskkonnas, mille väärtused ei pruugi kattuda nende usulise veendumussüsteemiga. Kui ilmalikus koolis rõhutatakse humanistlikku inimkäsitlust,² kus maailmavaate keskmes on inimene, siis kristlik maailmavaade lähtub jumalakesksest lähenemisest.³ Selles on potentsiaal väärtuskonfliktiks. Eestis ei ole uuritud, kuidas kristlasest õpetaja seda pinget ja üldse oma rolli ilmalikus koolis tajub ja kirjeldab. Eestis on varem uuritud kristlike koolide toimimist, religiooniõpetuse rolli ja usuõpetuse võimalikkust ilmalikus koolis,⁴ kuid puudub uurimus, mis keskenduks

¹ Trevor Cooling, "Go and Make Disciples: Education as Christian Mission" - *Journal of Christian Education* 51, no. 2 (2008), 2-3

² Margit Sutrop, "Otsides väärtuspõhise kooli võtit- Eesti kogemus"- *Haridus ja haritus*, (Tartu: Metsaülikool, 2013), 15-17

³ Triin Käpp, "Kristlik väärtuskasvatus kristlikes koolides ning kristlike koolide roll Eesti ühiskonnas 21. sajandi algul", magistr töö (Tartu: Tartu Ülikool, 2021), 36-38

⁴ Käpp, "Kristlik väärtuskasvatus kristlikes koolides ning kristlike koolide roll Eesti ühiskonnas 21. sajandi algul", 99; Silja Härm, "Eesti Gümnaasiumiastme Usundiõpetuse Eesmärgid Õpetajate Pilgu Läbi" - *Usuteaduslik Ajakiri* 73, nr 2 (2018), 112-113; Olga Schihalejev, „Eesti elanike suhtumine kohustuslikku usundiõpetusse“ - *Usuteaduslik Ajakiri* 86, nr 2 (2024), 61, DOI: <https://doi.org/10.23675/ua.v86i2.24617>

kristlasest õpetajate isiklikele kogemustele sekulaarses koolis. Käesolev töö alustab selle lünga täitmist, keskendudes kristlasest õpetaja rollitajule just ilmalikus hariduskeskkonnas.

Töö eesmärk on uurida, kuidas kristlasest õpetajad tajuvad oma rolli sekulaarses koolis. Eesmärgist lähtuv uurimisküsimus on järgmine: Kuidas kirjeldavad kristlasest õpetajad oma rolli ilmalikus koolis?

Töös esinevad korduvad mõisted, mida on oluline lahti seletada. “Õpetaja” all mõeldakse käesolevas töös üldhariduskoolis töötavat pedagoogi, nii klassiõpetajat kui ka aineõpetajat. Töö ei hõlma lasteaiaõpetajaid ega kutseõppeasutustes õpetavaid pedagooge. Töös kasutan sünonüümidenä ilma likku ja sekulaarset kooli. Sekulaarne kool tähendab siinses kontekstis kooli, mis ei ole seotud ühegi religioonilise institutsiooniga ning mille õppe- ja kasvatustöö on usuliselt neutraalne. Käesolevas uurimuses keskendutakse üldhariduskoolidele, kus väärtuskonfliktid usu ja kooli neutraalsuse vahel on kõige selgemalt nähtavad. Välja on jäetud erakoolid ja munitsipaalkoolid. “Rolli” all mõistetakse käesolevas töös õpetaja ametiga kaasnevaid ootusi, ülesandeid ja käitumismustreid, mis tulenevad nii koolikeskkonnast kui ka õpetaja enda identiteedist. “Rollitaju” viitab sellele, kuidas õpetaja ise mõistab oma ametialast positsiooni ja sellest lähtuvaid ootuseid. Vabakoguduste kristlased tähistavad siinses töös inimesi, kes määratlevad end kristlastena ja kuuluvad vabakogudustesse nagu baptistid, nelipühilased, metodistid, adventistid ja teiste vabakoguduste liikmete sekka.

Töö koosneb neljast sisulisest osast: teoreetiline osa, kus analüüsitakse sekulaarse kooli olemust, õpetaja rolli sekulaarse kooli vaatest ning õpetaja rolli kristlikust perspektiivist ja rollitaju ning rollikuvandeid; metoodika, kus kirjeldatakse uurimisprotsessi; tulemused, kus esitatakse intervjuudest saadud andmed; arutelu, mis seob teoreetilise ja empiirilise osa ning pakub järeldusi. Töö lõpeb kokkuvõtte, piirangute ja edasiste uurimissuunistega. Teoreetilises osas kasutatavate allikate seas on nii rahvusvahelisi teadusartikleid kui ka Eesti konteksti käsitlevaid uurimusi, magistri- ja doktoritöid ning valdkonnaspetsiifilisi analüüse. Lisaks on kasutatud põhiseadust, sellest lähtuvaid dokumente ja hariduspoliitika materjale, mis aitavad mõista sekulaarse kooli toimimist ja ametlikku raamistust. Kuna töö keskendub Eestis tegutsevatele õpetajatele, on oluline, et osa allikatest kajastab kohalikke haridusarutelusid ning uuringuid just Eesti ühiskonnas. Samas on töö tugevalt seotud rahvusvahelise uurimiskeskonnaga, mistõttu on olulisel kohal rahvusvaheline teaduskirjandus.

Töö tugineb kvalitatiivsele uurimismeetodile, mis sobib hästi, et uurida õpetajate nägemust enda rollist. Uurimuse keskmes on kristlasest õpetajate isiklikud kogemused, arusaamad ja

hoiakud ning kvalitatiivne lähenemine on parim viis nende sisuliste mõistmisteni jõudmiseks. Empiiriliste andmete kogumiseks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud 20 kristlasest õpetajaga, kes töötavad Eesti üldhariduskoolides. Valimisse kuulusid pedagoogid, kes tegutsevad erinevates kooliastmetes, alg-, põhi- ja gümnaasiumihariduses. Töö ei hõlma kristlikke erakooliõpetajaid ega teistesse konfessioonidesse (nt õigeusk, katoliiklus) kuuluvaid õpetajaid. Samuti ei käsitleta õpilaste, lapsevanemate ega koolijuhtide vaatenurki vaid fookus on täielikult õpetajate endi rollitaju ja kogemuse kirjeldusel.

1. Teoreetiline osa

1.1 Sekulaarne kool Eestis

Käesolevas teoreetilises peatükis keskendutakse sekulaarse kooli tähenduse, olemuse, hariduse eesmärkide, õpetaja rolli avamisele Eesti haridussüsteemi kontekstis ning usu väljendamise piiridele sekulaarses koolikeskkonnas. Esmalt käsitletakse sekulaarse üldhariduskooli mõistet ja olemust. Seejärel vaadeldakse kooli kui kasvatus- ja isiksusliku kujunemise keskkonda, toetudes kasvatusteadlaste seisukohtadele hariduse olemusest. Tuuakse esile hariduse eesmärgid ja väärtused, mida on võimalik mõtestada erinevate teoreetiliste ja seadusandlike allikate kaudu. Rõhk on sellel, kuidas haridus toetab nii indiviidi isiklikku arengut kui ka ühiskonna kestlikkust, ning kuidas väärtuskasvatus on hariduse lahutamatu osa. Teises osas käsitletakse õpetaja rolli sekulaarses koolis ehk kuidas see on ajas muutunud, millised ootused õpetajale seatakse ning millist tähendust omab õpetaja kui väärtuste kandja ja kujundaja. Lõpuks uuritakse usu väljendamise piire ja võimalusi sekulaarses koolis ning arutletakse usulise ja väärtuste neutraalsuse saavutamise üle. Peatüki eesmärk on pakkuda terviklikku arusaama sekulaarse kooli olemusest ning õpetaja rollist väärtuste vahendajana tänapäeva Eesti haridusmaastikul.

1.1.1 Sekulaarse kooli olemus ja väärtused

Antud alapeatükk keskendub sekulaarse kooli olemuse ja väärtuste avamisele. Esmalt käsitletakse, kuidas Eesti haridussüsteemi alusdokumentides, nagu haridusseadus ja riiklik õppekava, määratletakse üldhariduskoolide mõistet, olemust, eesmäärke, seejärel käsitletakse kooli tähendust laiemas sotsiaalses ja kasvatusteaduslikus kontekstis ehk milline on kool kui inimese kujunemispai, väärtuste kandja ja ühiskondliku ootuse täitja.

Sekulaarse kooli mõiste ja olemus Eesti kontekstis

Eestis on põhiseaduse kohaselt tagatud kiriku ja riigi lahusus ning usu- ja südametunnistuse vabadus.⁵ Sellest põhimõttest lähtuvalt on avalik haridussüsteem usuliselt neutraalne ehk

⁵ Eesti Vabariigi Põhiseadus § 40

üldhariduskoolid ei kuulu ühegi kiriku või religioosse ühenduse haldusalasse. Eesti Vabariigi haridusseaduse rõhutab, et hariduse põhialustes lähtutakse üldinimlikest ja rahvuslikest väärtustest ning usu- ja südametunnistuse vabaduse tunnustamisest.⁶ Haridussüsteemi mõistes kuuluvad üldhariduskoolid avalike haridusasutuste hulka, mille korraldamise eest vastutavad riik või kohalik omavalitsus.⁷ Neid iseloomustab õppekorraldus, mis lähtub riiklikust õppekavast ning haridussüsteemi korralduse põhimõtetest.⁸

Sellest tulenevalt on Eesti sekulaarne kool eelkõige üldhariduskool, mis tegutseb ilma usulise kuuluvuseta, on rajatud riigi või omavalitsuse poolt ning mille õpetus ja kasvatustöö lähtuvad humanistlikust ja teaduspõhisest maailmapildist.⁹ Kuigi Eestis on ka usulise suunitlusega erakoolid, nagu mitmed kristlikud koolid (sh nt Tallinna Toomkool, Tartu Luterlik Peetri Kool) on rajatud erakooliseaduse alusel ning nende tegevus põhineb vanemate õigusel valida oma lapsele maailmavaatele vastav haridustee. Nende õppe- ja kasvatustöö võib lähtuda kristlikest väärtustest, kuid ka neil tuleb järgida riikliku õppekava põhimõtteid ja seadusandlikke piiranguid. Vanalinna Hariduskolleeegium, mis on erandina Eestis kristlikel väärtustel põhinev omavalitsuskool, kirjutab oma kodulehel: “Riik peaks ideaalis tagama kõigile peredele võimaluse leida oma lapsele kool, mis pere kasvatustaotlustega kõige paremini haakub, olgu see siis kristlik, ateistlik, edukuse-usku või muu suunitlusega. [...] Kehtiva riikliku õppekava § 4 sätestab kooli õppe ja kasvatuse üldeesmärgina isiksuse kujundamise, kes juhindub oma valikutes ja tegudes eetika alusväärtustest: inimelu pühadus, vägivallast hoidumine, vabadus, õiglus, ausus, vastutus. Kristlik väärtussüsteem toetab kõigi loetletud omaduste kujunemist.”¹⁰ Seega põhineb üleüldiselt sekulaarne üldhariduskool riiklikel väärtustel, mis toetuvad inimõigustele, teaduspõhisusele ja humanistlikule inimkäsitlusele. Kuigi haridussüsteem tunnustab maailmavaatelist mitmekesisust, jäävad üldhariduslikud koolid usuliselt neutraalseks.

Peale sekulaarse kooli mõiste käsitlemist on oluline süveneda sellesse, milline on kooli ja hariduse olemus laiemas tähenduses ehk mida kool inimeseks kasvamise ja kujunemise keskkonnana esindab. Kool ei ole ainult teadmiste edasiandmise paik, vaid inimese arengu ja

⁶ Eesti Vabariigi haridusseadus §2 lg 2

⁷ Haridusseadus §3 lg 3

⁸ Haridusseadus §4 lg 2 ; Haridusseadus §4 lg 7

⁹ Sutrop, “Otsides väärtuspõhise kooli võtit- Eesti kogemus”, 15-17

¹⁰ “Põhiväärtused”, Vanalinna Hariduskolleeegiumi koduleht, <https://www.vhk.ee/et/pohivaartused> (vaadatud 03. aprill 2025)

kasvatuse keskkond. Margit Sutrop on rõhutanud, et „kool on inimese küpsemise kasvulava, kus õpetaja on kui aednik, kelle ülesanne on luua kõigile taimedele sobivad kasvutingimused.”¹¹ Selline kujundlik väljendus viitab kooli kui kasvatusruumi tähendusele, kus lisaks teadmistele antakse edasi ka väärtusi ja hoiakuid. Haridus kui kasvatus toetub humanistlikule inimkäsitlusele, mille keskmes on indiviid oma areneva potentsiaaliga. See käsitlus näeb haridust protsessina, mille eesmärk on toetada inimese isiksuslikku küpsemist, kujundada väärtushinnanguid ning edendada enesemõistmist ja ühiskondlikku vastutust.¹² Ülo Vooglaid on omalt poolt rõhutanud, et haridus ei piirdu üksnes kooliseintega, vaid haridussüsteemi mõistmisel tuleb arvestada ka kodu, kultuuri, meedia ja muude institutsioonide panust, kusjuures kool on vaid üks element laiemas kasvatuses raamistikus. Haridus on kui õppe, kasvatus ja kogemuse ühtsus, milles keskne roll on just kasvatustööl. Inimesest ei saa haritud isikut vaid teadmiste põhjal, vaid hariduse kaudu peab tekkima seos kultuuri ja väärtustega. Identiteedi kujunemine eeldab pidevat suhestumist kultuurilise keskkonnaga, mille kaudu inimene leiab oma koha maailmas.¹³ Saan mõlema haridusteadlase mõtetest aru nii, et mõlemad rõhutavad seda, et haridus on rohkemat kui teadmiste edasi andmine. Mõlemad rõhutavad, et haridus on kasvatus. Samas Sutrop näeb kooli olemust suurema väärtusena hariduse edasi andmisel, kuid Vooglaid näeb kooli rolli kui vaid väikest osa ühest suurest tervikust. Autorina arvan, et kooli ja hariduse olemus on kasvatada inimesest mõtlev inimene, see tähendab, et inimene peab aru saama kes ta on, mida ta väärtustab ning kuidas soovib elada.

Kokkuvõttes on kooli olemus midagi enam kui teadmiste edasiandmine, see on inimese väärtusruumi, oskuste, teadmiste ja hoiakute kujundamise keskkond. Haridus seob endas kasvatuses, kogemuse ja kultuurilise kuuluvuse, aidates inimesel kujuneda terviklikuks ja teadlikuks ühiskonnaliikmeks.

Sekulaarse kooli ja hariduse eesmärgid ja väärtused

Hariduse eesmärgid on võimalik mõtestada mitme teoreetilise lähenemise kaudu. Näiteks Harry Brighouse'i järgi saab hariduse põhieesmärgid jagada nelja kategooriasse: enesemääramine, inimkapitali kasvatamine, individuaalne heaolu ja kodanikuks kasvamine.

¹¹ Sutrop, “Otsides väärtuspõhise kooli võtit- Eesti kogemus”, 15-17

¹² *Ibid.*

¹³ "Elanikust kodanikuks", Ülo Vooglaid, viimati muudetud 01.02.2019, <https://vooglaid.org/raamatud/elanikust-kodanikuks/> (vaadatud 04. aprill 2025)

Need rõhuasetused avavad hästi, millistest vajadustest ja ootustest tänapäeva kooli roll kujuneb. Esiteks toetab haridus inimese autonoomiat ja iseseisvat mõtlemist. Teiseks valmistab haridus inimest ette majanduslikuks toimetulekuks, see tähendab, et koolil on oluline roll tööjõu kujundajana. Kolmandaks peaks haridus looma võimalused isiklikuks arenguks ja elukvaliteedi tõusuks. Ning neljandaks aitab haridus inimesel leida oma kohta ühiskonnas, õppida sotsiaalseid oskusi ja väärtustada kooselu. Need eesmärgid ei välista üksteist, vaid täiendavad, sest hea haridus peaks teenima kõike seda korraga.¹⁴

Need teoreetilised sihid on tugevalt esindatud ka Eesti haridusseadustes ja riiklikus õppekavas. Haridusseaduse järgi on hariduse eesmärgiks toetada nii isiksuse kui ühiskonna arengut, kujundada seadusekuulekaid inimesi ja luua eeldused pidevõppeks.¹⁵ Riiklik õppekava ja Põhikooli- ja Gümnaasiumiseadus rõhutavad tasakaalustatud arengu toetamist, nii vaimset, sotsiaalset kui ka emotsionaalset. Kooli kui institutsiooni ülesanne on seega enam kui teadmiste edastamine. See on kasvukeskkonna loomine, kus õpilased arenevad loovateks, eneseteadlikeks ja ühiskonnas toime tulevateks isiksusteks. Seejuures rõhutatakse humanistlikku maailmavaadet, teaduspõhisust ning väärtusi, mis tulenevad Eesti põhiseadusest, rahvusvahelistest inimõiguste dokumentidest ja Euroopa kultuuriruumist.¹⁶ Käsitledes hariduse eesmäärke sellise mitmetasandilise lähenemise kaudu, ilmneb selgelt, et kool ei ole ainult teadmiste vahendamise koht, vaid väärtuste ja identiteedi kujundamise keskkond. Minu hinnangul vajab just see kasvatuslik funktsioon koolielus teadlikumat esiletoomist ja süstemaatilist toetamist.

Koolis edasi antavad väärtused on seega pärit ühiskonnas oluliseks peetavatest väärtustest.¹⁷ Haridust antakse edasi läbi selle, milliseid iseloomuomadusi ideaaliks peetakse. Kui soovitakse inimesi, kes oleks alluvad, kuulekad ning täieliku pühendumisega teeksid ainult tööd, siis on vaja koolides autoriteetseid ja karmi lähenemisega õpetajad, kes soodustavad tuupimist, korda ja kontrolli. Soovides näiteks kiiresti arenevat majanduskasvu ja arutlevaid, loomingulisi inimesi, on vaja arendada õpilastes kriitilist mõtlemist, loomingulisust, arutelu oskust ja ettevõtlikkust. Olenevalt soovitud tulemustest soositakse erinevaid väärtusi ning

¹⁴ Harry Brighouse, *On Education: Thinking in Action* (London: Routledge, 2005), 62-65

¹⁵ Haridusseadus §2 lg 3

¹⁶ Haridusseaduse §2 lg 3 ; Põhikooli- ja Gümnaasiumiseadus ; Põhiseadus

¹⁷ Peep Leppik, *Õppimine on tõesti huvitav* (Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2006), 9

selle kaudu kujundatakse ka haridust.¹⁸ Sellest saab järeldada, et haridus ei saa olla väärtusneutraalne, sest kooli kaudu vahendatakse paratamatult ühiskondlikke ootusi ja ideaale. Seetõttu tuleb kriitiliselt mõtestada, milliseid hoiakuid me koolis teadlikult või kaudsel moel kasvatame. Autorina arvan, et ei piisa ainult väärtustest rääkimisest, vaid tuleb mõista, kuidas õpetaja isiksus ja hoiakud neid väärtusi igapäevases õpetamises edasi kannavad. Margit Sutrop toob sarnaselt esile mõtte, et Eesti kool peaks muutuma väärtuspõhiseks ja looma tingimused õpilaste isiklikuks ja sotsiaalseks arenguks, aidates neil saada teadlikeks, loovateks ja oma elu suunata suutvateks isiksusteks. Väärtuspõhisust saab luua läbi õpetajate, kes on teadlikud oma väärtustest ning kannavad edasi väärtusi, mis aitavad õpilastel kujuneda analüüsivateks, loominguulisteks ja ennast juhtivateks õppijateks.¹⁹

Kokkuvõttes on hariduse eesmärgid ja väärtused mitmetasandilised ja seotud nii isikliku kui ühiskondliku arenguga. Eesti koolihariduse raamistik toetub humanistlikule ja väärtuspõhisele lähenemisele, kuid selle rakendamine sõltub suurel määral õpetaja teadlikkusest ja rollist väärtuskasvatajana. Haridust ei saa käsitleda neutraalse nähtusena, sest see peegeldab alati laiemat maailmavaadet ja kultuuriruumi. Seetõttu on oluline, et koolis teadlikult toetataks õppija isiksuslikku ja sotsiaalset arengut koos akadeemilise kasvuga.

1.1.2 Õpetaja roll sekulaarses koolis

Selles alapeatükis vaadeldakse, millised on õpetaja rolli tähendused sekulaarses koolis, kuidas need on ajas muutunud ning millist vastutust kannab õpetaja väärtuste kujundajana sekulaarses kooli keskkonnas.

Õpetaja rolli tähendus

Õpetaja rolli mõistmiseks sekulaarses koolis, on oluline ära defineerida rolli mõiste. Roll tähendab käitumisootuste kogumit, mis on seotud inimese positsiooniga ühiskonnas. Rolli all mõeldakse normatiivselt ühiskonna poolt heaks kiidetud käitumisviisi, mida eeldatakse teatud positsioonis olevalt inimeselt.²⁰ Rolli saab defineerida kui käitumismustrite kogumit, mis on

¹⁸ Sutrop, "Otsides väärtuspõhise kooli võtit- Eesti kogemus", 16-17

¹⁹ *Ibid.* 26-32

²⁰ Aaron H. Anglin, Paula A. Kincaid, Jeremy C. Short, ja David G. Allen, "Role Theory Perspectives: Past, Present, and Future Applications of Role Theories in Management Research," - *Journal of Management* 48, nr 6 (2022), 1470

seotud konkreetse positsiooniga sotsiaalses struktuuris ja mida mõjutavad teiste inimeste ootused. Kõik inimesed on oma ülesannete ja tegevustega seotud mingite rollidega, mida igapäevaselt täidetakse. Keegi ei saa elada rollivabalt. Pereelus, töö, hobisid tehes, kõikjal täidetakse rolle.¹⁵ See tähendab, et indiviidide käitumine teatud rollis sõltub nii nende enda arusaamadest kui ka sellest, mida teised neilt ootavad.

Õpetaja kui rollikandja puhul lisandub aga suurem vastutuse ja tähenduse mõõde. Nimelt õpetajat ei tajuta üksnes õpetamise funktsiooni kandjana, vaid sageli ka eetilise eeskujuna, kelle rolli ulatus liigub koolist väljapoole kogu ühiskonda. Bruce J. Biddle räägib oma uuringus rolliterooria kohta ning toob välja, et õpetajad on samuti rolli kandjad ning nende rolli on kirjeldatud kolmes põhikategoorias: käitumuslik pool, ühiskondlik positsioon ja rolliga kaasnevad ootused. Käitumise all rõhutatakse, et õpetaja roll väljendub otseses käitumises klassiruumis ja koolis, õpetaja õpetamisstiilis, suhtluses ja juhendamises. Ühiskondlik positsioon näeb õpetajat kui ühiskonnas kindlat staatust omavat isikut. Õpetaja roll ei piirdu ainult klassiruumi tegevustega, vaid ulatub ka koolivälisesse konteksti olles osa hariduskultuuri kandjast. Rolliga kaasnevad ootused võivad pärineda erinevatelt osapooltelt, näiteks õpilastelt, lapsevanematelt, koolijuhtidelt, tööturult ja olla nii formaalsed (töökohustused) kui ka mitteformaalsed (moraalseks eeskujuks olemine).²¹ Sellest tulenevalt saab järeldada, et ootuste mitmekesisus muudab õpetaja rolli eriti keerukaks ja mitmetahuliseks. Rolli sisustamine ei toimu ainult ametikirjelduste alusel, vaid ka ühiskondlike normide, väärtuste ja isiklike uskumuste kaudu. Kristlasest õpetaja puhul lisandub siia ka isiklik maailmavaade, mis võib nii toetada kui ka mõnikord pingestada tema rolli sekulaarses koolis.

Seega, õpetaja roll on mitmetahuline ja hõlmab lisaks ametialastele kohustustele ka ühiskondlikke ja moraalseid ootusi. Rolli kujundavad nii välised ootused kui ka õpetaja enda väärtused ja arusaamad.

Õpetaja roll koolis Eesti kontekstis

Õpetaja rollid on ajas muutuvad ning sõltuvad suuresti ühiskonna ootustest ja haridusideoloogiast. Näiteks 1950.–1960. aastatel oli õpetaja rahvaalgustaja, kelle eesmärk

²¹ Bruce J. Biddle, „Recent Developments in Role Theory“ – *Annual Review of Sociology* 12, nr. 1 (1986), 67-92, <https://doi.org/10.1146/annurev.so.12.080186.000435>

oli kasvatada kuulekaid ja korralikke kodanikke.²² Sellel ajal kasutati õpetaja kohta metafoori pigem teadmiste andmise koht, samal ajal kui kodu oli lapse kasvatamise peamine keskkond.²³ 1970.–1980. aastatel nihkus rõhuasetus õpetajalt kui moraalselt autoriteedilt rohkem teadmiste vahendaja ja koostööpartneri suunas. Kasvav rõhk pandi koostööle lapsevanematega ning õpetamispraktika muutus lapsekeskseks. 1990. aastatel ilmnis taas õpetaja rolli laienemine, õpetajast sai ühiskonna mõjutaja ning senisest rohkem hakati väärtustama õpetajat kui ennastreflekteerivat professionaali.²⁴ Nende muutuste taustal on selge, et õpetaja roll ei ole staatiline. Õpetaja peab pidevalt kohanema, mitte ainult hariduspoliitiliste muudatuste, vaid ka ühiskondlike väärtuste, õpilaste vajaduste ning kultuuriliste ootustega. Tänapäeval eeldatakse, et õpetaja täidab korraga mitut rolli, lähtudes kooli, lapsevanemate, õppekava ja ühiskonna ootustest.

Kasvatusteadlane Tuuli Oder toob välja kolm tänapäevast õpetaja rolli käsitlust: käsitööline õpetaja, rakendusteadlane ja reflekteeriv praktik.²⁵ Need metafoorid annavad edasi, et õpetaja on professionaal, kes ühendab teooria ja praktika, analüüsib oma tegevust ning kohandab seda vastavalt õpilaste vajadustele. Poom-Valickise ja Oderi uuringus, milles osales 658 Eesti õpetajat, tuli esile mitmetasandiline rollitaju. Õpetajad näevad end orkestrijuhina, kameeleonina, elava entsüklopeediana, isegi alpinistina. Need kujundid viitavad õpetajatöös peituvale keerukusele, pingutusele ja kurnavusele, aga ka tähenduslikkusele.¹⁸ Minu hinnangul peegeldavad sellised metafoorid hästi õpetaja töö emotsionaalset ja identiteedilist mõõdet. Õpetaja on pidevas muutuses ja tasakaalu otsingul. Ühest küljest haridusprofessionaal, teisalt inimlik eeskuju. Just see mitmekihiline olemus teeb õpetaja rolli huvitavaks, aga ka keeruliseks.

Mitmed haridusteadlased toovad välja, et õpetaja suurim roll on olla väärtuskasvataja. Õpetaja töö seisneb õpilaste hoiakute ja väärtuste kujundamises. Õpetaja mõjutab õpilasi oma igapäevase suhtlemise, õpetamisstiili ja isikliku eeskujuga, mistõttu ei saa väärtuskasvatus olla koolis midagi juhuslikku või eraldiseisvat, vaid see peab olema loomulik ja teadlik osa kogu õppeprotsessist. Väärtuskasvatuse arendamisel on olnud suurimaks väljakutseks see, et

²² Olli Luukkainen, *Õpetaja aastal 2010. õpetajate baas- ja täienduskoolituse ettenägemisprojekti (OPERO) uuring 15. Lõpparuanne*, (Helsingi: Haridusamet, 2001), 67

²³ Tuuli Oder, *Võõrkeeleõpetaja professionaalsuse kaasaegne mudel* (Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2007), 50

²⁴ *Ibid.*

²⁵ Oder, *Võõrkeeleõpetaja professionaalsuse kaasaegne mudel*, 49

paljud õpetajad ei ole oma rolli selles piisavalt teadvustanud. Tihti peetakse õpetaja peamiseks ülesandeks aine tundmist ning õppekavas sätestatud teadmiste edasiandmist, samas kui väärtuste kujundamine on jäänud pigem tahaplaanile või peetud millekski, mis toimub iseenesest. Oluline aspekt, on see, et õpetaja ei saa väärtuskasvatust vältida, sest iga õpetaja mõjutab oma õpilaste väärtushinnanguid kas teadlikult või alateadlikult.²⁶ Seda mõtet tuleb eriti kristlastest õpetajate puhul arvesse võtta. Seetõttu on vaja, et õpetajad tegeleksid esmalt omaenda väärtuste analüüsimisega ning mõtestaksid teadlikult, milliseid hoiakuid ja käitumismustreid nad oma õpilastele edasi annavad. Sellega nõustub ka Triin Käpp, kes oma doktoritöös tõi sisse arutelu, et kas neutraalseid väärtuseid on üldse võimalik edasi anda ja et hariduse edasi andmist ei saagi teha väärtuste vabalt. Väärtuste vabadus on samuti valik ja teatud väärtustel põhinev valik. Õpetaja rolli kuulub tahest tahtmata väärtuste edasikandja roll ning seda ei olegi võimalik neutraalselt teha.²⁷ Trevor Cooling nõustub samuti kui oluline roll on õpetaja kui väärtuskasvataja. Tegemist ei ole Eesti haridusteadlasega, aga näide on sobilik illustreerimaks, mis rolli kannab õpetaja. Õpetajad peaksid märkama, et nende väärtused ja hoiakud kanduvad edasi õpilastesse. Cooling toob hea näite väärtuskasvatusest, kuid kurva näite ajaloost, milleks on holokausti juhtum, kus üks õpilane kirjutas oma õpetajale kirja. Ta tõi seal järgmist: “Kallis õpetaja. Ma olen ellujääja koonduslaagrist. Mu silmad on näinud, mida ükski inimene ei tohiks iialgi näha: gaasi kambrid, mis olid ehitatud inseneride poolt; laste mürgitamist haritud füsioteraapeutide poolt; imikute tapmist treenitud medõdede poolt; naiste ja nende beebide tulistamist ja põletamist gümnaasiumi lõpetanute poolt. Niiet ma olen kahtlev Teie hariduse andmise osas. Minu soovitus on see: aita oma õpilastel saada inimesteks. Teie pingutused ja õpetused ei tohiks kasvatada haritud koletisi, oskustega psühhopaate ja haritud Eichmann-e. Lugemine, kirjutamine ja aritmeetika on olulised ainult siis kui need teevad meie lastest rohkem inimesed.”¹ See kiri tuletab meelde, et õpetaja töö roll ei piirdu akadeemilise arenguga, vaid ta mõjutab inimese terviklikku kujunemist. Just siin seisneb õpetaja kutse sügavaim tähendus.

Kokkuvõttes on õpetaja roll ajas ja kontekstis pidevas muutumises, peegeldades ühiskondlikke väärtusi ja hariduspoliitilisi rõhuasetusi. Eesti õpetajad näevad end üha rohkem

²⁶ Sutrop, “*Otsides väärtuspõhise kooli võit- Eesti kogemus*”, 32-35

²⁷ Käpp, “Kristlik väärtuskasvatus kristlikes koolides ning kristlike koolide roll Eesti ühiskonnas 21. sajandi algul”, 80-81

enesereflekteerivate praktikute ja väärtuskasvatajatena, kelle töö mõjutab õpilaste arengut palju laiemalt kui ainult teadmiste tasandil. Just väärtused, mida õpetajad teadlikult või alateadlikult kannavad, kujundavad koolist ruumi, kus kasvab mitte ainult teadmistega, vaid ka empaatia ja vastutustundega inimene.

1.1.3 Usu väljendamise piirid ja võimalused

Selleks, et mõista kristlasest õpetajate võimalusi oma usuliste veendumuste väljendamiseks sekulaarses koolis, on vajalik tutvuda esmalt seadusandliku raamistikuga, mis reguleerib usuvabadust ning kooli usulist neutraalsust Eesti haridussüsteemis.

Seaduslikud piirid ja võimalused

Eestis on usu väljendamine koolides reguleeritud haridus- ja põhiseadundlike aktide kaudu. Need sätestavad üldised põhimõtted ning piirangud, mis tagavad riigikoolide sekulaarsuse ja neutraalse õpikeskkonna.

Eesti Vabariigi põhiseadus kaitseb iga inimese usuvabadust. Põhiseaduse §40 sätestab, et "Igaühel on südametunnistuse-, usu- ja mõttevabadus. Kuulumine kirikutesse ja usuühingutesse on vaba. Riigikirikut ei ole. Igaühel on vabadus nii üksinda kui ka koos teistega, avalikult või eraviisiliselt täita usutalitusi, kui see ei kahjusta avalikku korda, tervist ega kõlblust".²⁸ See põhimõte tagab, et riik ei sekku inimeste usulistesse veendumustesse, kuid samas seab piirangud, kui usutalituste täitmine ohustab teisi ühiselu aspekte. Lisaks kaitseb põhiseadus ka õigust olla uskmatu. Põhiseaduse kommentaaride kohaselt ei kaitse §40 mitte ainult religioosseid, vaid ka mittereligioosseid vaateid, tagades nii neutraalsuse usulistes küsimustes.²⁹ Samuti keelab §12 igasuguse diskrimineerimise usulistel või maailmavaatelistel põhjustel: "Kõik on seaduse ees võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu".³⁰ See tähendab, et kõiki inimesi peab kohtlema võrdselt, olenemata nende usulisest kuuluvusest või selle puudumisest. Haridussüsteemis rakenduvad needsamad printsiibid. Põhiseaduse §37 sätestab: "Igaühel on

²⁸ Põhiseadus § 40

²⁹ Eesti Vabariigi Põhiseaduse Kommentaar § 40

³⁰ Põhiseadus § 12

õigus haridusele...".³¹ Hariduse eesmärk on tagada demokraatlik, ühiselu edendav ja võrdseid väärtusi kandev keskkond. Põhiseaduse kommentaarides on rõhutatud, et teadmisi peab edastama objektiivselt, kriitiliselt ja pluralistlikult, vältides doktrinarismi.³² See tähendab, et koolid peavad olema usulistes küsimustes neutraalsed, ei tohi suunata õpilasi kindlasse usulisse suunda ega piirata nende õigust oma veendumustele. Samas ei tohi usuvabaduse ettekäändel piirata ka mitte religioosseid vaateid.

Põhikooli- ja Gümnaasiumiseadus reguleerib koolide tegevust, tagades hariduse neutraalsuse ja kõigile võrdväärselt kättesaadavuse. §4 sätestab, et kool peab toetama iga õpilase igakülgset arengut, andes teadmisi ja oskusi, mis on vajalikud iseseisvaks toimetulekuks ning vastutustundlikuks ühiskonnapärasteks otsusteks.³³ Lisaks määrab §6, et "kvaliteetne üldharidus on võrdväärselt kättesaadav kõigile isikutele, sõltumata nende sotsiaalsest ja majanduslikust taustast, rahvusest, soost, elukohast või hariduslikust erivajadusest".³⁴ Teisisõnu, koolikeskkond peab olema usuvabadust austav ning õpetajad ei saa oma ametipositsiooni kasutada selleks, et edendada isiklike usulisi väärtusi. Samas sätestab PGS, et õpilastel on õigus saada teavet erinevate religioonide ja maailmavaadete kohta. Paragrahv 15 toob välja, et koolides võib käsitleda usundiõpetust, kuid ei tohi eelistada ühte kindlat usku.³⁵ See jätab ruumi objektiivsele ja neutraalsele usundiõpetusele, mis tutvustab erinevaid religioone ilma neid otseselt propageerimata.

Võrdluseks võib märkida, et kristlikud erakoolid Eestis, nagu näiteks Tallinna Toomkool, Püha Johannese Kool, Kohila Mõisakool või Kaarli Kool, tegutsevad samuti riiklikus seadusraamistikus, kuid saavad teadlikumalt lõimida õppetöösse kristlikku väärtusraamistikku. Kuigi usuvabadus kehtib ka seal ning õpilasi ei tohi kohustada usulistes praktikates osalema, on kooli kasvatuskeskkond selgelt kristliku suunitlusega. Kuna sellistesse erakoolidesse astutakse vanemate ja laste vabast tahtest, peegeldab see ka nende enda väärtusteelistusi, mis muudab õpetaja ja kooli väärtuste kooskõla sageli loomulikumaks.³⁶

³¹ Põhiseadus § 37

³² Põhiseaduse Kommentaar § 37

³³ Põhikooli- ja Gümnaasiumiseadus § 4

³⁴ PGS § 6

³⁵ PGS § 15

³⁶ Käpp, "Kristlik väärtuskasvatus kristlikes koolides ning kristlike koolide roll Eesti ühiskonnas 21. sajandi algul", 102-109

Kokkuvõttes võib öelda, et Eesti õigusruum seab usuvabaduse tagamise kõrgeks prioriteediks, kuid samas piirab selle rakendamist viisil, mis väldib teiste inimeste ja avalike institutsioonide kallutamist kindla maailmavaate suunas. Koolid peavad tagama neutraalse ja tasakaalustatud hariduskeskkonna, kus kõik õpilased saavad võrdse kohtlemise osaliseks, olenemata nende usulistest või mittereligioossetest veendumustest.

Neutraalsuse võimalikkus

Seadused näevad ette usulise neutraalsuse säilitamist koolis, kuid tegelikkuses kerkib küsimus, kas täielik neutraalsus õpetamises ja kasvatustöös on üldse saavutatav. Selles osas analüüsin väärtuste ja hoiakute paratamatut kohalolu koolikeskkonnas ning õpetaja rolli väärtuskasvatajana.

Seaduste kohaselt on vaja neutraalsust sekulaarsetes koolides ehk Eestis üldhariduskoolides. Samas kristlasest õpetajana juba kantakse palju kristlikke väärtuseid oma töösse. Kõik õpetajad ja kooli õppekava juba kannavad edasi mingeid väärtuseid. Isegi kui arvatakse, et väärtuseid ei edastata, siis paratamatult antakse edasi endale omaseid väärtuseid läbi ainete, õppekavade, õpetamisstiilide ja käitumisega. Sellist terminit nagu väärtuste vaba kooli lihtsalt ei saa eksisteerida. Oma väärtuseid on võimalik edasi anda ka alateadlikult. Isegi, et otseselt ei plaanita neid edastada, siis läbi selle, et need väärtused on tugevalt inimese sees, need paistavad välja.³⁷ Väitega, et väärtuste vabas maailmas ei saa ükski inimene kasvada, nõustub ka Triin Käpp. Kas kool tohib edastada üldse väärtuseid või peaks jääma kool väärtuste osas neutraalseks? Neid küsimusi esitab Triin Käpp oma uurimises. Ta toob välja, et teadlik väärtuste mitte esitamine on väärtusvalik, sest otsustatakse mitte väärtuseid edasi anda, vaid rõhutatakse iga indiviidi enda õigusele valida omale väärtusruum. See otsus on samuti väärtustel põhinev otsus. Samas toob Käpp ikkagi välja, et täiesti väärtustevaba keskkonda, kus õpilane saaks ise oma väärtusruumi valida, on väga raske luua. Ükski inimene ei kasva väärtuste vabas maailmas.³⁸

Minu kui autori arvates on võimatu paluda õpetajatelt väärtuste vaba kasvatust või usuliselt neutraalset väärtuste edastamist. Usu väljendamine ja usuliste vaadete edastamine on üks asi

³⁷ Sutrop, "*Otsides väärtuspõhise kooli võtit- Eesti kogemus*", 32-35

³⁸ Käpp, "Kristlik väärtuskasvatus kristlikes koolides ning kristlike koolide roll Eesti ühiskonnas 21. sajandi algul", 80-81

ning selle võib õpetajana korraks tahaplaanile jätta, aga väärtuseid ei saa neutraalselt esitada, sest need on nii tugevalt identiteedi osas. Paludes oma väärtused (sh usulised väärtused) kõrvale panna, lõhestaks see õpetaja identiteeti minu arvates. Riiklik õppekava toob välja kuidas õpetaja on väärtuskasvatuse võtmeisik. “Hoiakute kujundamise võtmeisik on õpetaja, kelle ülesanne on pakkuda isiklikku eeskuju, toetada õpilaste loomupärast soovi enda identiteedis selgusele jõuda ning pakkuda sobiva arengukeskkonna kaudu tuge erinevates rühmades ja kogukondades ning kogu ühiskonnas aktsepteeritavate käitumisharjumuste väljaarenemiseks.”³⁹ Sellest tulenevalt on õpetaja väärtussüsteem ja selle edasi andmine õpilastele nii oluline. Õpetaja puutub kõige tihedamini kokku õpilastega ning seega on õpetaja mõjutus õpilase elus suur. Riikliku õppekava järgi on õpilase väärtuskasvatusega seotud väga mitmed osapooled, kellel kõigil on oma väärtussüsteem ning juba see loob aluse potentsiaalsele väärtuskonfliktile.⁴⁰

Sekulaarsed koolid nõuavad neutraalsust, kuid õppesisu on ikkagi kallutatud millegi poolt.⁴¹ Täielikku neutraalsust ei saagi saavutada. Üks õpetaja tõi välja, kuidas tema sekulaarses koolis tähistatakse erinevaid pühasid, mis on seotud erinevate uskudega. Näiteks peetakse Hiina draakoni pidustusi, kus õpilased teevad endale ise draakoni kostüüme ja tähistatakse erinevaid tähtpäevi, mis on seotud uskudega, kuid jõulude ajal ei tohi mainida isegi Jeesuse sündi ja miks jõulud on kristlaste jaoks nii eriline ja oluline. Õpetaja tundis selle koha peal diskrimineerimist. Paraku ei ole tegelikult neutraalsust koolides, sest tahes tahtmata õpetajad jagavad oma uskumusi ja väärtusi kasvõi oma hoiakute ja käitumisega kui mitte sõnadega.⁴² Õppekavad ja sekulaarsed koolid ei saa olla täiesti neutraalsed, sest neid kujundavad alati teatud maailmavaated ja ühiskondlikud väärtused. Valik, mida ja kuidas õpetatakse, peegeldab ühiskonna norme ja kultuurilisi eelistusi. Näiteks ajalookäsitlus või väärtuskasvatus on sageli suunatud edendama kodanikuväärtusi ja tolerantset suhtumist. Isegi sekulaarse kooli raamistikus jääb õpetus paratamatult teatud väärtusraamistiku sisse.⁴³

³⁹ Põhikooli riiklik Õppekava § 5 lg 3

⁴⁰ Käpp, “Kristlik väärtuskasvatus kristlikes koolides ning kristlike koolide roll Eesti ühiskonnas 21. sajandi algul”, 80-81

⁴¹ Elmer John Thiessen, "Evangelism in the Classroom" - *International Journal of Christianity & Education* 17, nr 2, (2013), <http://dx.doi.org/10.1177/205699711301700203>; Chris Prior, „Teaching and Christian worldview: The perceptions of teachers“ – *TEACH Journal* 15, nr. 1 (2021), 11-17, <https://doi.org/10.55254/1835-1492.1460>

⁴² Elmer John Thiessen, "Evangelism in the Classroom" - *International Journal of Christianity & Education* 17, nr 2, (2013), <http://dx.doi.org/10.1177/205699711301700203>

⁴³ Chris Prior, „Teaching and Christian worldview: The perceptions of teachers“ – *TEACH Journal* 15, nr. 1 (2021), 11-17, <https://doi.org/10.55254/1835-1492.1460>

Kokkuvõtlikult öeldes ilmneb, et täielik neutraalsus sekulaarses koolis on pigem illusioon kui praktikas saavutatav olukord. Õpetaja roll väärtuskandjana on paratamatu ja sageli alateadlik ning seetõttu vajab väärtuskasvatus koolis suuremat teadlikkust ja refleksiooni. Kui õpetaja väärtused jäävad arvestamata, võib kannatada nii õpetaja professionaalne enesetunne kui ka õpilaste areng.

1.2 Kristlasest õpetaja roll ja rollitaju

Selle alapeatüki eesmärk on käsitleda kristlasest õpetaja professionaalset rolli, seda mõjutavaid tegureid ja erinevaid rollikuvandeid, mille kaudu kristlik identiteet saab haridustöös tähendust. Töö fookus on õpetajatel, kes tegutsevad sekulaarses koolis, kuid kelle identiteedis mängib olulist rolli isiklik kristlik usk. Oluline on mõista erinevaid rollikuvandeid ning kuidas need kuvandid suhestuvad nii professionaalsete ootuste kui ka isiklike veendumustega. Seetõttu vaatlen kõigepealt peatükis 1.2.1, kuidas kujuneb õpetaja rollitaju ning millised komponendid seda mõjutavad. Edasi käsitlen kristlikku õpetaja rolli kristlikust perspektiivist peatükis 1.2.2, mis toob esile, kuidas õpetamist nähakse kristlikus mõtteviisis kui kutsumust, teenimist ja eeskujuks olemist. Lõpuks liigun erinevate kristlasest õpetaja rollikuvandite juurde peatükis 1.2.3, kus avan seitse tüüpilist mustrit, mille kaudu kristlased õpetajad võivad oma identiteeti ja professionaalset rolli mõtestada.

1.2.1 Õpetaja rollitaju ja selle kujunemine

Õpetaja rollitaju on keskne mõiste, kui soovime mõista, millist tähendust õpetaja oma tööle omistab ja kuidas see mõjutab tema käitumist ning otsuseid koolikeskkonnas. Selleks, et mõista järgnevates peatükkides käsitletavat rolli ja erinevaid rollikuvandeid kristlikust perspektiivist on vaja aru saada rolli tajumisest, selle kasulikkusest ning rollitaju kujunemisest.

Oma rolli tajumine ja selle kasulikkus

“Rollitaju tähendab töötaja teadlikkust oma rollist, kohustustest ja ootustest, mis talle on määratud.”⁴⁴ Inimese rollitaju on tugevalt seotud sellega, kuidas ta ennast määratleb. Kui õpetaja peab ennast juhiks, kelle ülesanne on üheskoos klassiga keeruline teekond edukalt

⁴⁴ Irena Barbara, "Teachers' role perception" - *New Educational Review* 26, nr 4, (2011), 86, <https://opus.us.edu.pl/info/article/USL1f6eb38571794e45bc0d15ef765c3e71/>

lähida, võtab ta vastava rolli selle ülesande täitmiseks ja kohtleb iseennast selliselt. Vastupidiselt, kui õpetaja peab iseennast õpilaste eludes ebaoluliseks külaliseks, võtab ta ka vastava rolli ja hoiaku klassiruumis.⁴⁵ Siit ilmneb, kui tugevalt mõjutab enesemääratlus õpetaja igapäevast käitumist. Õpetaja ei täida oma rolli ainult väliste ootuste, vaid ennekõike enesetunnetuse kaudu. Seetõttu järeldub siit, et õpetaja rollitaju võib vaadelda ka kui identiteedi küsimust, mitte ainult „mida ma teen“, vaid „kes ma olen“ klassi ees. Anne Reino ja Maaja Vadi toovad välja, kuidas õpetaja puhul tähendab rollitaju arusaamist oma rollist, kohustustest ja ootustest õpetajana töötades. Kui õpetaja mõistab oma rolli ja ootusi selgelt, suudab ta oma tegevust sihipäraselt suunata ning paremini kohaneda kaasaegsete õpetamismeetoditega.⁴⁶ Minu hinnangul on rollitaju selgus eriti oluline kiirelt muutuv hariduskeskkonnas. Õpetajad, kellel puudub sisemine selgus oma rolli osas, võivad kergemini kogeda läbipõlemist või kaotada enesekindluse haridusuuenduste keskel. Seega ei ole rollitaju mitte ainult professionaalne pädevus, vaid ka vaimse vastupidavuse allikas.

Reino ja Vadi tegid ülikooli õppejõudude seas uuringu, mis näitas, et nooremad õpetajad tajuvad oma rolli paindlikumalt, mõistes, et õppejõu töö on ajas muutunud. Uuringus selgus, et lühema tööstaaziga õpetajatel on rollitaju seotud tööalaste eesmärkide saavutamise suutlikusega ning pikema tööstaaziga õpetajatel traditsiooniliste õpetamisrollidega. See võib tähendada, et vanemad õpetajad säilitavad varasemad käitumismustrid, samas kui nooremad on vastuvõtlikumad uuendustele. Vanemad õpetajad suudavad aga selle baasilt uuendustega kohaneda paremini, kuid noored õpetajad toovad esile innovatsiooni. Seega selge rollitaju aitab õpetajatel oma tööd efektiivsemalt teha, toetab õpetamise kvaliteeti ning aitab nii õpetajatel kui ka üliõpilastel saavutada paremaid tulemusi.⁴⁷ Seega ei saa rollitaju vaadelda ainult teadmist enda kohustustest, vaid arusaama, mis kohaneb pidevalt õpetaja enesearengu ja väliskeskkonna muutustega.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et õpetaja rollitaju ei kujune pelgalt ametijuhendist, vaid see on arusaam iseendast õpetajana. Mida teadlikum on õpetaja oma rollist ja selle tähendusest, seda

⁴⁵ Wehrle ja Fasbender, *"Self-Concept" - Encyclopedia of Personality and Individual Differences*, (Berliin: Springer, 2018), 1-2

⁴⁶ Anne Reino ja Maaja Vadi, "Akadeemilise töötaja rollikäsitus riigi, organisatsiooni ja indiviidi vaatenurgast" - *Riigikogu Toimetised* 35, nr 1, (2017), 136, <https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2017/06/Reino-Vadi.pdf>

⁴⁷ *Ibid.*

kindlamalt saab ta suunata oma tegevust, kujundada suhteid ning vastata muutuva koolielu ootustele. Rollitaju selgus ei toeta üksnes õpetamise kvaliteeti, vaid ka õpetaja enda heaolu ja professionaalset arengut.

Rollitaju kujunemine

Õpetaja professionaalne rollitaju kujuneb aja jooksul läbi mitmete omavahel seotud komponentide. Teaduskirjanduses käsitletakse rollitaju osana professionaalsest eneseteadvusest, mis hõlmab identiteeti, teadlikkust ja professionaalsete ülesannete täitmist. Rollitaju tähendab siinkohal õpetaja arusaamist oma ametist, ootustest ja kohustustest, samuti sellest, kuidas ta ennast selles rollis määratleb. Käesolevas alapeatükis käsitletakse rollitaju kujunemist kolmes vaates: identiteedi, teadlikkuse ja ülesannete kaudu.

Rollitaju üheks kujunemise komponendiks on õpetaja enda identiteet. Õpetaja professionaalne identiteet tähendab seda, et kuidas õpetaja ennast ametialaselt määratleb.⁴⁸ Siia juurde käivad küsimused nagu kes ma olen? Milline ma tahan olla? Kristlasest õpetaja puhul kuulub identiteedi alla see, et kuidas ta on sidususes oma usuga, kuidas sidususega endast ümbritsevaga, iseendaga, ühiskonnaga ja minevik, olevik, tulevikuga.⁴⁹ Äli Leijen, Anu Sarv ja Mari Karm näitavad oma uuringus, et identiteedi kujunemise oluliseks allikaks on professionaliseerumine ehk õpetajaks õppimise protsess, mida toetab pidev eneserefleksioon.⁵⁰ Minu hinnangul on just refleksioon see võtmekoht, mis aitab õpetajal mõtestada oma usulisi ja professionaalseid väärtusi, luua ühendus nende vahel ning leida viis, kuidas väärtuseid oma töös rakendada ilma vastuollu sattumata sekulaarse keskkonnaga.

Järgmine valdkond, mis õpetajate rollitaju kujundab on teadlikkus. Otsetõlkes on termin teadmised, kuid seda konsepti uurides, tõlgiksin seda kui teadlikkus. Teadlikkus oma professioonist, kontseptidest, meetoditest; teadlikkus ühiskonnast, ühiskonna ootustest, kultuurist; teadlikkus õpilaste käitumisest, õpilaste õppimisest, metakognitsioonist jne. Õpetaja on teadlik oma ülesannetest, ootustest ning suudab ära raamistada õpetaja töö

⁴⁸ Krista Loogma, "Professionalism. Õpetajakutse kui professioon?" - *Õpetajate professionaalne areng ja selle toetamine*, nr 1 (2013), 239

⁴⁹ Annelies Kraaiveld jt, *Professional profile of the Christian teacher* (Gouda: Driestar Christian University, 2020), 6-10

⁵⁰ Äli Leijen, Anu Sarv, Mari Karm, "Õpetaja professionaalse identiteedi kujunemine ja suunatud refleksiooni roll identiteedi arengus õpetajakoolituse esmaõppes" - *Õpetajate professionaalne areng ja selle toetamine*, nr 1 (2013), 16

põhilised väärtused ehk on teadlik väärtuskasvatusest, mida edasi annab. Õpetaja on kursis ühiskonna ja keskkonna elu muutustega. Kristlasest õpetaja on teadlik kristlikest väärtustest, Jumalast ja kristlikust maailmavaatest.⁵¹ Saan sellest aru nii, et teadlikkus oma ootustest kujundab õpetaja rolli. Kristlasest õpetaja puhul tähendab see teadlikkust kristlikest väärtustest ja sellest, kuidas need suhestuvad kooli sekulaarse raamistikuga. Reino ja Vadi räägivad samuti teadmistest, mis kujutavad ootusi. Omada teadmisi õpetajana oma ainek, didaktikast, õpilastest kujundab teadlikkust ka ootustest, mida õpetaja rollist oodatakse. Nad toovad välja, et rolli ebamäärasus tekib olukorrast, kus töötajal ei ole täielikku arusaama oma ülesannetest, funktsioonidest ja vastutusest. Mida rohkem on eri valdkondadest ootusi seda suurem on ka rolli ebamäärasus. Õpetaja peab hakkama saama lisaks aine, ühiskonna, juhtkonna ootustele ka lapsevanemate ja õpilaste ootustega. Ootuseid tuleb igalt poolt ning ootused võivad veel erineda vastavalt inimeste enda rollitajule. Sellest tulenevalt on õpetajal keeruline ära määratleda kindlad ootused ning rollitaju kujunemine võib võtta aega.⁵² Autorina leian, et sellest tulenevalt väljendavad ka kristlasest õpetajad oma usku koolis erinevalt, sest nad tõlgendavad erinevalt ootusi, mida Piibel või kristlik maailmavaade üleüldiselt neile seab.

Samuti kujuneb õpetaja roll läbi professionaalsete ülesannete. See tähendab, et läbi nende ülesannete, mida õpetaja igapäevaselt klassiruumis peab läbi viima, kujuneb tema roll. Õpetaja hoolitseb õpilaste hariduse ja kasvatuse eest, pakkudes kõige kvaliteetsemat informatsiooni ning kasutades parimaid õpetamismeetodeid informatsiooni andmiseks. Õpetaja teeb koostööd lastevanemate ning kooli tugipersonaliga, et pakkuda õpilastele parimat võimalust arenemiseks ja hariduse saamiseks. Õpetaja analüüsib ja rakendab teoorias õpitut. Õpetaja valib parimad meetodid, et anda kõige kvaliteetsemalt haridust edasi ning reflekteerib oma õpetajatööd.⁵³ Sellest saab järeldada, et õpetaja rollitaju kujuneb õpetajate professionaalsete ülesannete täitmisel ja nende analüüsimisel. Üks asi on teada oma ülesandeid, kuid hoopis teine on neid teha ja ülesandeid analüüsida. Mina näen, et analüüsimise osa on koht, kus rollitaju muutub elavaks. Rollitaju ei ole üksnes midagi, mida mõeldakse, vaid ka midagi, mida igapäevaselt tehakse. Irena Barbara toob samuti välja, et just analüüsi protsess on see, mis aitab kujundada õpetaja rollitaju. Professionaalsed ülesanded ja

⁵¹ Kraaiveld jt, *Professional profile of the Christian teacher*, 18-19

⁵² Reino ja Vadi, "Akadeemilise töötaja rollikäsitus riigi, organisatsiooni ja indiviidi vaatenurgast", 130-132

⁵³ Kraaiveld jt, *Professional profile of the Christian teacher*, 20-29

nende läbiviimine kujundab õpetajates professionaalset enesetaju, mis omakorda kujunda rollitaju.⁵⁴

Kokkuvõtlikult võib öelda, et õpetaja rollitaju ei teki iseenesest, vaid kujuneb aja jooksul läbi identiteedi teadvustamise, teadlikkuse arendamise ja igapäevaste professionaalsete ülesannete täitmise. Nii isiklik enesemääratlus kui ka väline keskkond kujundavad arusaama sellest, mida tähendab olla õpetaja ja kristlasest õpetaja sekulaarses koolis. Mida teadlikum on õpetaja oma väärtustest, ootustest ja kutsumusest, seda selgem on ka tema rollitaju, mis omakorda võimaldab õpetajal tegutseda järjepidevalt, tähenduslikult ja õpilastega arvestavalt. Just seetõttu on oluline toetada õpetajate eneserefleksiooni ning luua ruumi identiteedi ja väärtuste teadvustamiseks.

1.2.2 Õpetaja roll kristlikust perspektiivist

Kristlikust perspektiivist on õpetamine palju enam kui lihtsalt oma aine edasi andmine. See on kutsumus, teenimine ja eeskujuks olemine. Kristlasest õpetaja ei ole lihtsalt hariduse edasi andja, vaid ka juhendaja, toetaja ja moraalne kompass, kes suunab õpilasi mitte ainult akadeemilises, vaid ka isiklikus ja vaimses kasvus. Antud peatükis vaatame õpetaja kristlike rollide perspektiivi läbi nende kolme õpetaja töö aspekti - kutsumus, teenimine ja eeskujuks olemine.

Oma raamatus *Your Calling as a Teacher* ehk sinu kutsumus õpetajana, toob Karen Tye esile õpetajatöö kui kutsumuse. Õpetajatöö on nn “püha kutse” ning parim viis järgida Jeesuse eeskju.⁵⁵ Kristlik arusaam tööst näeb seda mitte ainult ametina, vaid ka Jumala teenimise ja kaasinimeste aitamise võimalusena. Õpetajad saavad oma tööd käsitleda kui kutsumust, mille kaudu nad täidavad Jumala antud missiooni, aidates õpilastel kasvada mitte ainult teadmistes, vaid ka väärtushinnangutes ja iseloomuomadustes.⁵⁶ Üks olulisemaid tiitleid, mis Karen Tye arvates Jeesusele anti oli õpetaja tiitel. Õpetamist ja selle olulisust tuuakse esile Piiblis mitmel korral. Näiteks Apostlite Teod räägivad Filippusest, kes kohtus ühe eunuhhiga. Eunuhh luges prohvet Jesaja-t ning Filippus uuris, et kas eunuhh saab asjast aru. Muidugi vastas eunuhh, et kuidas oleks võimalik aru saada kui keegi ei juhata teda. Karen Tye peab sellest tulenevalt

⁵⁴ Barbara, "Teachers' role perception", 89-92

⁵⁵ Karen B. Tye, *Your Calling as a Teacher* (Nashville, TN: Chalice Press, 2008), 5-6

⁵⁶ Randolph Crump Miller, *A Guide for Church School Teachers* (London: Cloister Press, 1943), 125

õpetamistööd nii pühaks, sest see on midagi, mis juhib inimesi leidma tarkust ja arusaamist.⁵⁷ Kutsumuse aspekt on midagi, mis annab töötajatele ka rahulolu ning suurendab pühendumist oma töösse. Õpetajad, kes tajuvad oma töös vaimset tähendust, kogevad suuremat rahulolu ja on tugevamini seotud oma organisatsiooniga. Nad suudavad paremini taluda tööalaseid raskusi ning on rohkem pühendunud oma tööle ja kolleegidele.⁵⁸ Kristlikust perspektiivist lähtudes on õpetaja roll olla eelkõige Jeesus Kristuse jünger. Keegi ei saa peegeldada väärtuseid ja anda edasi eeskujut, mida ise ei ole vastu võtnud. Selleks, et olla kristlasest õpetaja, peegeldada kristlikke väärtusi, olla eeskujut oma õpilastele ja kolleegidele on vaja ise kõigepealt omaks võtta kristlikud väärtused ja Jeesuse eeskujut.⁵⁹ Selline isiklik sidusus vaimsete põhimõtetega muudab õpetaja professionaalseks, sest väljendab õpetaja vaimset küpsust, mis on minu arvates õpetaja töö alus. Aru saades väärtustest, mida edasi kantakse tehakse ka õpetaja tööd kvaliteetsemalt.

Kristlikust perspektiivist lähtudes nähakse õpetajatööd ka kui teenivat positsiooni. Õpetaja on koolis, et anda endast maksimum parima õppesisu ja õppetöö kvaliteedi edasi andjana. Õpetaja on sageli see, kelle poole õpilased pöörduvad, kui nad vajavad tuge ja juhendamist, olgu see siis õppetöös või isiklikus arengus. Ta aitab õpilastel leida oma tugevused ja ületada raskusi. Õpetaja töö nõuab pühendumist ja pidevat enesetäiendamist. Sibley *et al.* uurisid, kuidas terve õpilase elu hõlmavad tugisüsteemid aitavad õpetajal paremini mõista ja toetada õpilase arengut klassiruumis. Uuringus kinnitatakse, et empiirilisel on tõestatud, kuidas välised tegurid mõjutavad negatiivselt õpilase suutlikkust klassiruumis. Uuringus osalenud õpetajad vastasid, et 76% ajast on tegemist perekonnast tuleneva stressiga. Uuringu tulemusel leiti, et kui õpetaja oli tänu informatiivsele tugisüsteemile teadlik õpilase probleemidest väljaspool koolimaja, suutis õpetaja võtta vastavasse õpilasse teistsuguse hoiaku, toetades paremini tema vajadusi klassiruumis ja tõstes antud õpilase suutlikkust klassiruumis.⁶⁰ Seega, õpetaja ei ole lihtsalt töötaja, vaid keegi, kes teeb oma tööd südamega, olles kohusetundlikult

⁵⁷ Käpp, "Kristlik väärtuskasvatust kristlikes koolides ning kristlike koolide roll Eesti ühiskonnas 21. sajandi algul", 102-109

⁵⁸ Fr. Emil Neubert, *Mary and the Christian Educator*, (CreateSpace Independent Publishing Platform: Scotts Valley, California, 2012), 61

⁵⁹ Tye, *Your Calling as a Teacher*, 20

⁶⁰ Sibley et. al., "The impact of comprehensive student support on teachers: Knowledge of the whole child, classroom practice, and Teacher Support" - *Teaching and Teacher Education* 65, nr 1, (2017), <https://doi.org/10.1016/j.tate.2017.02.012>

pühendunud õpilastesse ja olles eeskujuks tööetikaga. Õpetaja ei mõjuta ainult õpilasi, vaid ka nende peresid. Ta loob silla kooli ja kodu vahel, aidates lapsevanemaid mõista, kuidas oma last kõige paremini toetada. Lisaks sellele on õpetaja ise sageli ka pere inimene, kes tasakaalustab oma töö ja isikliku elu vastutusi. Õpetaja ülesanne on luua positiivne õhkkond klassiruumis, koolis ja laiemas kogukonnas. Ta peab olema hea suhtleja, kes suudab luua ja hoida usaldusväärseid ning austavaid suhteid nii õpilaste, kolleegide kui ka lastevanematega.⁶¹ Kristlikust perspektiivist vaadates peaks õpetajal olema kindlad väärtused. Ta peaks olema kannatlik, pühendunud, mõistev, alati aldis kuulama, mitte hukkamõistev jne. Kristlikud väärtused, mida õpetaja endas kannab annab ta edasi oma õpilastele. Sellest tulenevalt peaks õpetaja olema alati eeskujuks oma õpilastele. Õpetaja peaks kehastama kõike seda, mida ta ise edasi tahaks anda ja õpetada. Selleks, et õpetada mingeid väärtusi, peab ise omama neid väärtuseid. Kristlikust perspektiivist lähtudes ongi õpetaja üheks rolli osaks olla eeskujuks õpilastele ja kolleegidele. Advenita ja Bermuli kirjutavad, kuidas õpetaja üks rollidest on olla eeskujuks õpilaste tõeni juhatamisel. Nende hinnangul peab kristlik õpetamise protsess andma edasi väärtusi ja kogemusi, mis toetavad kristlikku arusaama.⁶² Eeskujuks olemise puhul tuleb esile, et õpetaja roll on olla ise õpilane. Esialgu võib tunduda suur vahe õpetaja ja õpilase vahel, kuid tegelikkuses selleks, et olla hea õpetaja, peab õpetaja olema ka hea õpilane. Kristlasest õpetaja roll on alati uurida Piiblit ning sealt leida tarkuseid koolielu murede ja probleemide lahendamiseks. Samuti peaks iga kristlasest õpetaja alati arendama enda didaktikat ning aineõpetust.⁶³ Hea õpetaja on alati aldis olema õpilane.⁶⁴ Kristlasest õpetaja peab teadma, kes ta on, sest tahes tahtmata õpetatakse edasi õpetaja enda veendumuste baasilt. Selleks, et õpetajal oleks enesetaju peab ta alati olema valmis õppima ja reflekteerima.⁶⁵

Kokkuvõttes hõlmab kristlasest õpetaja roll endas kutsumust, teenimist ja eeskujuks olemist. Nendes kolmes rolliaspektis peitub õpetaja töö sügavam tähendus: ta on juhendaja ja toetaja, kes peegeldab vaimseid väärtusi oma isikus, tegudes ja hoiakutes. Kutsumus annab tööle tähenduse, teenimine sügavuse ja eeskujulise usaldusväärsuse. Just seeläbi kujuneb kristlik

⁶¹ Bram de Muynck, Bram Kunz, Henk Vermeulen, *The Essence of Christian Teaching: A Concise School Pedagogy* (Gouda: Driestar Christian University, 2018), 23

⁶² Adventina ja Bermuli, "Axiological Study of Christian Teachers As Role Model in Providing Motivation for Students" - *Dunamis: Jurnal Teologi dan Pendidikan Kristiani* 9, nr 1, (2024), <http://dx.doi.org/10.30648/dun.v9i1.1335>

⁶³ Muynck, Kunz, Vermeulen, *The Essence of Christian Teaching: A Concise School Pedagogy*, 22

⁶⁴ Tye, *Your Calling as a Teacher*, 22

⁶⁵ *Ibid.* 20-21

õpetaja õpilaste jaoks mitte ainult hariduse andjaks, vaid inimese ja isiksuse arengu toetajaks.

1.2.3 Erinevad rollikuvandid kristlasest õpetajana

Selles alapeatükis käsitletakse erinevaid rollikuvandeid, mille kaudu kristlasest õpetajad võivad oma kutsumust sekulaarses koolikeskkonnas mõtestada ja ellu viia. Rollikuvandite kirjeldamise eesmärk on avada, kuidas kristlik identiteet suhestub õpetaja professionaalse rolliga ja milliseid sisemisi hoiakuid, strateegiaid ja praktikaid kristlasest õpetajad võivad võtta, et ühildada oma usuline kuuluvus sekulaarse haridusasutuse ootustega. Käesolevas töös ei esitata neid rollikuvandeid kui rangeid kategooriaid, vaid pigem tüüpilisi mustreid, mis on kujunenud olemasolevate uurimuste ja teoreetilise kirjanduse põhjal. Rollikuvandid on koondatud ja sünteesitud erinevatest teadusallikatest ning kristlastest haridusteadlaste mõtetest. Autorina olen lähtunud olemasolevatest käsitlustest ning kombineerinud neid empiiriliste näidete, uuringute ja kristliku pedagoogilise kirjanduse põhjal. On oluline rõhutada, et need rollid ei ole üksteist välistavad ehk õpetaja võib samal ajal kehastada mitut erinevat rollikuvandit või liikuda elu ja karjääri jooksul ühelt rollilt teisele. Need rollid on pigem mõttelised tööriistad, mis aitavad kirjeldada ja analüüsida erinevaid viise, kuidas kristlik õpetaja oma tööd tajub ja praktiseerib. Paljud näited pärinevad Ameerika kontekstist, kuid esineb näiteid ka mujalt. Ameerika konteksti puhul tuleb arvestada kultuuriliste ja seaduslike erinevustega võrreldes Eesti koolikeskkonnaga. Käesolevas alapeatükis kirjeldatakse seitset rollikuvandit: evangeliseerija, seemnete istutaja, eeskuju, väärtuskasvataja, praktiline teenija, mentor ja lihtsalt õpetaja. Igüht neist vaadeldakse nii selle rolli iseloomu, potentsiaali kui ka võimalike väljakutsete kaudu. Autorina olen püüdnud neis käsitlustes säilitada tasakaalu kirjeldava, analüütilise ja kriitilise vaate vahel, tuues sisse ka oma hinnanguid ja refleksiooni.

Kristlasest õpetaja kui “evangeliseerija”

Kristlasest õpetaja kui evangeliseerija on õpetaja, kes on infiltreerinud nii-öelda “vaenlase territooriumile”. Tema ülesanne on sekulaarses koolis kuulutada nii palju evangeeliumit kui vähegi võimalik. Enamasti ei huvita sellise rollikuvandiga õpetajaid seadused ja kooli reeglid. Nende põhiline missioon on anda endast kõik, et kõik koolis saaksid kuulda Jeesusest.⁶⁶

⁶⁶ Gary Sehorn, "Faithful Educators: Evangelism in Public Schools" - *Faculty Publications - School of Education* 162, nr. 1, (2017), 10, https://www.academia.edu/68844839/Faithful_Educators_Evangelism_in_Public_Schools

Paul Wicking kirjeldab enda artiklis "God in the classroom", kuidas õpetajatest kristlased on seadnud ennast haritlaste sekka Jaapanis, kus kõigest 3% populatsiooni on kristlased. Wicking kirjeldab samuti evangeliseerija õpetajat, kes peavad enda moraalseks kohustuseks kasutada klassiruumis olevat õpetaja autoriteeti ja platvormi, kui võimalust evangeliseerida noortele läbi lugude, tunnistuste ja piiblitekstide. Nende eesmärgiks on keeleõppe läbi konverteerida õpilased kristlusesse.⁶⁷ Seda tüüpi õpetajate tegevus ei ole ainult usulise identiteedi väljendus, vaid lausa strateegiline rollivalik, mille kaudu nähakse õpetaja tööd kui misjonäriks olemist. Selline arusaam õpetaja kutsumusest võib pakkuda tugevat sisemist motivatsiooni ent samas asetab õpetaja eetiliste ja seaduslike dilemma ette. Nimelt kas kool on koht, kus võib ja peab evangeeliumi jagama, ja millistel tingimustel?

Illustreerimaks sellist rollikuvandit, toon kaks näidet. Ameerikas ühe kooli direktor lasi korraldada kohustusliku osalusega ürituse koolis päevasel ajal, kus kutsus esinema tuntud kristlasest räppar ja evangeliseerija. Selle kontserdi lõpus toimus ka altari kutse, kus ka väidetavalt 324 last võtsid Jeesuse enda ellu vastu. See sündmus jõudis ka uudistesse ning direktoriga tehti intervjuu, kus direktor tõi välja, et "Ma olen väsinud olemaks kahepalgeline ja olen ära väsinud mängimaks seda mängu... Ma tahan, et need lapsed saaksid teada, mis tõeline igavene elu on ja mind ei huvita, mis minuga juhtub, nad kuulevad seda täna." Teine näide on ühe New Yorki õpetaja kohta, kes hakkas klassiruumis rääkima Jeesusest. Klassiruumis oli üks õpilane, kes suri uppumise tagajärjel ning klassis võeti vaikuseminutid tema mälestuseks. See olukord tõstatas klassis küsimusi surma ja surmajärgse elu kohta ning õpetaja rääkis neile kristlusest ja jutuaajamise lõpus tegid kõik kes soovisid palve Jeesuse vastu võtmiseks enda ellu. Nende mõlema loo puhul lähevad kristlaste arvamused lahku. Mõnede jaoks on need inimesed kangelapsed, mõningad aga mõistavad neid tegusid hukka. Arvamustest kõrvale vaadates, tekkis seadusega vastu minnes olukord, kus tänu sellistele lugudele ei tahetud enam kristlaseid koolidesse palgata.⁶⁸ Need näited tõstatavad olulisi eetilisi küsimusi. Ühelt poolt võib selline julgus mõjuda autentse usu kuulutamisena, kuid teiselt poolt seab see kahtluse alla õpetaja professionaalsuse ning austuse õpilaste ja vanemate maailmavaatelise vabaduse vastu. Kristlik missioonitunne võib olla väga sügav, kuid sekulaarses koolis on oluline tasakaalustada isiklikud veendumused koolikeskkonna

⁶⁷ Paul Wicking, "God in the classroom" - *The Language Teacher* 36.5, nr 1, (2012), 35-38, https://www.academia.edu/11884542/God_in_the_classroom

⁶⁸ Sehorn, "Faithful Educators: Evangelism in Public Schools", 7-9

usuvabadust tagavate reeglitega.

Selline rollikuvand, et õpetaja on kui evangeliseerija võib tuua tõesti palju kasu õpilaste eludesse kui nad tõesti tutvuvad Jeesusega, saavad mõne usukogemuse või isegi tahavadki kristlaseks saada. Samas peab esile tooma mõndade kriitikute seisukohad. Howard Schwartz on toonud esile kaks olulist vastuväidet sellisele rollile. Esiteks, ta peab seda laadi tegevust vastutustundetuks, kuna see rikub seadusi ning kahjustab kristlaste mainet. Teiseks, Schwartz osutab, et selline evangeelne tegevus suunatakse alaealistele, kes on kergesti mõjutatavad ning ei pruugi omada küpsust usu teemade iseseisvaks mõtestamiseks.⁶⁹ Ka Paul Wicking toetab seda kriitikat, nimetades sedasorti kuulutamist ebamoraalseks, sest see ei austa noorte vaba tahet ja teadlikkuse taset.⁷⁰ Sellest lähtuvalt võib väita, et õpetaja kui evangeliseerija roll toob esile väärtuste konflikti kristliku kutsumuse ja professionaalse rolli vahel. Kui kristlase jaoks on evangeeliumi jagamine Jumala tahe, siis õpetajana on tema kohustuseks järgida kooli reegleid ja austada iga lapse maailmavaadet.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kuigi õpetaja kui evangeliseerija võib olla sisemiselt motiveeritud ja inspireeritud roll, on selle rakendamine sekulaarses koolikeskkonnas seotud märkimisväärsete eetiliste ja seaduslike riskidega. Kristlase identiteet õpetajana vajab sügavat refleksiooni, kuidas jagada usku viisil, mis austab teisi, järgib seadusi ning hoiab alaealiste turvalisust esmatähtsana. Sellise rolli valinud õpetaja peab endalt küsima: kuidas ma võin olla ustav oma usule, kuid samal ajal vastutustundlik ja eetiline õpetaja? Just see küsimus võib kujuneda oluliseks võtmekohaks professionaalse ja vaimuliku identiteedi ühildamises.

Kristlasest õpetaja kui "seemnete istutaja"

Kristlasest õpetaja kui "seemnete istutaja" või mõnes kontekstis ka kui "seemnete külvaja" tähendab "vaikset" kuulutustööd sekulaarses koolis. Õpetaja annab edasi kristlikke väärtuseid oma eeskujuga, hoiakutega, loob sooja õhkkonna klassiruumis, kus kõik õpilased saaksid tunda ennast väärtustatult ja hoitult, palvetab õpilaste, klassiruumide, kolleegide eest omaette jne. Seemnete istutamise rollikuvand on selline, kus õpetaja ei jaga otseselt evangeeliumit, aga siiski leiab viise, kuidas kuulutada kristlust ilma kristlusest jagamata.⁷¹ Oluline on antud

⁶⁹ Howard Schwartz, *Nurturing Child and Adolescent Spirituality: Perspectives from the World's Religious Traditions*, (CreateSpace Independent Publishing Platform: Scotts Valley, California, 2012), 339

⁷⁰ Wicking, "God in the classroom", 35-38

⁷¹ Sehorn, "Faithful Educators: Evangelism in Public Schools", 5-6

rollikuvandi juures see, et õpetaja kui “seemnete istutaja” üritab ühildada oma kristlikku identiteeti ja õpetaja rolli, kuid seda seadusekuulekalt ja kooli reeglitest lähtuvalt. See tähendab, et õpetaja üritab kristlust jagada, ilma kristlusest otse rääkimata. Vajadusel siiski võib jagada Jumalast või palvetada õpilaste või kolleegide eest kuid see sõltub olukorrast.⁷² Selline rollikuvand on eriti tähenduslik just sekulaarses haridusruumis, kus otsene religioosne tegevus on piiratud või kohatu. Seemnete istutaja kujund sümboliseerib tasakaalu otsimist isikliku usu ja professionaalse õpetaja rolli vahel. Kristlasest õpetaja ei loobu oma identiteedist, kuid leiab loovaid ja seaduskuulekaid viise selle väljendamiseks.

Sekulaarsetes koolides saavad õpetajad olla need keskkonna muutjad. Õpilased veedavad suure osa oma päevast koolimajas ning suure osa ka erinevates klassiruumides. Kõige lihtsam kuulutustöö osa on tegelikult see, kui luua soe ja kodune õhkkond oma klassiruumi. Üks asi on osata erinevaid tehnikaid ja strateegiaid klassiruumi haldamiseks, kuid klassiruumi tuleb luua kodune õhkkond. Õpilaste jaoks on kool kui teine kodu, sest nad veedavad seal nii palju aega. See milline õhkkond on klassiruumis mõjutab õpilasi suurel määral. Näiteks kui on ärev keskkond, tühjad seinad, vähe valgust jne, siis õpilased ei tunne ennast selles klassiruumis kõige paremalt. Samas soe õhkkond, nagu armastav ja hooliv õpetaja, piisavalt värve ja valgust klassiruumis ning hea omavaheline läbisaamine toetavad õppimist ja õpilase arengut. Keskkonda saab luua läbi erinevate strateegiate ja pedagoogiliste võtete, kuid suurim sooja keskkonna loomine on läbi Jumala ligiolu. Mitmed kristlasest õpetajad palvetavad enne oma tundide algust klassiruumi ja oma õpilaste eest.⁷³ Mõned õpetajad lasevad iseseisva töö ajal kristlikku instrumentaalmuusikat taustale, et oleks mõnusam õhkkond klassiruumis.⁷⁴ Lisaks sellele, saab kasutada erinevaid strateegiaid, et aidata klassiruumi käitumist hallata, omavahelist suhtlemist arendada ning toetada õpilaste kompetentsus, autonoomsus ja seotusvajadust, et anda õpilastele hea platvorm õppimiseks ja arenguks.⁷⁵

Samuti saavad õpetajad “seemneid istutada” läbi oma aine. Prior toob välja oma uuringus, kuidas õpetajad tõid kooli tunni kavadesse sisse ka kristlikku maailmavaate. Näiteks

⁷² Brian G. Pickerd, *Scattering Seed in Teaching: Walking with Christ in the Field of Learning and Education*, (Eugene, OR: Wipf and Stock, 2016), 2-4

⁷³ Andrew Herrity, "Teaching Christianly" - *Journal of Faith in the Academic Profession* 3, nr. 1, (2024), 1-9, <https://cbuopenpublishing.org/index.php/jfap/article/view/59/31>

⁷⁴ Sehorn, "Faithful Educators: Evangelism in Public Schools", 32

⁷⁵ Herrity, "Teaching Christianly", 1-9

evolutsioonist rääkides pakkusid õpetajad õpilastele ka teist versiooni ühe teooriana - kreatsioonism. Matemaatika tunnis saadi sammuti rääkida kreatsioonismist läbi selle, et maailmas on kindel kord ja muster nagu matemaatikas. Näiteks rääkisid mõningad õpetajad uuringus, et ühiskonna aines tuleb ette arutlusi planeedi heaolu pärast, kuidas ületarbimine hävitab planeeti ning mis võiksid olla seisukohad sellelel teemal kristlikkust maailmavaatest lähtuvalt. Sellest tulenevalt saab maailmavaadet integreerida koolitöösse mitmel erineval viisil.⁷⁶ Tuleb siiski arvestada, et Eesti kontekst erineb USAst: Eestis kehtib riiklik õppekava, mis eeldab usulist neutraalsust ja teaduspõhist lähenemist. Seega peab selline lõimimine toimuma eriti tundlikult, vältides kindla usulise õpetuse või tõekspidamise edastamist. Samas pakkudes õpilastele erinevaid teooriaid, sealhulgas kristlikke teooriaid on igati lubatud ja autorina leian, et annab laiemat vaadet aine alaselt.

Õpetaja saab vaikselt ka "seemneid istutada" läbi palvete. Üks õpetaja kirjeldas usu jagamise kohta nõnda: "Minu põhiline arvamus kuulutus tööst on selline, et Jumal on see, kes paneb õpilased minu klassiruumi, kelle eest on vaja palvetada. Ma palvetan nende eest ka hiljem kui nad enam ei õpi minu juures, et nad võtaksid Kristuse vastu ja õpiksid Temas kasvama. Ma arvan, et ma olen seemnete istutaja või mulla ettevalmistaja Issanda Sõna seemneks."⁷⁷ Teine õpetaja tõi välja, kuidas palvetab iga päev oma õpilaste eest ja palvetab, et oskaks olla neile eeskujuks.⁷⁸ Samuti tõi üks õpetaja välja, kuidas palvetab omaette oma kolleegide, õpilaste, koolikeskkonna ja direktori eest. Tema auto peal on silt, et seniks kuni koolis on testid on ka palve (*as long as there are tests, there will be prayer in school*).⁷⁹ Antud rollikuvandi puhul võivad õpetajad suurt rahuldust tunda, sest on ühildanud oma kristlikku kutsumuse ning õpetajatöö. Nende roll koolis ongi jagada kristlusest ilma otseselt kristlusest jagamata, külvata neid seemneid kus iganes võimalik on. Sellisel juhul on kristlasest õpetaja kristlik identiteet ja õpetaja identiteet ühildatud. Sisemine veendumus ja professionaalne tegevus ei satu konflikti, vaid toetavad teineteist. Just selline harmoonia on tihti kristlasest õpetaja pikaajalise tööalase heaolu võti.

⁷⁶ Prior, „Teaching and Christian worldview: The perceptions of teachers“ 13-15

⁷⁷ Paul Wicking, "God in the classroom" - *The Language Teacher* 36.5, nr 1, (2012), 35-38, https://www.academia.edu/11884542/God_in_the_classroom

⁷⁸ David Sikkink, "Do Religious School Teachers Take Their Faith to Work? Research Evidence from the United States" - *Zeitschrift für Religionspädagogik* 9, nr. 1, (2010), 160-179

⁷⁹ Michael W. Goheen ja Craig G. Bartholomew, *Living at the Crossroads: An Introduction to Christian Worldview* (Ada, MI: Baker Academic 2008), 67

Samas peab ka antud rollikuvandi juures kriitikat esile tooma. Kristlasest õpetaja kui “seemnete külvaja” lähtub kristlikust maailmavaatest inimkäsitluses, mis paneb kõige keskmeks Jumala,⁸⁰ samas sekulaarne kool käsitleb inimest enamjaolt humanistlikust

maailmavaatest lähtudes, mis seab inimese keskmeks.⁸¹ Sellest tulenevalt võib õpetaja mingites olukordades valida võimaluse kuulutamiseks või “seemnete istutamiseks” ning ei lähene sekulaarse maailma tavapäraste lähenemise meetoditega. Näiteks kui kristlasest õpetaja näeb, et õpilasel on keeruline ja raske olukord, siis võib esmalt pakkuda palvetamist, räägib vanematega kirikusse minemisest jne, aga ei paku näiteks lahenduseks psühholoogi visiiti.⁸² See toob esile vajaduse reflekteeritud professionaalsuse järele. Kristlikud väärtused ei tohiks sulgeda ust ilmalikele abimeetoditele, vaid töötada nendega koos. Terviklik õpetaja on võimeline siduma oma vaimset veendumust kooli ootuste ja õpilase mitmekesiste vajadustega.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kristlasest õpetaja kui “seemnete istutaja” rollikuvand esindab tasakaalukat ja seaduskuulekat viisi usu ja kutse ühildamiseks sekulaarses hariduskeskkonnas. See õpetajatüüp ei kuuluta otseselt evangeeliumi, vaid edastab kristlikke väärtusi läbi oma hoiakute, käitumise, õpetamise keskkonna.

Kristlasest õpetaja kui “eeskuju”

Kristlasest õpetaja kui eeskuj, tähendab olla eeskujuks oma väärtuste, õpetuse, hoiakute ja käitumisega. Piibli õpetused ja Jeesuse käitumine juba annavad kristlastele teistsuguse olemise ja elamise viisi ning üks viis ühildada oma kristlik identiteet ning õpetaja identiteet on olla eeskujuks koolis. See tähendab, et õpetajad järgivad ise eelkõige kristlikke väärtuseid ning Piibli õpetusi.⁸³ Eeskuj saab edasi anda mitmetel viisidel ning kristlastest õpetajate puhul on oluline olla väärtuskasvataja, näidata oma olemise ja käitumisega eeskuj.

Herrity toob välja huvitava avastuse uuringutest. Ta avastas, et õpilased hakkavad imiteerima oma õpetajaid ning kõik, mida õpetajad teevad, mõtlevad või ütlevad hakkavad õpilased

⁸⁰ Goheen ja Bartholomew, *Living at the Crossroads: An Introduction to Christian Worldview*, 67 ⁸¹ Sutrop, “Otsides väärtuspõhise kooli võtit- Eesti kogemus”, 15-17

⁸² Chet Weld ja Karen Eriksen, "Christian Clients' Preferences regarding Prayer as a Counseling Intervention" - *Journal of Psychology and Theology* 35, nr 4 (2007), <https://doi.org/10.1177/009164710703500405>

⁸³ Miller, *A Guide for Church School Teachers*, 111

ning teisi kehalisi väljendusi. Imiteerides ja eeskuju võttes nad õpivad. Samamoodi toob Herrity välja, et õpilased imiteerivad ka oma õpetajad, nende käitumist, hoiakuid, õpetamist.⁸⁴

See uuring toob hästi esile, miks kristlasest õpetaja peab olema teadlik oma käitumise igast tahust. Õpetaja ei pruugi alati teada, millal tema eeskuju tegelikult noore inimese maailmavaadet kujundab. Seetõttu on oluline, et kristlik õpetaja elaks läbimõeldult ja vastutustundlikult, olles pidevas eneseanalüüsis. Kristlastel õpetajatel on antud rollikuvandi juures oluline olla erinev sellest, mis sekulaarses keskkonnas normaalne on ja kindlalt jääda püsima kristlikku identiteeti, et edasi anda kristlikke väärtuseid oma eeskujuga.

Õpetajate olemisviis mängib samuti rolli eeskuju näitamisel. Sisemine rahu, mida kristlased omavad, hakkab väljapoole kajastuma. Kool võib küll olla stressirohke ja pingeline keskkond, aga kristlaste and näha kõiges midagi positiivset, rõõmsat ja hoida stressi keskel rahu ja näidata välja armastavat käitumist paneb päid pöörama küll.⁸⁵ Selline vaikne kohalolu, mis peegeldab rahu ja tasakaalu, võib olla isegi mõjusam kui ükskõik milline sõnaline kuulutus. See pakub õpilastele stabiilsuse ja turvatunde allikat, mida mõned õpilased kodust ei pruugi kunagi saada.

Keaton räägib erinevatest käitumisstrateegiatest, millest õpetajad võivad kasu saada, et näidata kristlust läbi oma käitumise. Näiteks ei räägi teisi õpetajaid õpetajate toas taga, ei suhtu halvasti teiste suhtes, ollakse lugupidavad ja hoolivad oma kolleegide ja õpilaste suhtes, tehakse tööd täie innukusega, kannatlikuks jäämine raskete õpilastega ja keeruliste olukordadega, alati viisakaks jäämine kolleegide, õpilaste ja lastevanematega suheldes, oma kolleegidest ja õpilastest tagarääkimisest hoidumine, abivalmis ja tööka käitumise arendamine jne. Need kõik annavad edasi teistsugust käitumist kui sekulaarses keskkonnas normaalne on.⁸⁶ Selle rollikuvandi tugevus seisneb just püsivuses, sest kristlasest õpetaja ei vali hetkekski mugavama teekonna kasuks, vaid elab järjekindlalt välja kristlikke väärtusi igas olukorras. See järjepidevus kasvatab usaldust ja austust.

Samas peab ka antud rollikuvandi juurde tooma esile ühe ohukoha. Nimelt kui olla õpetaja

⁸⁴ Herrity, "Teaching Christianly", 2-3

⁸⁵ Pickerd, *Scattering Seed in Teaching: Walking with Christ in the Field of Learning and Education*, 2-4

⁸⁶ Valerie A. Keaton, "The Teacher as Self-Leader: Building Missional Competence in Christian Public School Teachers" - *Education Insight: Journal of Research and Practice* 1, nr. 1, (2022), 1-13, <http://dx.doi.org/10.15385/jei.2022.1.1.1>

kui eeskuj, siis hoitakse ka seda õpetajat teise standardi järgi. Kuid sekulaarses koolis on lihtsam keskkonna mõjul lasta ka oma eeskujulikkude käitumist, töökust, mitte tagarääkimist jne allapoole kristlikust standardist. Sellest tulenevalt võivad teised õpetajad näha silmakirjalikkust antud rollikuvandi puhul.⁸⁷ See näitab, et kristlasest õpetaja ei saa toetuda üksnes oma sisemisele väärtustundele, vaid vajab pidevat vaimset ja emotsionaalset tuge, olgu selleks kogudus, mentor või usaldusväärne kolleeg. Kui õpetaja käitumine hakkab erinevama tema väärtustest, võib eeskujuks olemise roll muutuda koormaks. Autentsus ja toe otsimine on siin seega võtmetähtsusega.

Kokkuvõttes on kristlasest õpetaja kui "eeskuj" üks kõige tasakaalukam rollikuvand, kus ühildatakse oma kristlik identiteet ja õpetaja roll. Läbi igapäevase töö ja isikliku hoiakute mudeldamise saab õpetaja pakkuda õpilastele usaldusväärset ja püsivat väärtuslikku mõju. Samas eeldab see roll pidevat eneseteadlikkust, isiklikku arengut ja valmisolekut oma väärtusi autentselt ning järjekindlalt elada.

Kristlasest õpetaja kui "väärtuskasvataja"

Jaapani vanasõna ütleb: "Kehv õpetaja lihtsalt räägib, keskpärane õpetaja õpetab, hea õpetaja seletab, suurepärane õpetaja näitab eeskuj ja tõeline õpetaja inspireerib." Just selline inspiratsioon ja eeskuj andmise roll kuulub kristlasest õpetajale, kes tegutseb väärtuskasvatajana. Tema töö ei piirdu teadmiste edastamisega, vaid hõlmab kogu isiksuse arendamist eesmärgiga kasvatada terviklikke, vastutustundlikke ja sisemiselt motiveeritud inimesi, kes oskavad elus teha eetilisi valikuid. Kristlasest õpetaja kui väärtuskasvataja keskendub eelkõige moraalse, kultuurilise ja vaimse väärtuste kujundamisele. See tähendab, et õpetaja aitab õpilastel arendada tundlikkust hea ja halva, õige ja väär suhtes, ning kasvatada nende suutlikkust teha iseseisvaid ja läbimõeldud otsuseid. Samuti on oluline, et need väärtused ei jääks vaid teoreetiliseks teadmisteks, vaid saaksid õpilaste poolt ka sisemiselt omaks võetud nende igapäevases elus.⁸⁸

Kõik õpetajad, teadlikult või mitte, kannavad edasi oma väärtusi. Seepärast on oluline, et

⁸⁷ Charles Seet, *A Christian in a Non-Christian World* (Singapore: Far Eastern Bible College Press, 2000), 54-55

⁸⁸ Maity ja Hazra, "Value Education and Role of Teacher Education: A Study" - *Conference: "Dynamics of teacher education across the globe with reference to India"*, (2019), 70-72, https://www.researchgate.net/publication/345993237_Value_Education_and_Role_of_Teacher_Education_A_Study

õpetaja oleks väärtused endale selgeks mõelnud: mida ta oma käitumise, suhtumise ja otsustega õpilastele edasi annab? Sellest tulenevalt peaks olema õpetaja elu tema õpetatavate väärtuste särav eeskuju.⁸⁹ Kristlasest õpetaja puhul tähendab see kristlike väärtuste kandmist läbi igapäevase õpetamise, suhtlemise ja eeskujuks olemise. Siinkohal mängib suurt rolli õpetaja eneseteadlikkus. Väärtuskasvatajana ei piisa üksnes heade kavatsuste olemasolust, vaid õpetaja peab endalt ausalt küsima, kas tema tegutsemine toetab neid väärtusi, mida ta soovib edasi anda. Kristlasest õpetaja puhul tähendab see tihti ka palvet ja refleksiooni selle üle, kas tema eluviis, suhtlusstiil ja tööetika on kooskõlas Piibli õpetustega.

Oluline on, et õpetaja elu oleks kooskõlas nende väärtustega, mida ta soovib õpilastele edasi anda, sest see loob usaldust ja muudab väärtuskasvatuse ehedaks. Väärtuskasvatus toimub mitmel tasandil: üks osa on ainete kaudu õpetamine, teine aga igapäevased olukorrad, kus õpetaja oma hoiakute ja reaktsioonidega kujundab õpilaste iseloomu. Väärtusi saab edasi anda nii klassitöös, kooliväliste tegevuste kaudu kui ka lihtsates suhtlushetkedes iga kohtumine õpilasega on potentsiaalne kasvatuslik hetk.⁹⁰ Selline igapäevane “väikeste hetkede” kasvatustöö võib olla palju mõjusam kui struktureeritud väärtusteamalised tunnid. Kristlasest õpetaja peaks neid hetki teadlikult märkama ja neile ruumi andma. Samas nõuab see suurt kohalolu, tähelepanelikkust ja vaimset valvsust ning just siin avaldub õpetaja roll kui väärtuskasvataja minu arvates kõige enam. Sellest tulenevalt on kristlasest õpetaja rolliks olla selles protsessis karakteri arendaja ja aidata õpilasel kasvada mitte ainult targemaks, vaid ka paremaks inimeseks.

Samuti saavad õpetajad väärtuskasvatajatena oluliselt toetada juurdekasvu uskumuse kujunemist õpilastes. Juurdekasvu uskumus tähendab arusaama, et inimese omadused, näiteks intellektuaalsed võimed ei ole püsivad ja muutumatud, vaid neid saab järjepideva pingutuse ja õppimisega arendada. Kristlasest õpetaja roll juurdekasvu uskumuse kujundamisel on anda edasi väärtuseid, et inimene on võimeline muutuseks, arenemiseks ning et kõigile on antud mingid annid, mida saab arendada.⁹¹

⁸⁹ Sutrop, “Otsides väärtuspõhise kooli võtit- Eesti kogemus”, 24

⁹⁰ Mark Pike, *Teaching Secondary English* (London: Paul Chapman Publishing, 2004), 79-81

⁹¹ James Heft, *Passing on the Faith*, (New York: Fordham University Press, 2006), 90

Kuigi kristlasest õpetaja väärtuskasvatjana võib olla väga inspireeriv, ei ole see roll sekulaarses koolis probleemideta. Erineva taustaga õpilaste seas võib kristlik väärtusraamistik sattuda vastuollu sekulaarse kooli väärtustega. Kui õpetaja ei ole teadlik oma väärtuste mõjust või edastab neid pealetükkivalt, võib see tekitada õpilastes vastupanu või usaldamatust. Eriti tundlikuks muutub olukord, kui teemad puudutavad väärtusi, mis võivad erineda sekulaarsest arusaamast, näiteks perekonna või moraali käsitus. Sellistes olukordades on oluline arvestada kooli reegleid ja erineva usu ja maailmavaatega õpilasi.⁹²

Kokkuvõtteks võib öelda, et kristlasest õpetaja kui väärtuskasvataja kehastab õpetajarolli, kus teadmiste edasiandmise kõrval on keskseks isiksuse areng ning eetiliste valikute toetamine. See roll toetub tugevale sisemisele veendumusele, et õpetaja elu ja eeskuju kannavad edasi väärtuseid, mis võivad kujundada õpilase maailmapilti ja iseloomu. Minu hinnangul nõuab see roll suurt teadlikkust, eneserefleksiooni ja tasakaalu otsimist isiklike veendumuste ning kooli mitmekesise väärtusruumi vahel. Õpetaja, kes suudab väärtusi edasi anda ehedalt ja taktitundeliselt, loob klassiruumi, kus õpilastel on ruumi kasvada nii teadmistes kui isiklikus küpsuses.

Kristlasest õpetaja kui “praktiline teenija”

Kristlasest õpetaja kui praktiline teenija lähtub oma kutsumusest teenida teisi, olgu selleks õpilased, lapsevanemad, kolleegid või kooli juhtkond.⁹³ Tema tegevus keskendub igapäevastele hoolivatele tegudele, mille kaudu ta väljendab oma usku ja maailmavaadet. Sellise rollikuvandi kandja leiab, et õpetaja ülesanne ei piirdu ainult teadmiste edasiandmisega, vaid eeldab valmisolekut olla ligimeseks ning märgata, reageerida ja toetada seal, kus vajadus on kõige suurem.

The Essence of Christian Teaching toob esile, et õpetaja teenimistöö saab avalduda ennekõike suhetes. Inimesed on loodud osaduseks üksteisega ning kooli kontekstis on see eriti oluline, kuna õpilase heaolu sõltub suuresti tema suhtest õpetajaga. Seetõttu panustab praktilise teenija rollis olev õpetaja sihipäraselt usaldusväärsete ja toetavate suhete loomisesse. Ta hoolib nii õpilaste akadeemilisest edust, kui ka emotsionaalsest heaolust ja kogu pere toetusvajadusest.⁹⁴

⁹² Heft, *Passing on the Faith*, 70

⁹³ Sehorn, "Faithful Educators: Evangelism in Public Schools", 11

⁹⁴ Muynck, Kunz, Vermeulen, *The Essence of Christian Teaching: A Concise School Pedagogy*, 21

Seda mõtteviisi võiks pidada kristliku ligimesearmastuse praktiliseks väljenduseks hariduses. Siin kattub see roll osaliselt ka „mentori“ või „väärtuskasvataja“ rolliga, kuid eristub just igapäevaste tegude ja väikeste märkamiste kaudu, mille kaudu ta oma usku kehastab.

Olulisel kohal on praktilise teenija jaoks arusaam, et hariduse keskmes peab olema õpilase transformatsioon, tema kasvamine teadlikuks, avatud ja vastutustundlikuks inimeseks. Klassiruumis loob õpetaja keskkonna, kus selline areng on võimalik, sest ta usub siiralt iga õpilase potentsiaali ning aitab seda esile tuua.⁹⁵ Siin seisneb selle rolli sügavam tähendus: praktiline teenija ei näe hariduses ainult teadmiste vahendamist, vaid inimese sisemise kasvamise toetamist. Teenimisvalmidus muudab õpetaja pelgast spetsialistist hoolivaks kasvatajakujuks.

Praktiline teenija väljendub ka kogu pere teenija mudelis. Näiteks on õpetajal väga hea võimalus läbi arenguestluste ja õpilase tagasisidestamise anda märku lapsevanematele, kuidas nad saaksid paremini toetada enda lapse õpivajadusi koduses keskkonnas. Ameerika organisatsioon The Concilio võttis enda eesmärgiks luua 9-nädalane kursus immigrandi taustadest tulevate latino lapsevanematele, et tõsta perekondade laste õppeedukust. Kursuse eesmärk oli näidata vanematele, kuidas enda lapsi kodus toetada paremini, kuidas navigeerida kohalikus haridussüsteemis ning kuidas koos enda lapsega areneda õppeainetes. Kursuse tulemusel tõusis 3. klassi õpilaste inglise keele taseme oskus 44% pealt 77% peale ja matemaatika keskmine õpitulemus tõusis 65% pealt 81% peale. Samuti paranesid märgatavalt õpilaste ja nende vanemate omavahelised suhted. Lapsevanemad hakkasid mõistma enda lapsi ja nende probleeme. Viimaks, hakkasid lapsevanemad aktiivsemalt kaasa lööma koolielus, suhtlema õpetajatega ja panustama haridusse.⁹⁶ Kuigi see näide pärineb USA kontekstist, saab selle põhjal tuua üldistus Eesti konteksti: sõltumata kultuurist, on lapsevanema kaasamine ning perekondade toetamine haridusteel äärmiselt oluline. Siiski peab arvestama, et selliste sekkumiste edukus võib sõltuda ka kohalikust kultuuriruumist ja haridustraditsioonidest. Selliselt lähenedes on võimalik õpetajatel näidata lapsevanematele, milline hoiak ja suhtumine koduses keskkonnas aitab nende endi lapsi kõige rohkem akadeemilises

⁹⁵ Patricia Cranton, "Teaching for Transformation" - *NEW DIRECTIONS FOR ADULT AND CONTINUING EDUCATION* 93, nr. 1, 70-71, <http://dx.doi.org/10.1002/ace.50>

⁹⁶ Joanna Cattanach, "Support Parents to Improve Student Learning" - *Phi Delta Kappan* 94, nr. 6, (2013), 20-25
<https://doi.org/10.1177/003172171309400605>

keskkonnas.⁹⁷

Viimaks on praktilise teenija rollil võimalus märgata ja esile tõsta kooli vajadusi. Kristlasest õpetaja võib tunda enda missiooni kui eesmärki paranda koolisüsteemi ning edendada kooli elu, et õppetöö ja kooli õhkkonna kvaliteeti parandada. Kui õpetaja märkab enda töös puudusi, mida kool peaks täitma, siis on tal võimalus kooli juhtkonnaga sellest rääkida või osa võtta erinevatest arenguprogrammidest. Tõstes koolielu puuduvaid probleeme ja vajadusi esile, tagab õpetaja parema tuleviku kogu koolile.

Samas sisaldab see rollikuvand ka mitmeid riske. Kui õpetaja pühendab end pidevale teenimisele, võib ta sattuda olukorda, kus tema pingutusi nähakse mitte kui väärtust, vaid kui enesestmõistetavat tööpanust. Nii kirjeldab Mary Lenderos juhtumeid, kus õpetajatelt on oodatud ebarealistlikku pühendumust isegi määrani, kus soovitatakse sobival ajal lapsepuhkusele jääda, et see vastaks lapsevanema ootustele.⁹⁸ Lisaks seab suur pühendumine ohtu ka õpetaja töö kvaliteedi. Kui tähelepanu suunatakse liigselt klassivälistele aspektidele, võib see hakata mõjutama õpetatava aine taset. Iga õpetaja töövõimekus on piiratud ning praktilise teenija roll eeldab, et õpetaja oskab oma ressursse teadlikult juhtida. Tasakaalu leidmine teenimise ja akadeemilise töö vahel on selle rolli võtmeküsimus.

Kokkuvõttes saab öelda, et kristlasest õpetaja kui “praktiline teenija” kehastab usku eelkõige tegudes, suhetes, tähelepanus, toetamises, mis loovad turvalise, toetava ja hooliva koolikeskkonna. See roll eeldab pidevat kohalolu, empaatiat ja valmisolekut reageerida nii üksikindiviidi kui süsteemi vajadustele. Samal ajal on see ka roll, mis seab õpetajale kõrged nõudmised eneseteadlikkuse ja enesehoiu osas. Teenimine võib olla vaimustav kutsumus, aga ilma piiritunnetuseta võib see muutuda koormavaks ja kurnavaks.

Kristlasest õpetaja kui “mentor”

Kristlasest õpetaja kui mentor täidab koolis rolli, mis ulatub kaugemale akadeemilisest juhendamisest, see tähendab noore inimese suunamist, toetust ja isikliku kasvu soodustamist. Mentorina tegutsedes leiab õpetaja, et ta saab pakkuda midagi, mida lapsevanem või süsteem

⁹⁷ Mary Lenderos, "Defining the 'good mother' and the 'professional teacher': parent-teacher relationships in an affluent school district" - *Gender and Education* 23, nr. 3, (2011), 247-262

<https://doi.org/10.1080/09540253.2010.491789>

⁹⁸ D. Dubois ja M. Kracher, *Handbook of Youth Mentoring*, (Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Inc, 2014), 1-2

alati ei suuda, järjepidevat tähelepanu, tagasisidet ja julgustavat kohalolu. Õpetaja muutub sel moel usaldusväärseks täiskasvanuks, kelle mõju võib ulatuda ka väljapoole koolikonteksti.

See roll on kristlikus vaates sügavalt tähenduslik, sest Piibel ise rõhutab õpetamise ja suunamise tähtsust järgmise põlvkonna jaoks. Õpetussõnad 22:6 ütlevad: „Juhata poiss ta tee peale, siis ta ei lahku sellelt ka vanas eas!“ See mõte peegeldub ka kristliku mentori identiteedis: ta usub, et väärtused, mida lapsepõlves istutatakse, jäävad kestma. Kristlasest õpetaja, kes tajub end mentorina, ei näe haridust üksnes teadmiste jagamisena, vaid ka iseloomu ja väärtuste kujundamise vahendina, mille kaudu Jumal võib mõjutada noore inimese eluteed.⁹⁹ Mentor õpetajana võtab tõsiselt suhet, mida ta loob õpilasega, see on usalduslik, siiras ja pidev. Õpetaja mõistab, et noor inimene ei pruugi alati oma muresid vanematele väljendada, mistõttu tal on võimalus olla sild nii lapsevanema kui õpilase jaoks. Ta aitab lapse arengut kaardistada ja vajadusel jagab lapsevanemale delikaatselt olulist teavet, mis võib toetada lapse heaolu ja arengu mõistmist.¹⁰⁰ Siin on näha, kuidas mentori roll haakub tugevalt ka praktilise teenija kuvandiga, sest mõlemad rõhutavad isiklikku kontakti ja suhteid. Kuid mentor lisab sellele teadlikult suunava, arendava mõõtme eesmärgiga mitte lihtsalt turvalist keskkonda luua või praktiliselt toetada õpilast, vaid teadlikult juhtida õpilase arengut. Mentori rollis õpetaja ei anna üksnes emotsionaalset tuge, vaid aitab õpilasel mõtestada ka valikuid, prioriteete ja tulevikuplaane. Ta julgustab õpilast eneserefleksiooniks ja avab uusi vaatenurki, mida noor inimene ise ei pruugi märgata. Minu hinnangul seisneb mentori rolli sügavaim väärtus just selles, et õpetaja aitab noorel inimesel mõista iseennast.

Samas on sellel rollikuvandil mitmeid ohukohti, millest üks on õpetaja kogenematus. Mentoriks olemine eeldab teadmisi, eneseteadlikkust ja elukogemust. Kui õpetajal puudub piisav pädevus või refleksioonivõime, võib nõuandmine muutuda soovimatuks mõjutamiseks või ebatäpseks juhendamiseks.¹⁰¹ Siin tuleb selgelt eristada sõbralikust professionaalsest mentorlusest. Mitte iga õpetaja-õpilase hea suhe ei tähenda mentorlusvõimet, ja mitte iga

⁹⁹ D. Dubois ja M. Kracher, *Handbook of Youth Mentoring*, (Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Inc, 2014), 1-2

¹⁰⁰ Raposa jt, "The Effects of Youth Mentoring Programs: A Meta-analysis of Outcome Studies" - *Journal of Youth and Adolescence* 48, nr 1, (2019), <https://doi.org/10.1007/s10964-019-00982-8>

¹⁰¹ Talya N. Bauer, "Perceived Mentoring Fairness: Relationships with Gender, Mentoring Type, Mentoring Experience, and Mentoring Needs" - *Sex Roles* 40, nr. 1, (1999), 223, <https://doi.org/10.1023/A:1018846904722>

õpilane ei otsi endale mentorit. Teine risk peitub liigeses toetumises isiklikule usulisele maailmavaatele. Kristlasest õpetaja võib tahtmatult jätta kõrvale professionaalsed toetuskanalid, pakkudes noorele ainult palvet või soovitusi pöörduda kiriku poole.¹⁰² Kõrvale võib jääda soovitus minna näiteks psühholoogi juurde. Siinkohal kerkib esile oluline küsimus õpetaja tasakaalu kohta, millal on sobiv tuua mängu vaimulikud praktikad ja millal tuleks suunata professionaalse abi poole? Mentor peab suutma eristada vaimulikku tuge psühholoogilisest vajadusest. Lõpuks ei tohi tähelepanuta jätta võimalikku ohtu, mis kaasneb liiga lähedase suhtega. Kui õpetaja ja õpilane suhtlevad intensiivselt väljaspool koolikeskkonda või jagavad isiklikku elu rohkem, kui professionaalne piir võimaldaks, võib suhe muutuda ebasobivaks nii eetilises kui ka sotsiaalses plaanis.¹⁰³ Õpetaja vastutus on siin eriti suur ning heatahtlikkus ei õigusta piiri ületamist.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et mentori rollikuvandisse kuuluvad õpetajad, kes mitte ainult ei õpeta, vaid ka kasvatavad ja suunavad. See on roll, mis toob nähtavale õpetaja võime mõista, toetada ja inspireerida. Kuid see roll nõuab ka suurt eneseteadlikkust ja professionaalsust, sest ilma nendeta võib heatahtlik mentorlus muutuda kas ebaefektiivseks või isegi ebaetiliseks. Mentorina tegutsedes kehastab kristlasest õpetaja missiooni mitte ainult teadmiste edastajana, vaid ka isiksuste kujundajana suunates noori inimesi elus edasi nende väärtustest lähtuvalt, ilma et see piiraks nende vabadust või mitmekesisist tausta.

Kristlasest õpetaja kui “lihtsalt õpetaja”

Kristlasest õpetaja rollikuvandit kui “lihtsalt õpetajat” võib mõista kui õpetaja rolli, kus usuline identiteet on küll olemas, aga see ei avaldu õpetamises otseselt või nähtavalt. See ei tähenda, et õpetaja eitaks oma usku või varjaks seda häbenedes, vaid pigem usub, et kõige mõjusam viis kristlikke väärtusi koolis esindada on läbi professionaalse, ausa ja hooliva töö. Selline õpetaja ei kasuta klassiruumi oma usu kuulutamiseks, vaid keskendub teadmiste edasi andmisele ja õpilaste terviklikule arengule. Õpetaja peamine ülesanne on anda edasi kvaliteetset haridust läbi pedagoogiliste võtete ning erialase haridusega. Siia kategooriasse kuuluvad kristlasest õpetajad, kes leiavad, et oma usku ei peagi tööle kaasa võtma. Nende uskumuse aluseks on, et sekulaarne töökoht ei ole koht, kus jagada evangeeliumit, vaid

¹⁰² Kelley Newlin Lew, "Diabetes: Christian Worldview, Medical Distrust and Self-Management" - *Journal of Religion and Health* 54, nr. 1, (2015), 1157–1172, <https://doi.org/10.1007/s10943-015-0022-9>

¹⁰³ *Ibid.*

õpetaja peab tegema oma õpetaja tööd.¹⁰⁴ Wicking pakub sellist õpetaja töö lähenemist, et Kristuse armastus peaks olema tuntav õpilaste vastu läbi kvaliteetse ja hooliva õpetaja töö. Põhjenduseks kirjeldab ta, et pedagoogi töö ei ole kõigest klassi ees seismine, vaid õpilaste elus olulisel kohal osalemine ning elustamine läbi armastuse, mille Jumal on õpetajatesse pannud.¹⁰⁵ Sellest saab järeldada, et professionaalne õpetaja selles tähenduses mõistab oma rolli kui vastutusrikast ametit, kus eetika, pädevus ja tasakaalukus on kesksel kohal. Ta tunneb õppekava, valdab õpetamismetoodikat, suudab kujundada motiveerivat õpikeskkonda ning suhtub igasse õpilasse väärikusega. Tema kristlikkus ei ole "peidetud", vaid läbipõimunud tema isiksusega ja väljendub eelkõige tema suhtumises olla oma õpilastele parim õpetaja. Wicking toob sarnaselt sellele mõttele välja, et kristlasest õpetajat kui lihtsalt õpetajat ei tohiks käsitleda kui usu või identiteedi eitust, vaid pigem kui professionaalset hoiakut, kus usu praktiline väljendamine jääb tagaplaanile. See õpetajatüüp ei too oma usulisi vaateid otseselt klassiruumi, vaid väljendab kristlikke väärtusi läbi oma töö kvaliteedi, suhtumise ja käitumise. Tema jaoks ei ole kool kristliku sõnumi kuulutamise paik, vaid professionaalne ja sekulaarne keskkond, kus õpetaja roll keskendub hariduse andmisele, mitte usu vahendamisele.¹⁰⁶

Samuti tuleb esile tõsta antud rollikuvandi tugevused. Esiteks, kristlasest õpetaja, kes tegutseb "lihtsalt õpetajana", toetab otseselt õpilaste usuvabadust ja maailmavaatelist neutraalsust koolikeskkonnas. Selline lähenemine aitab luua klassiruumis atmosfääri, kus kõik õpilased, olenemata nende usulisest taustast, võivad tunda end võrdselt aktsepteerituna. Kui õpetaja ei esine klassis aktiivse usulise seisukohavõtjana, väheneb oht, et mõni õpilane tajuks survet või kaudselt suunavat mõjutust.¹⁰⁷

Teiseks, tagab see rollikuvand õpetajale teatud vabaduse. Nimelt ei pea õpetaja pidevalt mõtestama ega õigustama oma usu kohta koolis, vaid saab keskenduda oma professionaalsele arengule. Õpetaja järgib eetika nõudeid ning ei pea muretsema väärtuskonfliktide pärast koolis. See annab õpetajale võimaluse vältida pingeid ja konflikte õpilaste, vanemate ja kolleegide seas.

¹⁰⁴ Trevor Cooling, "doing God in education: a way forward" - *Doing God in Education*, (London: Theos, 2010), 60-63

¹⁰⁵ Wicking, "God in the classroom", 35-38

¹⁰⁶ *Ibid.*

¹⁰⁷ Dean Mobbs ja Sarah Tashjian, "Ten simple rules for unbiased teaching" - *PLoS Computational Biology* 18, nr. 10, (2022), <https://doi.org/10.1371/journal.pcbi.1010344>

Kolmandaks, see rollikuvand aitab õpetajal keskenduda oma põhieesmärgile, milleks on olla harija ja kasvatuse andja. "Lihtsalt õpetajana" toimiv kristlane suunab oma energia teadmiste edasiandmisele, kriitilise mõtlemise arendamisele, õpilaste toetamisele ning nende isiksuse kasvule.¹⁰⁸ Tema töö ei taotle usulist mõju, vaid selle eesmärk on kasvatada vastutustundlikke, iseseisvaid ja mõtlevaid noori inimesi.

Samas ei saa eirata ka „lihtsalt õpetaja“ rollikuvandiga kaasnevaid kriitilisi väljakutseid. Üheks olulisemaks probleemiks võib kujuneda õpetaja isikliku ja professionaalse identiteedi lõhestumine. Usk, mis sageli on seotud õpetaja kutsumuse, väärtuste ja enesemõistmisega, jääb ametipraktikast justkui lahutatuks, mis võib pikemas perspektiivis põhjustada sisemist pinget ning küsimusi enesetäielikkuse ja kutsumuse autentsuse kohta. Lisaks võib esile kerkida küsimus rolli pikaajalisest kestlikkusest. Kui kristlasest õpetaja peab pidevalt kohanema sekulaarse koolikultuuri ootustega viisil, mis eeldab teatud enesepiiramist, võib see suurendada läbipõlemise riski või viia kutsumuse sisulise kadumiseni. Inimeste ideoloogia on dünaamiliselt seotud inimeste eneseteostuse ja karjääriga.¹⁰⁹ Seetõttu tuleb seda rollikuvandit käsitleda mitte üksnes professionaalsuse, vaid ka identiteedi ja eneseteostuse perspektiivist. Autorina näen siin võtmeküsimust: kuidas säilitada professionaalsus ilma oma usu sügavamast tähendusest kaotamata? Kui kristlasest õpetaja tunneb, et peab pidevalt midagi „kinni hoidma“, võib see aja jooksul põhjustada väsimust või isegi kahtlusi, kas ta üldse suudab olla „tema ise“ selles töökeskkonnas.

Kokkuvõtteks võib antud rollikuvandi puhul öelda, et „lihtsalt õpetaja“ rollikuvand pakub kristlasele õpetajale teatud tasakaalupunkti usu ja professionaalsuse vahel. See võimaldab säilitada usulist identiteeti viisil, mis austab kooli sekulaarset iseloomu ning õpilaste maailmavaatelist mitmekesisust. Samas eeldab see roll oma usulise väljenduse piiramist ühes olulises sektoris, milleks on tööelu. Piiramine võib aja jooksul tekitada sisemist pinget ja kutsumuse hajumist. Seega ei ole see rollikuvand vastuoludeta, vaid nõuab sügavat eneseteadlikkust ja tasakaalustatud arusaama, millal ja kuidas oma usulist identiteeti töösse põimida. Tugevuseks jääb siin õpetaja töö eetiline kvaliteet ja professionaalne tase; riskiks aga see, et sisemine identiteet võib jääda nähtamatuks isegi õpetajale endale.

¹⁰⁸ Ann Stes, "Student-focused approaches to teaching in relation to context and teacher characteristics" - *Higher Education* 55, nr. 1, (2008), 255-267, <https://doi.org/10.1007/s10734-007-9053-9>

¹⁰⁹ Laurie Cohen ja Joanne Duberley "Losing the Faith: Public Sector Work and the Erosion of Career Calling" - *Work, Employment and Society* 33, nr. 2, (2018), 326-335, <https://doi.org/10.1177/0950017017746906>

Kokkuvõte

Käesoleva teoreetilise osa eesmärk oli avada sekulaarse hariduskeskkonna olemust ning õpetaja rolli mitmekihilisust Eesti üldharidussüsteemis. Fookuses oli ühelt poolt sekulaarse kooli olemus, väärtused, võimalused ja piirid usu väljendamisel ning teiselt poolt õpetaja professionaalne ja väärtuseline enesemääratlus, eriti juhul, kui õpetaja isiklik identiteet on seotud religioosse kuuluvusega. Erilist tähelepanu pööratakse kristlasest õpetaja sisemistele pingeväljadele ja rollikuvanditele sekulaarses koolikeskkonnas.

Teoreetilise peatüki 1.1 eesmärk oli avada sekulaarse kooli olemus, hariduse ja õpetaja roll ning usulise väljenduse piirid Eesti kontekstis. Lähtuvalt põhiseadusest ja haridusseadustest on üldhariduskool avalik haridusasutus, mille tegevus põhineb usu- ja südametunnistuse vabadusel ning kiriku ja riigi lahususel. Sellest tulenevalt on väidetavalt Eesti üldhariduskoolid usuliselt neutraalsed ega kuulu ühegi religioosse ühenduse haldusalasse. Koolide õppe- ja kasvatustöö peab tuginema riiklikule õppekavale, mis lähtub üldinimlikest ja rahvuslikest väärtustest ning teaduspõhisest ja humanistlikust maailmavaatest. Sekulaarse kooli olemust käsitleti ka laiemas kasvatusteaduslikus ja sotsiaalses tähenduses. Kool pole ainult teadmiste edastamise paik, vaid kasvukeskkond, kus kujundatakse hoiakuid, väärtusi ja identiteeti. Hariduse eesmärk on toetada isiksuse arengut ja ühiskonna toimimist, mistõttu kannab ka kool laiemat rolli kui üksnes õppetöö läbiviija.

Peatükis käsitleti samuti õpetaja rolli tähendust ja kujunemist. Õpetajat mõistetakse ühiskonnas mitte ainult ainealast eksperti, vaid ka kasvatuse ja eeskuju kandjat. Õpetaja rollid on ajas muutunud ning peegelduvad ühiskondlikes ootustes ja haridusideoloogiates. Erinevad rollimetafoorid nagu käsitööline, orkestrijuhut või reflekteeriv praktik, avavad õpetaja töö mitmekesisust ja vastutust.

Lõpetuseks käsitleti usuvabaduse ja neutraalsuse seaduslikke piire sekulaarses koolis. Eesti õiguskord näeb ette usuvabaduse kaitsmist ning neutraalse õpikeskkonna säilitamist. Kuigi seadused näevad ette usulise erapooletuse, ilmneb praktikas, et väärtustevaba koolikeskkond on sisuliselt võimatu, sest igas koolis vahendatakse paratamatult teatud maailmavaadet. See rõhutab vajadust tasakaalu ja teadlikkuse järele koolide väärtusraamistiku kujundamisel ning õpetaja professionaalse eneseteadvuse toetamisel.

Peatükk 1.2 käsitleb kristlasest õpetaja professionaalset rolli sekulaarses koolikeskkonnas, keskendudes sellele, kuidas kristlik identiteet suhestub õpetaja ametialaste ootustega. Esmalt

analüüsitakse rollitaju kujunemist, rõhutades, et õpetaja töö tähendus tuleb sügavamalt enesemääratlusest ja isiklikust identiteedist. Rollitaju kujuneb aja jooksul ning sõltub õpetaja identiteedi määratlusest, teadlikkusest oma ülesannete ja ootuste kohta, enesepeegeldusest ja igapäevaste tööülesannete täitmisest. Erinevad ootused alates kooli juhtkonnast kuni lastevanemateni võivad rollitaju kujundada või ka hägustada, mistõttu õpetaja sisemine selgus oma väärtustest ja kutsumusest on määrava tähtsusega. Kristlikust vaatenurgast nähakse õpetajatööd kui kutsumust, teenimist ja eeskujuks olemist. Õpetaja on kristlikust perspektiivist moraalne juhendaja ja toetaja, kes kehastab kristlikke väärtusi oma hoiakutes ja käitumises. Lisaks tutvustatakse seitset rollikuvandit, mille kaudu kristlasest õpetajad võivad oma rolli mõtestada: evangeliseerija, seemnete istutaja, eeskuju, väärtuskasvataja, praktiline teenija, mentor, lihtsalt õpetaja. Need ei ole jäigad kategooriad, vaid pigem mõttelised raamid, mis aitavad mõista kristliku usu ja professionaalse tegevuse lõimimist. Iga rollikuvand toob esile nii võimalusi kui ka pingeid, mis tekivad isikliku usu ja kooli sekulaarse iseloomu vahel. Oluline on, et õpetaja suudaks oma rolli kujundada viisil, mis on kooskõlas tema sügavate veendumustega, kuid samas ka austav koolikeskkonna ja õpilaste mitmekesise maailmavaate suhtes.

Kokkuvõtlikult toovad teoreetilise osa käsitletud peatükid esile, et Eesti üldhariduskoolid tegutsevad sekulaarsuse ja usulise neutraalsuse põhimõttel, kuid reaalses koolielus on väärtusvabadus pigem illusioon kui tegelikkus. Õpetaja roll ulatub kaugemale ainealastest teadmistest, hõlmates ka kasvatust, eeskujuks olemist ja identiteedil põhinevat suunamist. Kristlasest õpetaja jaoks tähendab see teadlikku rollitaju kujundamist, kus tuleb leida tasakaal isiklike veendumuste ja koolikeskkonna ootuste vahel. Erinevad rollikuvandid aitavad mõtestada õpetajatööd viisil, mis võimaldab säilitada isiklikke veendumusi, kuid samas tegutseda professionaalselt ja lugupidavalt.

2. Metoodika

Uurimistöö eesmärk oli uurida, kuidas kristlasest õpetajad kirjeldavad oma rolli ilmalikus koolis. Valisin uurimismeetodiks kvalitatiivse lähenemise, kuna see võimaldab mõista osalejate kogemusi, tähendusi ja tõlgendusi kontekstis, milles nad igapäevaselt tegutsevad. Käesolevas peatükis kirjeldan kasutatud uurimismeetodit, valimi kujunemist, andmete kogumise protsessi ning andmete analüüsi viisi.

2.1 Uurimismeetod

Käesoleva uurimistöö uurimisküsimus oli uurida, kuidas kirjeldavad kristlasest õpetajad oma rolli ilmalikus koolis. Uurimus tugineb kvalitatiivsele uurimismeetodile, mis sobib hästi isiklike kogemuste, tähenduste ja arusaamade uurimiseks. Kuna töö eesmärgiks on mõista, kuidas kristlasest õpetajad tajuvad oma rolli sekulaarses koolikeskkonnas, on kvalitatiivne lähenemisviis sobivaim viis sellise mitmekihilise ja kontekstitundliku info kogumiseks. Kvalitatiivne uurimus võimaldab läheneda uuritavaile kui tähendust loovatele subjektidele, mitte lihtsalt andmekandjatele.¹¹⁰ Meetodi valikut mõjutas ka asjaolu, et Eestis ei ole varasemalt põhjalikumalt uuritud just vabakoguduslikust taustast pärit õpetajate kogemusi ilmalikus koolikeskkonnas. Kvalitatiivne lähenemine annab võimaluse saada aru erinevatest arvamustest ja hoiakutest ning aitab avada tähenduslikke seoseid, mis muidu kvantitatiivsete meetoditega varjatuks jääksid.

Uurimuses kasutasin poolstruktureeritud intervjuud, kuna see võimaldab hoida fookust kindlatel küsimustel, kuid jätab samal ajal ruumi küsimuste küsimise järejekorra ning vastaja isiklike rõhuasetustest, selgitustest ja näidetest tekkinud lisaküsimustele. Selline intervjuuvorm sobib eriti hästi olukorras, kus eesmärk ei ole testida eelnevalt püstitatud hüpoteese, vaid pigem mõista uuritavate arusaamisi ja hoiakuid.¹¹¹ Intervjuuküsimused

¹¹⁰ Mari-Liis Laherand, *Kvalitatiivne uurimisviis* (Tallinn: OÜ Infotrükk, 2008), 188-192

¹¹¹ Laherand, *Kvalitatiivne uurimisviis*, 188-192 ; Philipp Mayring, "Qualitative Content Analysis." - *Forum: Qualitative Social Research*, nr 1 (2000), <http://qualitative-research.net/fqs/fqs-e/2-00inhalt-e.htm>

koostas in uurimisküsimusest ja probleemipüstitusest lähtuvalt. Fookuses olid teemad, mis käsitlesid õpetaja rollitaju, kristlikku identiteeti õpetajatöös ning võimalikke väärtuskonflikte sekulaarses koolis. Küsimused jagunesid temaatilisteks plokkideks, mis käsitlesid nii professionaalset enesemõistmist, usuliste veendumuste rolli töös kui ka kogetud pingeid ja väljakutseid. Intervjuuküsimused on lisatud töö Lisa 1 alla.

2.2 Valim

Valimi koostamisel lähtusin mugavusvalimist. Mugavusvalim võimaldab kiiresti ja mugavalt leida uuringus osalejaid.¹¹² Valimisse kuulus algselt 27 kristlasest õpetajat, kuid intervjuudes soovis osaleda kokku 20 kristlasest õpetajat. Uurimuse kriteeriumiteks olid: (1) osaleja töötab hetkel ilmalikus koolis õpetajana, (2) ta määratleb end kristlasena, (3) kuulub vabakiriklikku konfessiooni. Valimisse kaasatud õpetajad kuuluvad erinevatesse vabakogudustesse ja karismaatilistesse vabakogudustesse: baptistide, nelipühilaste, metodistide, adventistide ja teiste vabakoguduste liikmete sekka.

Õpetajate tööstaaž ulatus 2 aastast kuni 50 aastani, kuid keskmine tööstaaž oli intervjuueeritavate hulgas 10 aastat. Arusaamine oma rollist kristlasest õpetajana kujuneb pikemas ajas, sellest tulenevalt leidsin, et oluline on võtta õpetajad intervjuusse, kellel on mõningad aastad tööstaaži olemas. Valimisse kuulusid nii klassijuhatajad, aineõpetajad kui ka kooliastmete osas esindajad kõikidest tasemetest, nii alg-, põhi- ja gümnaasiumiharidusest. Kuna eesmärgiks ei olnud tuvastada mingit üldistavat mustrit konkreetse konfessiooni või kooliastme lõikes, vaid uurida, kuidas kristlasest õpetajad üldiselt tajuvad oma rolli sekulaarses koolis, käsitlen tulemuste esitamisel osalejaid peamiselt nende arvamuste ja hoiakute vaatel ning toon tulemuste osas sisse ka õpetajate tööstaaži pikkuse ja denominatsioonalse kuuluvuse. Valimi moodustamisel jälgisin ka eetilisi põhimõtteid. Osalejatele selgitasin uurimuse eesmärgi, küsisin teadlikku nõusolekut ning tagasin anonüümsuse ja konfidentsiaalsuse. Osalejatel oli võimalus intervjuu jooksul oma vastuseid täpsustada või tagasi võtta, kui nad seda soovisid.

¹¹² Louis Cohen, Lawrence Manion, Keith Morrison, *Research methods in education (6th ed.)* (New York: Routledge, 2007), 113-114

2.3 Andmete kogumine

Magistritöö eesmärgiks oli uurida, kuidas tajuvad kristlasest õpetajad oma rolli sekulaarses koolis töötamisel. Uurimisküsimustest lähtudes otsustasin kasutada kvalitatiivset uurimisviisi, sest see aitab analüüsida väikese arvu osalejate maailmavaadet.¹¹³ Andmete kogumise viisiks valisin poolstruktureeritud intervjuu, sest sellisel juhul saab jätta ruumi küsimuste järjekorra muutmiseks ja täpsustavate küsimuste küsimiseks.¹¹⁴ Uurimisküsimusest ja probleemist lähtudes koostasintervjuu küsimused (Lisa 1).

Kõigepealt viisin läbi prooviintervjuu, mis aitas selgitada intervjuu küsimuste sobilikkust. See aitas selgitada, kas intervjuust saadud vastused annavad vastuse ka uurimisküsimusele. Prooviintervjuu viisin läbi ühe kristlasest õpetajaga, kes töötab sekulaarses koolis. Tema vastused kinnitasid, et intervjuu küsimused sobivad uurimisküsimusele vastuse leidmiseks.

Kõik intervjuud toimusid Google Meets veebikeskkonnas, kuna see võimaldas geograafilist paindlikkust ja ajaliselt paindlikke kokkuleppeid osalejatega. Osalejatega võtsin eelnevalt ühendust meili teel, kus selgitasin neile uurimuse eesmärgi, käsitlesin nende panuse olulisust ning leppisin kokku sobiva aja kohtumiseks. Intervjuud salvestasin helifailidena ning hiljem transkribeerisin need käsitsi. Intervjuude kestus varieerus, kuid keskmine kestus oli ligikaudu 40 minutit.

2.4 Andmete analüüs

Käesoleva uurimuse andmete analüüsiks kasutasin temaatilist sisuanalüüsi, mis sobib hästi intervjuude tõlgendamiseks ning võimaldab esile tuua korduvaid tähendusi ja mustreid andmestikus. Selgitasin välja teemad ja nende järjestuse ehk teisisõnu, mida ja kuidas räägiti, ning uurisin andmetelooja (intervjueeritava) interpretatsioone.¹¹⁵

Andmete analüüsi esimeses osas kogusin andmed intervjuude audiosalvestuste kaudu, mis hiljem manuaalselt sõna-sõnalt transkribeerisin. Püüdsin kõneleja teksti edasi anda nii täpselt

¹¹³ Mari-Liis Laherand, *Kvalitatiivne uurimisviis* (Tallinn: OÜ Infotruk, 2008), 188-192

¹¹⁴ William C. Adams, "Conducting Semi-Structured Interviews" - *Handbook of Practical Program Evaluation*, nr 4 (2015), 11, <http://dx.doi.org/10.1002/9781119171386.ch19>

¹¹⁵ Laherand, *Kvalitatiivne uurimisviis*, 188-192 ; Mayring, "Qualitative Content Analysis."

kui võimalik. Andmed kogusin eraldi faili ning selleks, et andmete korrektsuses kindel olla, kuulasin hiljem intervjuu salvestused veel läbi, kõrvutades neid kirjapandud tulemustega.

Järgmisena grupeerisin esmased koodid sisulise sarnasuse alusel. Moodustusi laiema temaatilised kategooriad, mis aitasid struktuurselt mõtestada, kuidas kristlasest õpetajad oma rolli tajuvad. Kategooriad ei olnud eelnevalt määratletud, vaid kujunesid välja andmestiku põhjal. Kategooriate moodustamisel pidasin silmas, et need väljendaksid tähenduslikke seoseid uurimisküsimuse seisukohalt. Iga kategooria alusel kujunes välja üks või mitu kesket teemat, mis koondavad sarnaseid arusaamu või kogemusi. Nende teemade põhjal koostasın uurimistöö tulemuste peatüki struktuuri. Analüüsis arvestasin, milliseid mustreid esines korduvalt, millised olid erandlikud või vastuolulised kogemused ning kuidas need suhestuvad õpetaja identiteedi, väärtuste ja sekulaarse koolikeskkonna vaheliste pingetega. Tulemuste esitamisel illustreerisin teemasid osalejate tsitaatidega, mis aitavad näidata autentseid vaatenurki ja tugevdada järeldusi. Iga tsitaadi järel märkisin osaleja tähise (nt Õ2) ja tema tööstaaži pikkuse ning kogudusliku kuuluvuse.

Kokkuvõttes võimaldas temaatiline analüüs avada uurimisküsimuse mitmetasandiliselt, tuues esile nii rollitaju, usulise identiteedi ja väljenduse seosed õpetaja rolliga kui ka võimalike väärtuskonfliktide kogemused.

Kokkuvõte

Käesolev metoodika peatükk kirjeldas kogu uurimisprotsessi ülesehitust alates uurimisküsimusest kuni andmete analüüsini. Esmalt määrasin sobiva uurimisviisi ja meetodi, seejärel moodustasin sisukalt valimi ja kogusin andmeid intervjuude kaudu, millele järgnes süstemaatiline temaatiline analüüs. Töö fookus oli õpetajate kogemustel, arusaamadel ja hoiakutel ning uurimismeetodid olid valitud just sellise mitmekesise ja subjektiivse info kogumiseks. Läbivalt järgis kogu protsess eetilisi põhimõtteid ja tagas usaldusväarsuse. Käesolev metodoloogiline raamistik loob aluse tulemuste esitamiseks ning kristlasest õpetajate kogemuste avamiseks sekulaarses koolikeskkonnas.

3. Tulemused

Käesolevas peatükis esitatakse intervjuu tulemused kristlasest õpetajate rolli nägemise kohta sekulaarses koolikeskkonnas. Tulemuste esitamisel on keskendutud kolmele kesksele teemale: õpetajate rollitaju, kristliku identiteedi ja usu väljendamine õpetajatöös ning võimalikud väärtuskonfliktid sekulaarses koolis töötades. Andmeid on struktureeritud temaatiliste alapeatükkidena, mis avavad esmalt, kuidas õpetajad mõistavad oma rolli koolis, seejärel kuidas kristlik identiteet nende igapäevast õpetajatööd kujundab ning lõpuks milliseid pingeid või väärtuskonflikte nad oma töös kogevad. Igas teemas on arvesse võetud ka õpetajate konfessionaalset kuuluvust ja tööstaži, et esile tuua võimalikke eripärasid või mustreid, mis võivad kujundada õpetajate hoiakuid ja praktikaid.

3.1 Õpetaja nägemus enda rollist

Antud peatükis esitatakse intervjuudest esile tulnud rollid, mida kristlasest õpetajad on omaks võtnud. Õpetajad kirjeldasid mitmeid rolle, mida olen töö autorina ühtlustanud Teooria osas toodud rollikuvanditega ühtsema arusaama loomiseks.

3.1.1 Kristlasest õpetaja kui “lihtsalt õpetaja”

Mitme õpetaja jaoks oli selge, et nende esmaseks ülesandeks koolis on eriala õpetamine ning teadmiste vahendamine. Nad näevad ennast ennekõike professionaalidena, kes täidavad oma õpetaja kohustusi vastavalt õppekavale. Õpetajad ei leia, et sekulaarne kool oleks koht usu jagamiseks ja oma maailmavaate peale surumiseks.

“Koolis olen ma eelkõige erialaspetsialist.” (Õ1, 22a, karismaatiline vabak)

“Esmalt ma näen ikka ennast matemaatikaõpetajana. Tahan anda lastele edasi matemaatikat kui ainet. /.../ Seejärel näen, et mul võib olla see kristlik identiteet ka.” (Õ4, 8a, nelipühi k)

“Minu roll on anda edasi oma aine parimal võimalikul viisil. Olen õpetaja, mitte hingehoidja, mitte misjonär. /.../ Olen siin selleks, et toetada nende arengut, mitte kujundada nende maailmavaadet.” (Õ12, 7a, metodisti k)

Mõned õpetajad kirjeldasid, kuidas nende arusaam oma rollist on ajas muutunud. Varasemalt tööd alustades leiti, et õpetaja töös peaks olema ka palju evangeliseerimist, kuid kuulutajalikust hoiakust on liigutud tasakaalukama ja professionaalsema rollikäsitluse suunas. Üks õpetaja tõi välja Oleviste koguduse ärkamisaja üheks suurimaks mõjutajaks üheksakümnendatel, miks oldi rohkem evangeliseerijana klassiruumis kui õpetajana.

“Eks 90-ndatel sai rohkem olla evangeliseerija kui õpetaja. Eriti peale Oleviste ärkamist, siis oli suur tuhin evangeliseerida ja ikka pingutasin rohkem selle nimel, et saaks siin ja seal jagada Jumalast. Nüüd tunnen ennast rohkem aineõpetajana.” (Õ16, 50a, karismaatiline vabak)

“Alguses nägin ennast pigem kuulutajana kui õpetajana ning tundus, et minu töö kõige olulisem osa on viia õpilasteni evangeelium. Nüüdseks olen natuke rahunenud.” (Õ11, 14a, adventisti k)

Kristlastest õpetajad tajuvad oma esmaseks rolliks koolis professionaalse aineõpetaja rolli. Nad rõhutavad teadmiste vahendamist vastavalt õppekavale ning hoiduvad teadlikult usu või maailmavaate pealesurumisest. Mitmed õpetajad märkisid, et nende rollitaju on ajas muutunud: varasem evangeliseerimise hoiak on asendunud tasakaalukama, professionaalsema lähenemisega, milles kristlik identiteet avaldub pigem läbi hoiakute kui aktiivse usu jagamise. Tööstaaži põhjal ilmnes selge muster: kogenenumad õpetajad (üle 10 aasta) kirjeldasid oma rolli muutumist ajas. Mitmed neist tõid esile, kuidas nad tööelu alguses nägid end pigem kuulutajatena, ent aja jooksul liikusid professionaalse õpetaja käsitluse suunas. Nooremad õpetajad (alla 10 aasta kogemust) rõhutasid pigem kohe aineõpetaja rolli ning tajusid vajadust hoida usuline identiteet selgelt isiklikul tasandil.

3.1.2 Kristlasest õpetaja kui “praktiline teenija” ja “mentor”

Mõned kristlasest õpetajad kirjeldasid oma rolli praktilise teenija ja mentori rollikuvandite läbi. Nad ei näinud end lihtsalt õpetajatena, vaid inimestena, kes on kutsutud teenima, märkama ja julgustama neid, kellega nad koolis igapäevaselt kokku puutuvad. Praktilise teenija rollis nägid õpetajad oma igapäevast tööd kui teenimist, kohalolekut, kuulamist, märkamist ja julgustamist. Paljude jaoks tähendas see eelkõige toetust just nende lastele, kellel on keeruline taust või kes vajavad emotsionaalset tuge.

“Meie kooli satuvad ka selliseid katkiseid inimesi päris palju /.../ roll on ka seda inimese enesehinnangut tõsta, minapilti korrigeerida, mis on perekonnas ära lõhutud.” (Õ1, 22a, karismaatiline vabak)

“Saan olla õpilastele toeks. /.../ Päriselt kuulad ja üritad mõista, sellega suudad kuulutada palju rohkem kui sõnadega.” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak)

Samuti toodi välja, kuidas õpetajate enda koolikogemused kujundasid tugevalt nende praegust suhtumist õpilastesse. Mõned õpetajad tundsid, et just nende kogemusest lähtuv empaatia aitab luua sügavama kontakti ja soovi olla lootuse tooja.

“Minu jaoks tähendab õpetaja töö õpilaste mõjutamist. Minu üks põhjus, miks õpetajaks läksin, oligi minu esimene õpetaja. Tema see headus ja lahkus inspireeris mind ka saama õpetajaks. Mul oli tahe anda lastele edasi seda lootust, et ka kõige kehvem õpilane on väärtuslik ja ikkagi öelda, et ka tema on armas.” (Õ17, 5a, baptistik)

“Kui ma olin ise õpilane, siis jõudsin ka kooliajal Jumala juurde, aga ma usun, et mitme õpetaja jaoks olin mina see täiesti lootusetu juhtum ja ma tahan oma õpilasi kohelda ka nii, et keegi ei ole lootusetu juhtum.” (Õ3, 3a, baptistik)

Mõned õpetajad märkisid, et toetada saab ka lihtsalt kohal olles. See ei pruugi alati tähendada aktiivset sekkumist, vaid pigem rahu loomist ja tähelepanu andmist klassiruumis.

“Õpilaste jaoks olen ma ehk lihtsalt õpetaja, aga ma loodan, et nad tajuvad, et nende ümber on midagi teistsugust. Ma ei keskendu ainult sellele, mida nad teavad, vaid sellele, kelleks nad saavad. Ja kui koolikultuur tervikuna muutub selliseks, et väärtustatakse ka sisemist kasvu, siis on mul rahu.” (Õ15, 30a, adventisti k)

“Ma ei suru oma väärtusi kellelegi peale, aga ma arvan, et nad saavad aru. Ma ei pea ütlema, et ma olen kristlane, sest see, kuidas ma räägin, kuidas ma kuulan, kuidas ma püüan olla õiglane /.../ see kõik on minu usuga seotud.” (Õ19, 20a, baptistik)

Lisaks õpilastele peeti oluliseks ka kolleegide toetamist ja koolikeskkonna kujundamist. Õpetajad tajusid, et neil on roll mitte ainult teadmiste andjana, vaid ka kui lootuse, palve ja julgustuse kandjana kogu koolis.

“Ma näen, et minu roll ei ole ainult õpilasi hoida, vaid olla ka toeks kolleegidele. Me töötame väga kurnavas süsteemis, surve on suur, inimesed väsivad. /.../ Süsteem on oma loomult ebaõiglane ja ma leian, et sellist tüüpi ebaõiglusele peavad kristlased vastu seisma, olgu see õpetajate vahel või juhtimises.” (Õ5, 6a, nelipühi k)

“Kolleegidele samamoodi on mu eesmärk üles ehitada. Kogu aeg mõtlen, et keda ma saan üles ehitada. Lähen ja kallistan kui vaja, lähen ja palvetan kui vaja. Et võib-olla astun sellest piirist üle, aga mis seal ikka, täna siin ja praegu on see koht, kus tegutseda. Täna saan veel öelda endast nooremale kolleegile, et sa oled Isa armas tütar ja Ta väga armastab sind. Järgmine kord juba otsib see inimene kontakti ja siis tekib suhe. See teeb kohe päeva paremaks. /.../ Võimalus on tõmmata kooli, õpilaste, õpetajate peale üks palvekate.” (Õ17, 5a, baptistik)

“Kolleegide jaoks tahan olla ka partner, tahan neid toetada.” (Õ15, 30a, adventisti k)

Kristlastest õpetajad kirjeldavad oma õpetajatööd kui midagi enam kui ainetundide andmist. See on inimestega koos kasvamine, suunamine ja teenimine. Praktilise teenija roll avaldub soovis olla kohal just nende jaoks, kes on haavatavad või otsivad tuge. See võib tähendada kuulamist, empaatilist suhtumist või ka lihtsalt vaikset palvet kolleegide ja kooli eest. Mentori rollis nähakse oma ülesandena mitte ainult teadmiste edastamist, vaid ka väärtuste kujundamist ning eesmärgiks on aidata noorel kasvada sisemiselt küpseks inimeseks, hoolivaks ja õiglaselt toimivaks ühiskonnaliikmeks.

3.1.3 Kristlasest õpetaja kui “eeskuju” ja “väärtuskasvataja”

Õpetajad kirjeldavad enda rolli kui eeskujuks olemist ning kui väärtuskasvatajat. Nende roll avaldub eeskujuna igapäevastes valikutes, hoiakutes ja suhtumises. Eeskuju andmist nähakse olulisema ja mõjusama mõjufaktorina kui otsest kuulutamist ja õpetamist. Väärtuskasvatajana nähakse ennast eelkõige kristlike väärtuste õpetamises läbi aine ning suhtumise. Mõned õpetajad toovad selgelt esile teadlikkuse, et nende elu ja tegusid jälgitakse ning kristliku identiteedi tõttu pannakse neid rohkem tähele kui teisi. Õpetajad peavad olulisemaks seda, et nad on eeskujuks õpilastele, sest olulisem on inimene, kes klassi ees on ning tahaplaanile jääb õpetamise amet.

“Kõik, mis ma teen, ma tean, et mind jälgitakse. Ükskõik, mis ma teen ja ütlen, on luubi all. See, et olen kristlane, tähendab, et eriti jälgitakse, et kui midagi imelikku

teen, siis kohe küsitakse, et oot, sa käid ju kirikus, et kuidas sa nüüd nii tegid.” (Õ19, 20a, baptistik)

“Siinkohal ma tahaksin olla eeskujuks, et õpetaja võib olla väga tore inimene ning see, et ma olen hea inimene on palju olulisem, kui minu õpetaja amet.” (Õ5, 6a, nelipühi k)

Mõned õpetajad kirjeldavad, kuidas eeskujuks olemine on võimalus usu väljendamiseks. See on üks viis, kuidas evangeeliumit kuulutada. Läbi eeskuju saab näidata, kuidas erinetakse teistest ning antakse edasi teisi väärtuseid kui neid, mis ühiskonna jaoks normaalsed on. Üks õpetaja toob välja kui oluline on oma sõnade taga seista. Rääkides kristlaseks olemisest, tuleb sellele vastavalt oma tegudega välja näidata kristlaseks olemist.

“Olles eeskuju saan jagada evangeeliumit ja olla valguseks koolis.” (Õ7, 13a, metodisti k)

“Minu eesmärk ja kutse on olla valguseks maailmas. Kui ma ütlen, et ma olen kristlane, kuid tegelikult olen kurjem ja kannatamatum kui teised õpetajad, siis nendel sõnadel puudub kaal.” (Õ5, 6a, nelipühi k)

“Proovin olla Jeesuse sarnane siin maa peal. Vahel olen kannatlikum, lahkem, ei salli klatši, tagarääkimist nii õpetajate kui õpilaste vahel.” (Õ7, 13a, metodisti k)

Kristlastest õpetajad tajuvad oma rolli olulise osana eeskujuks olemist, nähes selles olulist võimalust usu väljendamiseks ning tõhusaks õpetajatööks. Teadlikkus oma kristlikust identiteedist toob kaasa suurema tähelepanu ja ootuse nende käitumisele, mistõttu rõhutatakse vajadust olla järjekindel nii sõnades kui tegudes. Eeskuju kaudu nähakse võimalust väljendada oma usku, eristuda üldistest ühiskondlikest normidest ning olla „valguseks“ koolikeskkonnas. Väärtuste edasiandmist nähakse loomuliku osana õpetajatööst. Väärtused ei ole asi, mida peab eraldi õpetama, vaid mis tulevad välja läbi suhtumise, hoiakute ja reageeringute.

“Väärtuste edasiandmine kajastub kõiges, mis ma teen. Kuidas kolleegidesse suhtun, kuidas räägin teiste ees, kuidas ellu suhtun jne. Sealt peegelduvad minu väärtused ja hoiakud.” (Õ7, 13a, metodisti k)

“Peaksin rohkem kristlust välja hakkama näitama ning sain aru, et olen koolis eelkõige kui väärtuste kandja ja ka eeskuju.” (Õ14, 18a, baptistik)

Väärtuskasvatus väljendub ka usus inimese arengu võimalikkuses. Mõned õpetajad toovad välja, et kristlasena usuvad nad rohkem sellesse, et inimene võib muutuda.

“Kaldun palju sellesse, et tänane halb seisund ei defineeri seda, kes ta tulevikus on. Ma näen neid õpilasi kui isikuid, keda Jumal armastab.” (Õ2, 15a, baptistik)

“Kindlasti olen õpilastele heade ja elutervete väärtuste andja. Väljendub selles, et käitun õpilastega hästi ja õpetan edasi kuidas nad üksteisega hästi käituksid nii et nad üksteist maha ei teeks ega üksteisele liiga ei teeks.” (Õ7, 13a, metodisti k)

Kristlik identiteet suunab õpetajaid nägema inimest eraldi tema käitumisest. Õpilasi ei vaadata pelgalt nende tegude kaudu, vaid püüeldakse selle poole, et märgata sügavamaid põhjuseid ja säilitada lugupidav suhtumine ka keerulisemates olukordades.

“Kristlasena sa kuidagi vaatad last eraldi tema käitumisest ja see on see suhtumise eristumine.” (Õ2, 15a, baptistik)

Väärtuskasvatus on seotud ka järjepidevusega, et sõnad ja teod oleksid kooskõlas. Õpetajad soovivad, et nende enda elu oleks väärtuste kandjaks.

“Need asjad, mis ma õpilastele räägin, nende taga ma tahan ka ise seista.” (Õ 6, 2a, karismaatiline vabak)

Väärtuste edasikandmist nähakse ka õpetaja isikliku eluhoiakuks. Mõned õpetajad mainivad, et kristlasena hoiduvad nad tagarääkimisest, negatiivsusest või torkavatest hinnangutest. Soovitakse luua toetavat ja ülesehitavat keskkonda.

“Kui tahaks kellegi sõnadega seina külge naelutada, siis tuleb meelde, et jätaks selle naelutamise.” (Õ1, 22a, karismaatiline vabak)

“Kristlik õpetaja on rohkem kui lihtsalt teadmiste edastaja, ta on ka väärtuste ja usaldusliku keskkonna looja.” (Õ9, 6a, metodisti k)

Väärtuskasvatus ei ole kristlasest õpetajate jaoks eraldi tegevus, vaid eluhoiak, mis väljendub käitumises, suhtumises ja kohalolus.

“Kuuluta kristlust ja kui hädavajalik, siis kasuta sõnu.” (Õ1, 22a, karismaatiline vabak)

Kristlasest õpetajad näevad enda rolli koolis ennekõike inimesena, kelle elu ise kannab väärtusi. Eeskujuks olemist ja väärtuskasvatust ei käsitleta eraldi, vaid osana igapäevasest õpetajatööst. Õpilastele ollakse eeskujuks mitte ainult sõnade, vaid ennekõike hoiakute ja tegudega. Läbi teadliku eluviisi, väärtustava suhtumise ja usalduse loomiseks vajaliku järjepidevuse kujundavad kristlikud õpetajad oma kohaloluga keskkonda, kus väärtused on nähtavad, aga mitte pealesurutud.

3.1.4 Kristlasest õpetaja kui “evangeliseerija” ja “seemnete istutaja”

Mitmed õpetajad tõid välja, et õpetajatöö ei ole nende jaoks lihtsalt amet, vaid sügav kutsumus või missioon. Kristlik identiteet ei ole nende jaoks midagi tööelust eraldiseisvat, vaid see on loomulik osa nende kutsumusest õpetajana. Kutsumuse all nähakse aga erinevaid tahke. Mõndade jaoks tähendab kutsumus evangeliseerimist, mõndade õpetajate jaoks seemnete istutamist, mis väljendub kooli keskkonna arendamises, õpilaste toetamises ja suunamises. Oma rolli õpetajana nähakse küll erinevalt, aga siiski tunnevad paljud õpetajad tugevat kutsumist, mis avaldub erinevalt.

“Ma arvan, et minu elus on see kutsumus. Jumal on mind pannud õpetajaks.” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak)

“Õpetajana näen ennast kutsumusega inimesena. Minu arusaam õpetaja rollist on tugevalt mõjutatud Jeesuse õpetusest teenimisest. Ma ei ole siin lihtsalt oma tööd tegemas, vaid teenin oma õpilasi ja kolleege armastuse ja pühendumusega.” (Õ20, 17a, nelipühi k)

Õpetajad, kelle jaoks õpetaja töö on kui kutsumus tajuvad sisemist rahulolu. Õpetajad tunnevad, kuidas on omal kohal ja teevad midagi tähenduslikku. Nad täidavad rolli, mis on nende jaoks kooskõlas isikliku usu ja väärtustega ja tunnevad selles rahuldust.

“Ma arvan, et minu elus on see kutsumus. Jumal on mind pannud õpetajaks. See on Jumala poolt antud, isegi kui tundub et appikene ma üldse ei sobi klassi ette, aga see et allusin sellele, mida Jumal minu elus teha tahab. See ongi mind kasvatanud ja treeninud ja nüüd olen saanud natuke aega õpetada ja see on kasvatanud mind ja minu jaoks ongi see saanud täiesti kutsumuseks.” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak)

“Mulle iseendale annab see nii palju ja see on täiesti kutsumus minu jaoks. Väsitab palju, aga annab ka palju. See siirus, see ehtsus ja autentsus. Ma olen ise ka õpilane,

õpin nii palju oma õpilastelt. Õpilased annavad mulle nii palju, me mõlemad õpetame üksteist.” (Õ17, 5a, baptistik)

Mõned õpetajad leidsid, et nende töö kui kutsumus väljendub evangeliseerimises. Usu kuulutamine ja jagamine on nende jaoks paratamatu osa kristlaseks olemisest.

“Minu jaoks ei ole õpetaja roll lihtsalt teadmiste edastamine, see on kutsumus. Ma näen end eelkõige hingeharijana. Kui ma astun klassiruumi, siis ma ei kanna endas ainult ainevaldkonna sisu, vaid ka Jumala tõde. Ma ei saa olla keegi muu kui see, kes ma olen, ma olen kristlane, ma olen Jeesuse järgija. Õpetajana olen ma tema saadik. Minu roll on olla valgus seal, kus on pimedust, ja sool seal, kus on maitsetus.” (Õ10, 3a, baptistik)

“Õpetaja töö on saanud mulle rohkem kutsumuseks ja tõesti tahan rohkem kuulutada.” (Õ14, 18a, baptistik)

Üks õpetaja tõi ka välja, kuidas sai võimaluse üks ühele õpilase eest palvetamiseks. Teine õpetaja tõi esile, kuidas kiriku külastuse ajal palus palvet oma õpilase eest ning olukord pani mõtlema, kas see on sobilik. Mõlemad õpetajad leidsid, et on olukordi, kus lihtsalt ei piisa sekulaarsest abist, vaid ainult Jumal saab aidata.

“Rääkisin ühe õpilasega ja saime palvetada tema sõbra pärast. Tundsin kuidas Jumal mind juhtis, et andsin nõu ja lõpuks tundsin et peaks palvetama. Siis palvetasime, noh mina palvetasin ja ta palvetas kaasa. Et ma ei suru õpilasi palvetama, aga et ta sai kaasa palvetada oma sõbra eest. Siis mõtlesin küll, et kool võib mulle kinga anda selle eest, aga kui õpilane on nii mures siis kes muu saab aidata kui Jumal.” (Õ3, 3a, baptistik)

“Eks tuleb hetki, kus mõtled, kas ikka oli sobilik midagi öelda või jagada. Näiteks kui pärast ühest tüdrukust kirikus palvetamist küsiti, et mis temaga juhtus, siis sain aru, et kõik ei mõista selliseid asju samamoodi. Aga kui inimene on rahutu ja otsib abi, ja mul on võimalus midagi head teha, siis miks mitte?” (Õ9, 6a, metodisti k)

Evangeliseerimine väljendub mõne õpetaja jaoks ka aine andmisel, kus tuuakse sisse julgelt kristlikke teemasid.

“Ma õpetan aineid nagu kõik teised, aga minu vaade on läbi usuprisma. Näiteks ajalootunnis räägin, kuidas kristlus mõjutas Euroopat. Bioloogias toon välja intelligentse disaini vaate. Kui klassis tuleb juttu elu raskustest või surmast, räägin igavesest elust. Kui keegi palub, palvetan kohe, ka tunni ajal. Ma ei sunni kedagi, aga ma ei peida ka midagi. See on see, mis mind eristab, ma elan usku välja kõiges, ka koolis.” (Õ10, 3a, baptistik)

Samas tõi üks õpetaja esile, et pidevalt evangeeliumi kuulutades õpetaja töö asemel võib see hoopis õpilaste südamed sulgeda.

“Usuväljendus on oluline, aga see peab olema tundlik ja kontekstis kohane. Olen kogenud, et kui kogu aeg evangeeliumi esile tõsta, ka seal, kus keegi ei küsi ega taha kuulda, siis see ei mõju. See võib hoopis sulgeda südamed. Täna lähtun põhimõttest: kui uks avaneb, siis astun sisse, aga ma ei löhu ust maha. Kui õpilane küsib või kui teema viib loomulikult selleni, siis ma räägin. Aga ma ei alusta iga tundi ristijutlusega enam.” (Õ11, 14a, adventisti k)

Õpetaja, kes näeb oma põhilist rolli koolis evangeliseerijatena, tunneb ka suurt tähendust oma tööst. Ühest küljest näeb, et nende evangeliseerimine ja kristlaseks olemine on suure mõjuga sekulaarses koolis ning õpilastele nähtav.

“Ma usun, et minu kohalolu koolis oli paljudele noortele äratav kogemus. Paljud ei olnud kunagi kuulnud, et Jumal neid armastab. Mõned tulid isegi meie kogudusse, osalesid noorteõhtutel.” (Õ10, 3a, baptistik)

Õpetaja tõi välja, kuidas antud kuulutusstiil ehk puhtalt evangeliseerimine klassis viis lõpuks vallandamiseni.

“Jah, lõpuks kaotasin töö, aga mitte kordagi ei kahetsenud. Sest igavikulises plaanis see kõik oli seda väärt.” (Õ10, 3a, baptistik)

Seemnete istutaja rolli juures on oluline koht palvetamisel. Palve on üks viisidest õpetajate jaoks, kuidas väljendada oma usku, kuid mitte seda peale surudes. Palvetatakse kolleegide, õpilaste eest ning leitakse, et palve on üldiselt vajalik sekulaarses koolis, et oleks võimalik olla valguseks.

“Sekulaarsetes asutustes on vaja kristlast, kes oleks valguseks, keegi kes hoiab palves seda kohta.” (Õ1, 22a, karismaatiline vabak)

“Igapäevaselt palvetan sageli oma töö, kolleegide ja õpilaste pärast, seda ei tee nähtavalt, vaid vaikuses.” (Õ20, 17a, nelipühi k)

“Hommik palvetan oma õpilaste eest, võtsin selle oma vanast koolist (kristlikust koolist) kaasa. Kõik õpilased on mul paberi peal nimekirjas ja palvetan nad läbi, palvetan ülemuse, juhtkonna eest ja püüan kolleegide eest ka palvetada. Olen ka mentor ja palvetan kaasmentori eest, et oleks hea koostöö ja nii.” (Õ2, 15a, baptisti k)

“Enne tunde lähen klassiruumi ja palvetan, ajangi õpilased koridori ja noh meil on klaasist ukSED ja nad kõik näevad et õpetaja palvetab seal.” (Õ3, 3a, baptisti k)

Õpetajad tõid välja, kuidas on kasutanud Meie Isa palve koos lugemist ühe vormina kuulutustööst. Nende jaoks on see võimalus usu seemneid külvata õpilastesse. Samas üks õpetaja tõi välja, kuidas kasutas meie isa palvet evangeliseerimisena ja kasutas võimalusena tõstatada klassis üles kristlikud teemad.

“Näiteks enne jõule olen klassis pannud mängima “Meie Isa” palve, sest soovin pakkuda hetke, mis võiks süvendada tähenduslikkust pühade eel. Ma ei tee seda selleks, et tõestada midagi, vaid et pakkuda ühiskogemust ja rahuhetke ja see tuleneb minu arusaamast, et evangeelium võib kõnetada ka siis, kui seda lihtsalt kuulatakse.” (Õ20, 17a, nelipühi k)

“Siis kui meie isa palve lugemine oli, siis me kahe õpetajaga võtsime kokku ja läksime palvetama.” (Õ2, 15a, baptistik)

Mõni õpetaja toob välja, kuidas seemnete istutamine avaldub selles, et tuleks koolikeskkonda muuta. Kristlastest õpetajatel on võimalus panustada koolisüsteemi arengusse ning kui nähakse puudusi, siis on lausa kohutsus võtta osa, et arendada ja muuta paremaks süsteemi, mis saab tuua kasu paljudele lastele.

“Õpetajana ei näe ma end ainult tunniandjana, vaid ühiskonna kujundajana. Kristlasena usun, et meid on kutsutud kujutlema ja mõjutama tervet koolikeskkonda. Seda, mis väärtused sealt läbi kumavad, kuidas õpilane end seal tunneb, millistest raamidest kogu süsteem lähtub. Minu roll ei ole lihtsalt “kohal olla ja armastada”, vaid

ma usun, et me peame julgelt sisenema ka otsustustasanditele kooli arengukavadesse, ainevaldkondade arendamisse, hariduspoliitikasse. Kui kristlased tõmbuvad nendest protsessidest tagasi, siis kaovad vaikselt kõik väärtused, mida me tahame esindada.” (Õ15, 30a, adventisti k)

“Tahan olla koolis, et kujundada kooli keskkonda, struktuuri, raame muuta ja uuendusi läbi viia. Ma arvan, et see ongi kristlase kohus, et sa näed mingit kohta, mis vajab muutust ja arendamist ning lähed ja lükkad asjad käima paremuse poole. Koolis näen palju arenguruumi ja tahan olla see, kes toob muutust.” (Õ5, 6a, nelipühi k)

Siin tuleb esile kristlasest õpetaja laiem missioon, mitte üksnes õpilaste, vaid kogu koolikeskkonna väärtusraamistiku kujundajana. Üks õpetaja tõi välja muutuse oma rolli nägemisest koolis. Varasemates alapeatükkides tõid õpetajad välja, et roll evangeliseerijana muutus vaikselt professionaalseks õpetaja rolliks, kuid antud juhul toob üks õpetaja välja, kuidas alustas oma tööd lihtsalt õpetajana, kuid tundis südames kripeldust, et peaks rohkem usku väljendama koolis.

“Kui ma alustasin õpetajana, siis pidasin oma rolliks eelkõige seda, et ma annaksin head haridust, et oleksin professionaalne, toetav ja õiglane. Aga mida aasta edasi, seda rohkem hakkasin tundma, et see pole kogu pilt. Mingi hetk hakkas mu südametunnistus kripeldama eriti siis, kui nägin, kuidas noored otsivad vastuseid, aga keegi ei räägi neile tõelisest lootusest, mida ainult Jeesus saab anda. Ja mina ka ei rääkinud. See tunnetus kasvas, eriti pärast ühte seika, kus üks õpilane tuli pärast tundi rääkima isiklikest raskustest, ja ma tundsin selgelt, et peaksin palvetama tema eest, aga ei julgenud. Lahkusin sellest vestlusest raske südamega. Mõistsin, et mul on antud võimalus, aga ma vaikisin. Sellest hetkest alates hakkasin tasapisi mõtlema, et võib-olla peaksin rohkem kristlust välja hakkama näitama ning sain aru, et olen koolis eelkõige kui väärtuste kandja ja ka eeskuju. Õpetaja töö on saanud mulle rohkem kutsumuseks ja tõesti tahan rohkem kuulutada.” (Õ14, 18a, baptistik)

Mõned õpetajad tõstsid esile, et nende roll on pigem juhendada, suunata ja õppida, mitte juhtida kindlate normide või raamide alusel. Neid õpetajaid iseloomustab pigem avatud ja arutlev suhtumine õpilastega koos õppimisse.

“Enda rolli õpetajana kirjeldan nii, et eelkõige olen lastele kui suunaja, juht, teenäitaja. Ma ei taha olla see kes ütleb, et mis on õige või vale, vaid ma tahan panna lapsed mõtlema.” (Õ17, 5a, baptistik)

“Õpetajana ma pigem naudin sellist rolli, et ma õpin koos lastega. Mulle meeldib, et meil on mõnus usaldus ja teeme koostööd. /... / Võtan nende jaoks aega, et olla olemas ka väljaspool ainealast konteksti.” (Õ19, 20a, baptistik)

Kristlastest õpetajad näevad oma õpetajatööd sügava kutsumuse ja missioonina, mis on tihedalt seotud nende usulise identiteediga. Kutsumus võib avaldub mitmeti, mõne jaoks tähendab see evangeeliumi jagamist, mõne jaoks seemnete istutamist, mis väljendub koolikeskkonna arendamises või lihtsalt õpilaste toetamises ja suunamises. Mitmed õpetajad tunnevad, et neil on vastutus olla rohkem kui ainult õpetaja, nad tajuvad oma rolli kui väärtuste kandjate, suunajate ja ühiskonna mõjutajatena. Kuigi mõned alustasid oma teekonda puhtalt professionaalse rolliga, on ajapikku kasvanud arusaam, et kristliku usu väljendamine on nende töö loomulik osa. Seemnete istutaja ja evangeliseeri rollikuvandid näitavad, kuidas kristlik identiteet võib kujundada õpetajatöö sügavalt tähenduslikuks ja terviklikuks kutsumuseks.

3.2 Kristliku identiteedi ja usu väljendumine õpetajatöös

Õpetajad kirjeldasid läbi erinevate aspektide oma kristliku identiteedi väljendust õpetajatöös. Kristlastest õpetajad kirjeldasid identiteedi väljendamist võrreldes ennast mittekristlastest õpetajatega. Toodi välja, kuidas kristlik identiteet avaldub eelkõige olemuslikult ja väärtustelt, käitumiselt, suhtumisest õpilaste vastu ning aine sisu edasi andes.

3.2.1 Identiteedi ja usu väljendus olemuslikult

Õpetajad tõid välja põhilised erinevused mittekristlastest õpetajatega võrreldes. Nad rõhutasid eelkõige olemuslikku erinevust. Kristlastel on sees selline sügav rahu ja Jumala ligiolu, mis eristab neid teistest. Üks õpetaja toob ka välja, kuidas selline rahu paneb teda õpilastesse ka paremini suhtuma ning suudab läbi Jumala olla armastusväärne.

“Ma ei tahaks seda erinevust rõhutada, aga paratamatult mul on rohkem rahulikkust, sisemist rahu ja tean, et üle kõigi olukordade on Jumala käsi. Muidugi tuleb endal ka ärevusi ja kurnatusi, aga Jumal on suur aitaja kellele ma toetun.” (Õ2, 15a, baptistik)

“Kui ma mõtlen sellele, et kuidas ma iga päev olen, siis mõtlengi sellele, et ikkagi

palvetan kindlalt iga hommik, saan sellise jõu Jumalalt et päevaks vastu pidada. Lähen välja ja minuga on juba Jumala ligiolu ja see ligiolu ja rahu paneb mind lastesse suhtuma rahulikult, armastusväärselt ja lähen sinna koos jumalaga. Ei tee seda iseenese jõust.” (Õ4, 8a, nelipühi k)

Üks õpetaja välja, kuidas usk on midagi, mida ei saa välja lülitada, see paratamatult tuleb tööle kaasa.

“Ma ei saa oma usku välja lülitada, see on minuga alati kaasas. Võib-olla see paistab välja ka suhtumises, viisides ja hoiakutes.” (Õ11, 14a, adventistide k)

Samuti tõid õpetajad esile ka väärtustetasandil erinevused mittekristlastest õpetajatega. Kristlasest õpetajate jaoks on inimväärtused teised ning kristlastena peaks olema meile sisse kirjutatud see, et käitutakse teistmoodi kui mittekristlased. Üks õpetaja tõi välja kuidas hoidub klatšist ning hoiab suhtumises ja hoiakutes kristlikku standardid. Teine õpetaja toob välja, kuidas hoiab üleval teisi väärtuseid kui tema mittekristlastest kolleegid.

“Ka mingisugused inimväärtused on teised. Mul ei tule kõne allagi et tuleks kuskil alla andmisi teha. Õpilased on harjunud kohati isegi, et need täiskasvanud on õpilaste moodi kuidagi, lasevad endal endast välja minna, kui vihastavad siis kukuvad karjuma, kui midagi ei meeldi siis mossitavad. Et kui täiskasvanute käitumine ei erine kuidagi teismelisest, siis kuidas need lapsed peaksid nägema üldse seda erinevust ja seda, et saab ka teistmoodi käituda.” (Õ19, 20a, baptistik)

“Ma ei salli tagarääkimist ja klatši kolleegide vahel. Üleüldiselt on kristlik standard, mis ei salli kehva suhtumist ja pattu.” (Õ7, 13a, metodisti k)

Mõni õpetaja toob välja, et nende suhtumine on palju parem kui mittekristlastest õpetajatel, tuuakse välja isetust, uute võimaluste andmist ning paremat eeskuju kui mittekristlasest õpetajad väljendavad. Samas toob ka üks õpetaja esile, et otseselt suhtumine ei erine mittekristlastest, vaid kõigil õpetajatel on lihtsalt erinevad suhtumised, kuid siiski toob välja, et kristlasena on õpetajatel oskus vaadata last eraldi tema käitumisest ning hoida paremat suhtumist lapse osas.

“Suhtumistes ja eelarvamustes ka kindlasti erinen. Suhtun palju paremini õpilastesse ja üritan alati aru saada, et miks õpilasel on käitumisraskused, mis taust tal on jne.” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak)

“Olen isetum õpilaste suhtes, sest mu eesmärk on aidata maksimaalselt õpilasi. Aegajalt proovin ka kristlikke näiteid või kristlasi tuua eeskujuks noortele. Füüsika tundides arutame ikka erinevate inimeste üle ja ikka toon näiteks kellegi hea kristlasest füüsiku, mainin selle inimese maailmavaadet ja siis erinevaid teooriaid millega ta on lagedale tulnud.” (Õ7, 13a, metodisti k)

“Ma ütleks et see ei ole nii üheselt et ma suhtun teistmoodi, on ka neid kellel on minuga sarnane suhtumine. Ma näen neid õpilasi kui isikuid, keda Jumal armastab ja olen leplikum eksimuste suhtes ja annan uut võimalust. Võib-olla valdavam on see, et ta on selline ja selline ja teist võimalust ei olega. Seda juurdekasvu uskumust tahan toetada. On võimalus minna paremaks ja areneda. Kaldun palju sellesse, et tänane halb seisund ei defineeri seda, kes ta tulevikus on./.../ Kristlaseks olemisel sa kuidagi vaatad last eraldi tema käitumisest ja see on see suhtumise eristumine.” (Õ2, 15a, baptistik)

Samas on õpetajad, kes leiavad, et ei peagi eristuma nii väga kolleegidest, vaid lihtsalt olema hea õpetaja läbi suhtumise. Õpetajad toovad välja, et kristlikud väärtused aitavad olla armastavamad, aitavad üles ehitada õpilasi ning olla õpilaste vastu head, aga need väärtused on ka omaks võetud mittekristlaste seas.

“Mõte on selles, et ma ei proovi tahtlikult eristada teistest või olla parem kui teised, vaid pigem mõtlen sellele, kas ma tegelikult olin õpilaste vastu hea ja kohtlesin neid selle austuse ning mõistmisega, mida nad vajavad ja väärivad.” (Õ5, 6a, nelipühik)

“Kristlasena usun, et mul on eesõigus vaadata iga inimest armastusega, isegi neid, kes pole võib-olla mu lemmikud. See ei pruugi olla silmaga nähtav erinevus, aga suhtumises on vahe.” (Õ9, 6a, metodisti k)

“Näen lapsi kui jumala loomingut, tahan neid ehitada üles, sest sõnades on selline vägi. Sõna saab koguaeg jagatud ja istutatud. Kui mõni laps hakkab rääkima, et tal pole elu mõtet, siis võtame kohe aja maha ja hakkame läbi rääkima, et miks elu on püha jne. Näha ikkagi seda Jumala loomingut, kuidas kõik loodud on ja nii.” (Õ17, 5a, baptistik)

Kõige suurem osa intervjuueeritud õpetajaid väljendasid usu kuulutamise osas hoiakut, et nende olemus, hoiakud ja suhtumine on see, mis kõnelevad Jumala olemusest nende eest.

Õpetajad väljendasid, et nad ei soovi olla pealetükkivad ega survestada õpilasi vastu võtma nende jaoks võõraid väärtuseid.

“Minu suhtumine on see, et tee teistele seda mida sa tahad et sulle tehakse ja sellest tulenevalt mulle nagu selline evangeliseerimine kui pähe määrimine ei meeldi. Mulle meeldib ütlus, et kuuluta kristlust ja kui hädavajalik siis kasuta sõnu. “ (Õ1, 22a, karismaatiline vabak)

“Olen kristlane igal pool ja ei häbene seda. Aga see, millal ja kuidas sellest rääkida, sõltub olukorrast. Kui kellelgi on huvi, siis jagan hea meelega. Kui on põhjust või sobiv hetk, räägin oma piibellikust seisukohast. See pole kunagi pealetükkiv, vaid loomulik osa minust. Usku ei pea varjama, aga tuleb olla taktitundeline.” (Õ9, 6a, metodisti k)

Mõned õpetajad väljendasid, et usu kuulutamine on lausa osa kristlaseks olemisel, mistõttu on oluline seda teha klassiruumis. Ometigi väljendati ka, et seda peaks tegema väga taktitundeliselt. Üks õpetaja võrdles kristliku evangeliseerimist ka moslemite omaga, tuues välja, et tema ei soovi, et tema lastele võõrast usku peale surutakse.

“Minu arvates kristlane peakski oma usku väljendama, aga seda tuleks teha viisil, mis on kooskõlas seadusega. Klassiruumi ees ei tohiks evangeliseerida. Kui minu last õpetaks näiteks moslem, siis ma ei tahaks, et see moslem oma usku evangeliseeriks lastele. Samamoodi hoian ka ise piiri, et oma väärtustega näitan küll eeskuju ja õpetajatele aegajalt ikka jutu käigus räägin Jeesusest ja üldse oma usust, aga seda peale kindlasti ei suru ega niisama ei räägi.” (Õ7, 13a, metodisti k)

“Usuväljendus on oluline, aga see peab olema tundlik ja kontekstis kohane. Olen kogenud, et kui kogu aeg evangeeliumi esile tõsta, ka seal, kus keegi ei küsi ega taha kuulda, siis see ei mõju. See võib hoopis sulgeda südamed. Täna lähtun põhimõttest: kui uks avaneb, siis astun sisse, aga ma ei löhu ust maha.” (Õ11, 14a, adventisti k)

Õpetajad tunnetavad, et usk on igapäevaelu lahutamatu osa, mis peegeldub suhtumises, hoiakutes ja väärtustes. Erinevused mittekristlasest ilmnevad ka selles, et kristlik õpetaja hoidub klatšist, hoiab kindlat väärtustaset ning käitub eeskujulikult isegi pingelistes olukordades. Mõned õpetajad usuvad, et nende suhtumine eristub positiivselt, samas kui teised leiavad, et oluline pole eristuda, vaid olla hea ja toetav õpetaja. Enamus nõustub, et evangeeliumi jagamine peaks toimuma loomulikult ja taktitundeliselt, läbi isikliku eeskuju,

mitte pealetükkivalt. Väiksema tööstaažiga õpetajad (kuni 10 aastat) kirjeldasid kristlikku identiteeti rohkem emotsionaalse ja igapäevast tööd suunava kompassina, keskendudes eelkõige hoiakutele ja empaatilisele suhtumisele. Samal ajal tõid pikaajalise kogemusega õpetajad (üle 10 aasta) rohkem esile kristliku eetika mõju professionaalsele vastutusele ja tööetikale, viidates sageli töörahu hoidmisele.

3.2.2 Identiteedi ja usu väljendus käitumiselt

Paljud õpetajad peavad kristliku identiteedi keskseks väljenduseks oma käitumist. Õpetajad toovad välja kuidas mittekristlastest eristab neid kõige rohkem käitumine. Muidugi tuuakse välja, et ei olda üliinimesed, kes kunagi ei eksi, aga siiski on käitumuslik erinevus sees oma mittekristlastest kolleegide vahel.

“See on hea küsimus, kui ma ütleks, et ma kunagi ei klatšiks siis ma valetaks./.../ Ka suhetes kolleegidega, see mis püha vaim mulle andis, et kuidas Jeesus käituks, see istub kuklas. Et kui tahaks kellegi sõnadega seina külge naelutada, et noh kui on helgem hetk, siis tuleb meelde, et jätaks selle naelutamise. Et selles osas üritan teistmoodi olla.” (Õ1, 22a, karismaatiline vabak)

“Kui vaadata sellist igapäevast käitumist, siis noh ma ikka üritan et ei räägiks taga kedagi, joomapidudel ei osale ja sellises osas olen kindlasti teistsugune. Muidugi lapsed seda ei näe, aga mida lapsed tajuvad on see, et midagi on minus teistsugust.” (Õ4, 8a, nelipühi k)

Käitumuslikult nähakse usu väljendamise ja kristliku identiteedi väljendamise olulisust. Üks õpetaja toob välja kui oluline on oma tegudega kuulutada ja olla teistmoodi mittekristlastest. Samas toob see õpetaja välja, et oluline ei ole ennast kristlasena võrrelda mittekristlasega, vaid iseendaga. Teine õpetaja toob samuti välja, et sõnade taga peavad olema ka teod. Tema jaoks on õpetajatel liiga palju silmakirjalikust ning kristlastena saab oma usku näidata läbi selle, et su sõnad ja teod käivad kokku.

“Mina olen hoiakuga, et kui minu teod ei kuuluta, siis sõnad seal kõrval on tühised./.../ Eesmärk ja kutse on olla valguseks maailmas. Kui ma ütlen, et ma olen kristlane, kuid tegelikkuses olen kurjem, kannatamatum ja vihasem õpetaja kui teised, siis nendel sõnadel puudub kaal või nad teevad rohkem kahju kui head. Teistpidi, et ma peaks kogu aeg olema parem kui teised, siis seda ma kindlasti ei tee, ma ei võrdle ennast enda kolleegidega. Pigem päeva lõpus ma küsin Jumalalt, kas ma oleks saanud

olla mõistvam ja kannatlikum.” (Õ5, 6a, nelipühi k)

“Samamoodi ka ma ei saa aru silmakirjalikkusest. Et paljud õpetajad räägivad, et suitsetamine on halb aga siis ise nurga taga käivad suitsul, et ma ei saa aru sellest. Selles suhtes ka ikkagi erineb see suhtumine, et need asjad, mis ma õpilastele räägin, nende taga ma tahan ka ise seista.” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak)

Üks õpetaja tõi välja, kuidas kuulutstööd on võimalik teha peidetult või märkamatult. Näiteks kandes risti, pannes väikeseid kirjakohti seintele, läbi laua dekoratsioonide ja ka palvetades õpilaste ja klassiruumi eest omaette. Need on võimalused kuulutamaks ilma otseselt usust rääkimata.

“Ma kannan risti, nii et sellega nad näevad. Mul on klassis ka oma õpetatava keele kirjakohtad, aga need näevad välja nagu postkaardid. Kes on minu laua ümber käinud ja näinud et seal on kirjakohtad siis need ikka teavad. Siis enne tunde lähen klassiruumi ja palvetan, ajangi õpilased koridori ja noh meil on klaasist ukseid ja nad kõik näevad et õpetaja palvetab seal. Ma arvan, et usu jagamine koolis sõltub sellest millesse sa kutsud oled. Mis ülesande nagu Jumal sulle on andnud. Minul endal on pigem üks ühele tulnud neid olukordi. Rääkisin ühe õpilasega ja saime palvetada tema sõbra pärast.” (Õ3, 3a, baptistik)

Õpetajad toovad üleüldiselt ka esile palvetamise olulise. Palvetatakse õpilaste ja kooli eest ning läbi palve leitakse tuge igapäevaste ülesannete täitmisel.

“Ma palvetan õpilaste eest.” (Õ10, 3a, baptistik)

“Kristlasena teen teistmoodi, et ma tihti iga hommik palvetan oma õpilaste eest, võtsin selle oma vanast koolist (kristlikust koolist) kaasa. Kõik õpilased on mul paberi peal nimekirjas ja palvetan nad läbi, palvetan ülemuse, juhtkonna eest ja püüan kolleegide eest ka palvetada. Olen ka mentor ja palvetan kaasmentori eest, et oleks hea koostöö hea. Palvetamine on siis see üks asi.” (Õ3, 3a, baptistik)

Samamoodi toovad õpetajad esile ka, et on ka otse palvetanud õpilaste eest, jaganud usku või oma usulistest veendumustest lähtudes korrigeerinud õpilasi.

“Ütleme nii, et ei lase sellist Jumala pühaduse teotust oma klassis. Esimesel aastal olin eriti konkreetne sellega, et tuli üks õpilane klassi kellel oli satanistliku sümboolikaga pusa ja ütlesin, et ma oma klassiruumis ei soovi näha selliseid sümboolikaid ja

järgmine kord tuli üleni valge T-särgiga tundi. Nii et selliseid asju ma arvan, et teised õpetajad ei ütle. Kui keegi väga ropendab, siis ütlen et no kas ma pean seda kuulma.” (Õ3, 3a, baptistik)

“Igapäevaselt teen samu asju, mida kõik teisedki õpetajad: õpetan ainet, hoolin lastest, teen koostööd kolleegidega. Aga kristlane olen igas olukorras. Kui on õige hetk, näiteks kui usuasjad tulevad teemaks, siis jagan ka oma vaadet ja ütlen, kuidas mina näen asju Pühakirja valguses. Mõnikord palvetan mõne õpilase või kolleegi eest kui selleks on sobiv hetk. Oluline on tunnetada aega ja inimesi.” (Õ 9, 6a, karismaatiline vabak)

“Ma ei peida oma usku. Kui õpilased küsivad elu mõtte või moraali küsimusi, siis ma ei anna ainult ilmalikku vastust, ma toon alati ka vaimuliku perspektiivi. Kui mõni kolleeg jääb poliitiliselt korrektseks, siis mina jään truuks evangeeliumile. See teebki vahe sisse, et ma ei jaga ainult teadmisi, ma jagan lootust. Ma palvetan õpilaste eest, räägin Jumala armastusest, jagan mõnikord piiblisalme, kui keegi on kriisis. See pole lihtsalt töö, see on missioon.” (Õ10, 3a, baptistik)

Väike osa vastanud õpetajatest väljendas, et usu väljendamine sõltub olukorrast. Õpetaja laseb naturaalselt vestluse käigus esile tulla usu küsimustel ning haarab võimalustest ja suhtleb nendel teemadel õpilastega. Õpetajad tõid välja, kuidas usu kuulutamine sõltub olukorrast ning tuleks lasta Jumalal juhtida neid olukordi. Nad tõid välja, et ei ole ühte kindlat viisi kuulutamiseks õpetajana, vaid tuleb lähtuda sellest, milleks Jumal spetsiifiliselt just seda õpetajat kutsunud on.

“Ma arvan seda, et kõik see sõltub olukorrast. Samas ma arvan, ka et ei pea nüüd kooli minema ja kuulutama kuidas minu arvamused on ainuõiged. Kõik oleneb olukorrast ja sellest häälest sinu sees, mis ütleb et vot nüüd räägi. Aga ometi ma astun esile sellel sobival ja ebasobival hetkel ja ütlen et vot nii. Lastega samamoodi, lapsed küsisid et kas ma olen kristlane. Ma polnud neile öelnud kunagi seda, aga nad said ise aru. Ainus asi mis ma olen öelnud on see, et mina ei ole kurja poole peal. See oleneb tõesti olukorrast, aga ma ei jää seda häbenema kui seda on vaja kuulutada, aga samas ma ka ei käi sildiga ringi.” (Õ17, 5a, baptistik)

“Ikka räägin vahepeal kui küsimused üles tulevad. Nii armas oli, et üks lapsevanem rääkis et tema tütar läks minu pärast leeri. Väga armas ja hea on saada selliseid

positiivseid tagasisidesid. Ühe õpilasega vestlesime kaks tundi kristlikel teemadel. Et ikka tekib vahepeal selliseid erinevaid olukordi.” (Õ19, 20a, baptistik)

“Ma arvan, et usu jagamine koolis sõltub sellest millesse sa kutsud oled. Mis ülesande Jumal sulle on andnud. Ongi õpetajaid ja tean mõnda, kes läksid kooli ja evangeliseerisid ja siis neid vallandati, aga ometi sealt tuli nii palju õpilasi Jumala juurde. Aga muidugi see tõmbab tähelepanu aga samas toob palju ka kasu. Minul endal on pigem üks ühele tulnud neid olukordi. Rääkisin ühe õpilasega ja saime palvetada tema sõbra pärast. Tundsin kuidas Jumal mind juhtis, et andsin nõu ja lõpuks tundsin et peaks palvetama. Siis palvetasime, noh mina palvetasin ja ta palvetas kaasa. Et ma ei suru õpilasi palvetama, aga et ta sai kaasa palvetada oma sõbra eest. Siis mõtlesin küll, et kool võib mulle kinga anda selle eest, aga kui õpilane on nii mures siis kes muu saab aidata kui Jumal.” (Õ3, 3a, baptistik)

Oluliseks peetakse seda, et teod räägiksid valjemini kui sõnad. Paljud palvetavad õpilaste ja kooli eest ning peavad seda oma igapäevase töö osaks. Mõni jagab usku ka isiklikes vestlustes, kuid alati olukorrast ja Jumala juhtimisest lähtudes. Kristlaseks olemine koolis on õpetajate jaoks eluviis.

3.2.4 Identiteedi ja usu väljendus ainealaselt

Õpetajad leiavad, et üks viis oma usku näidata ja usust rääkida on läbi aine õpetamise. Nad toovad esile erinevaid viise, kuidas aines väljendada ja rääkida oma usust. Pühade ajal räägitakse erinevate pühade kristlikest juurtest ning seletavad lahti, kuidas läbi ajaloo on pühad muutunud.

“Ja kui me räägime kristlikes pühadest aines, näiteks lihavõtted, siis ma tõesti räägin kõik need seosed ja jeesus ja kõik räägin ära, et kust see tuleb, kust need nimed tulevad ja räägin nendest pühadest. Teen sellise mini usundiõpetuse tunni juurde.” (Õ3, 3a, baptistik)

“Ülestõusmispühade ajal ikka räägin kristlusest.” (Õ4, 8a, nelipühi k)

“Toon sisse pühade ajal kristliku tausta, lihavõtted, jõulud jne. Kirikus käimistes ka ikka räägin, et kust see kirikus käimise traditsioon on tulnud jne.” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak)

Samuti toovad mõned õpetajad oma ainetesse sisse ka erinevaid kristlikke teooriaid, näiteks

kristlikku intelligentse disaini vaadet. Samuti tuuakse esile, et pakutakse oma kristlikku vaadet erinevate teemade juures.

“Ma õpetan aineid nagu kõik teised, aga minu vaade on läbi usuprisma. Näiteks ajalootunnis räägin, kuidas kristlus mõjutas Euroopat. Bioloogias toon välja intelligentse disaini vaate. Kui klassis tuleb juttu elu raskustest või surmast, räägin igavesest elust. Kui keegi palub, palvetan kohe, ka tunni ajal. Ma ei sunni kedagi, aga ma ei peida ka midagi. See on see, mis mind eristab, ma elan usku välja kõiges, ka koolis.” (Õ10, 3a, baptistik)

“Ainealaselt on ka olnud sellist usu väljendamist. Näiteks oleme arutanud maailma loomise üle ja siis oleme arutanud, et kõik loodu on taevaisa käes. Koguaeg põimin oma ainesse oma usulisi mõtteid. Väljasõitudel ka nad hakkavad ise rääkima usu üle ja see on väga äge.” (Õ17, 5a, baptistik)

“Õppekava tuleb täita ja seda teen ka. Samas, kui usulised teemad tulevad üles nagu 5. klassi ajalootundides näiteks, siis räägin oma vaatepunktist ja kuidas mina kristlasena neid asju näen. Õpetajana ei suru midagi peale, vaid pakun teise vaatenurga.” (Õ9, 6a, metodisti k)

Mõned õpetajad toovad välja, kuidas kohandavad õppematerjale vastavalt kristlikele väärtustele.

“Õppetöö ja materjalide juures otsin ka ikkagi ainult materjale mis sobivad kristlikke väärtustega. Nii paljud raamatud on hea sisuga, aga autor kannab endas sellist vaimsust, et ei taha, et seda õpilastele edasi kanduks.” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak)

“Ainealaselt on ka olnud sellist usu väljendamist. Näiteks oleme arutanud maailma loomise üle ja siis oleme arutanud, et kõik loodu on taevaisa käes. Koguaeg põimin oma ainesse oma usulisi mõtteid. Väljasõitudel ka nad hakkavad ise rääkima usu üle ja see on väga äge.” (Õ17, 5a, baptistik)

Mõned õpetajad jagavad usku klassiruumis aktiivselt. Nende jaoks on naturaalne osa tuua sekulaarsesse keskkonda oma usk ning seda kuulutada. Ühel juhtumil on see isegi viinud vallandamiseni. Teistel juhtumitel on pigem lihtsalt räägitud kristlusest kui nähakse võimalusi. Õpetajad põhjendavad enda aktiivsemat usu väljendamist just sellega, et Jeesus

andis käsu minna ja kuulutada evangeeliumit ning õpetaja töö sekulaarses koolis käib ka selle käsu alla.

“Minu hoiak on selge, usu väljendamine ei lõpe koolimaja ukse peal. Kui mul on süda täis evangeeliumi, siis see voolab igal pool. Jeesus ütles: "Minge kõike maailma ja kuulutage evangeeliumi." Ta ei teinud erandit koolidele.” (Õ10, 3a, baptistik)

“Kui keegi küsis elu mõtte kohta, ma ei andnud eksistentsialistlikku vastust, vaid rääkisin Loojast. Mind kutsuti korduvalt juhtkonda „vestlusele“. Lõpuks, kui üks õpilane tunnistas, et tahab oma elu Jeesusele anda ja see jõudis lapsevanemateni, tuli surve juba sealtpoolt. Kool kartis skandaali. Mind vallandati, aga ma tean, et tegin õigesti.” (Õ10, 3a, baptistik)

“Keegi ei saa mind keelata enda klassiruumis õpetamast seda, mida ma õpetan. Ometigi ma ei istu klassis ja pea jutlusi Piiblist neile. Ma aga pean olema tark nendes asjades, kuidas ma lastele mingitest asjadest räägin./.../ Loomulikult ei saa ma teha tunnis päästepalvet, aga saan küsimustele vastates rääkida usust, palvest.” (Õ13, 2a, nelipühi k)

Mõni õpetaja näeb, et usu kuulutamine võib tekitada ka segadust õpilastes, kuid õpilaste aitamine on suurema tähtsusega.

“Eks tuleb hetki, kus mõtled, kas ikka oli sobilik midagi öelda või jagada. Näiteks kui pärast ühest tüdrukust kirikus palvetamist küsiti, et “mis temaga juhtus”, siis sain aru, et kõik ei mõista selliseid asju samamoodi. Aga kui inimene on rahutu ja otsib abi, ja mul on võimalus midagi head teha, siis miks mitte?” (Õ9, 6a, metodisti k)

Samas üks õpetaja leidis, et usu kuulutamine klassiruumis ei andnud neid tulemusi, mida ta oleks lootnud ning sai aru, kuidas aine kvaliteet langes sellega, et üritas aine õpetamise asemel evangeeliumit kuulutada.

“Üks suuremaid pingeid tekkis sellest, et ma rääkisin tundides ainult kristlusest. Usuõpetuses ootavad õpilased mitmekesisest vaadet, erinevaid usundeid, maailmavaateid, võrdlevaid käsitusi. Aga mina keskendusin ainult ristiusule ja isegi tunniplaaniõeld teemad läksid jutlusteks. Kolleegid ütlesid, et rikun aine taset. Lõpuks sain aru, et ka õpilased kaotasid huvi. Tundide kvaliteet kannatas, ja ka mu enda südametunnistus hakkas märku andma.” (Õ11, 14a, adventisti k)

Samas toovad ka mõningad õpetajad välja, et nende kristlik identiteet ei avaldugi kuidagi. Mõne õpetaja jaoks ei ole oluline tuua oma usku kooli ning mõni õpetaja lihtsalt ei pea oluliseks põimida oma usulisi tõekspidamisi ainesse. Õpetajad toovad välja, kuidas ei erine tegelikult mitte kristlastest õpetajatest.

“Ma arvan, et otseselt ei eristu teistest õpetajatest. Olen oma usus küll veendunud, aga ma ei sea seda esiplaanile. Pigem on asi hoiakutes ja selles, kuidas inimestesse suhtun. Olen kunagi ise olnud mittekristlane, seega mõistan seda mõttemaailma hästi. Nemad aga ei pruugi alati mõista kristlase oma ja see ongi see, kus saab sillaks olla.” (Õ8, 19a, karismaatiline vabak)

“Kui aus olla, siis ma ei näe, et ma peaksin eristuma. Tõsi, ma olen kristlane, aga see ei tähenda, et ma õpetan teistmoodi kui mu kolleegid. Pigem väljendub see ehk töösse suhtumises, näiteks püüan olla kannatlik ja õiglane, aga mitte sisulises mõttes. Ma ei räägi klassis usust, ei jaga oma vaateid, kui neid ei küsita, ja ei pea seda ka vajalikuks. Minu töökoht ei ole selleks koht./.../Ma ei too oma usulist identiteeti klassiruumi. Ma ei arva, et see oleks professionaalne. Muidugi mõjutab see, kes ma inimesena olen, näiteks püüan olla toetav, mõistev, aus, aga need on universaalsed väärtused, mitte ainult kristlikud. Ma ei jutlusta, ei palveta, ei maini usuasju. Kui õpilane küsib midagi, mis puudutab usku, siis suunan teda pigem uurima mitmeid vaatenurki, mitte enda oma.” (Õ12, 7a, metodisti k)

Üks õpetaja toob välja, et kõik õpetajad peaksid jälgima eetilisi ja moraalseid nõudeid ning käitumine, hoiakud, uskumused klassiruumis ei peaks olema sõltuvad usulisest taustast.

“Ma ei oska väita, et ma eristun. Järgin õpetaja eetikat nagu kõik teised õpetajad. Väga suuri erinevusi ei ole, töö on sama, moraal on sama. Vanduma ma ei hakka, aga ega väga teised õpetajad ka mitte. Oled ikka eetiline õpetaja vahet pole mis usuline taust on.” (Õ18, 4a, baptistik)

Kristlastest õpetajad näevad aine õpetamises võimalust oma usku loomulikult väljendada, eriti pühade ajal, kui tutvustatakse kristlike traditsioonide juuri. Mõned õpetajad lõimivad usulisi vaateid igapäevasesse õpetusse, näiteks intelligentse disaini teooriat või kristlikke väärtusi õppematerjalides. On õpetajaid, kes aktiivselt jagavad oma usku, nähes seda kui osa evangeeliumi kuulutamise ülesandest, kuigi see on vahel tekitanud pingeid ja isegi vallandamist. Samas mõistetakse ka, et liigne rõhuasetus kristluse jagamisele võib vähendada

aine kvaliteeti ja huvi õpilaste seas. Teised kristlastest õpetajad valivad tagasihoidlikuma tee, jäädes professionaalseks ning väljendades oma usku pigem hoiakutes ja väärtustes kui sõnades. Kokkuvõttes ilmneb õpetajate lähenemistes suur mitmekesisus, ulatudes aktiivsest evangeeliumi jagamisest kuni jäädes lihtsalt õpetajaks.

3.3 Väärtuskonfliktid ja pinged töötades sekulaarses koolis

Kristlasest õpetajad tõid esile intervjuude käigus erinevaid väärtuskonflikte seoses oma usu ning sekulaarse koolikeskkonna vahel. Oli õpetajaid, kelle jaoks konfliktid puudusid ning oli õpetajaid, kes nägid palju väärtuskonflikte ning pingeid. Intervjuude käigus selgus, et õpetajad, kes ei kogenud erilisi väärtuskonflikte nägid oma rolli koolis pigem lihtsalt õpetaja või erialaspetsialistina. Õpetajad, kes ei pidanud vajalikuks oma kristlikku identiteeti väljendada sekulaarses koolis ning kes leidsid, et usust ei peaks ka rääkima ei tajunud konflikte. Muidugi oli ka erandeid. Samas õpetajad, kes leidsid, et kindlasti peaks rääkima kristlusest või väljendama üldiselt oma usku tajusid ka rohkem väärtuskonflikte ja pingeid.

3.3.1 Konfliktid sisuliselt puuduvad

Esiteks tuleks tuua esile, et mõned õpetajad tõid välja, kuidas konfliktid puuduvad. Pigem tõid õpetajad, kes tundsid enda rolli kui lihtsalt õpetaja esile, et nendel ei ole esinenud väärtuskonflikte. Tuuakse esile muidugi pingeid õpetajatöös, kuid otseselt kristlusega need seotud ei ole.

“Selle osas, et ma olen kristlane kindlasti mitte. Mul on olnud selles alas väga palju häid vestlusi.” (Õ5, 6a, nelipühi k)

“Tegelikult ei ole. Viimane tõsine 7. klassi ümarlaua vestlusel hakkasin arutama eelmise õpetaja tegemata tööd. Eelmisel aastal olid selle õpetaja õpilased saanud kõik hindeks “5”, millega ta võitis õpilaste seas populaarsuse, kuid lastel jäi matemaatika alane haridus saamata. Kui mina neid hakkasin neile päriselt hindeid panema, siis tekkis nii koolil kui lapsevanematel probleem.” (Õ13, 2a, nelipühi k)

Osad õpetajad tõid välja, et harva esineb teatud pingeid, kuid otseselt väärtuskonflikte ei ole esinenud. Näiteks toodi välja sõnavara kasutamine, Jumala kohta halbade sõnade ütlemine ning paar õpetajat tundsid, et konflikt tuleb hoopis kristliku identiteedi ja õpetaja rolli vahel. Toodi välja, kuidas võiks rohkem väljendada, mida kristlasena tuntakse ja arvatakse.

“Vahepeal tuleb ette mingisuguseid halbu sõnu jumala kohta või nalju, aga otseselt väärtuspingeid ei ole” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak)

“Ausalt öeldes on väga vähe. Võib-olla mõnes arutelus, kui mõni õpilane on küsinud väga vastuolulisi küsimusi, näiteks elu mõtte või moraali kohta. Aga isegi siis olen püüdnud jääda neutraalseks. Kui üldse konflikt, siis ehk sisemine. Vahel tekib tunne, et tahaks rohkem öelda, kui kristlasena tunnen.” (Õ12, 7a, metodisti k)

“Vahel tunnen ka pinget seesmiselt, et kus on see piir, kus ma lihtsalt kohanen ja ei seisa enam millegi eest? Just seetõttu olen hakanud teadlikult paluma, et ma ei jääks mugavaks, vaid oleksin julge.” (Õ14, 18a, baptistik)

Osad õpetajad tõid välja, et kuigi õpetajatöös esineb pingeid, ei seostata neid kristlusega. Mõned mainivad üksikuid juhtumeid, nagu sobimatu sõnavara Jumala kohta või keerulised arutelud elu mõttest, kuid need ei kujune tõsisteks väärtuskonfliktideks.

3.3.2 Suhtlemistasandil tekkinud väärtuskonfliktid

Kristlasest õpetajad toovad esile üheks suurimaks väärtuskonfliktiks kristlike väärtuste ja ühiskonna arvamuste põrkumised, mis avalduvad eelkõige teiste kolleegidega suheldes. Tuuakse esile Iisraeli ja Hamasi pinged, soo teemad, abort ja veel teemasid, mis puudutavad ühiskonna arvamusi ja kristlikke väärtuseid.

“Kolleegidega on eriti olnud. Eriti kui hakkas Iisraeli ja Hamasi jama. Siis ma olen konkreetselt oma arvamust väljendanud ja oleme jõudnud kokkuleppele, et meil on selgelt eriarvamused.” (Õ1, 22a, karismaatiline vabak)

“Õpetajate toas samamoodi, kõik õpetajad minuga nii sõbrad ei ole. Soo teemad on toonud palju pingeid sisse. Eriti viimastel aastatel on arutatud selliste teemade üle ja no on läinud ikka ütlemiseks omavahel.” (Õ4, 8a, nelipühi k)

“Näiteks abordiga seotud arutus tekkis küll koht, kus õpetaja ütles, et sinu suhtumist me ju teame kui avaldasin arvamust, et need lapsed on ka väärtuslikud.” (Õ16, 50a, karismaatiline vabak)

Suhteid kolleegidega kirjeldavad õpetajad erinevalt, kuid siiski tuuakse välja, et sekulaarses koolis ei ole palju teisi kristlasest õpetajaid ja üksi jäämine on suur väljakutse. Samas toob üks õpetaja välja, et üksi jäämise puhul peab kogudusest kuuluvustunnet rohkem otsima.

“Väljakutsete seas on kindlasti vaimne pinge, et kui Jumal on kutsunud meid olema tema standardi järgi, siis koolimajas on see väga raske. Stressi taluvus ja üksi jäämine, pole teisi kristlasest õpetajaid.” (Õ7, 13a, metodisti k)

“Väljakutseteks tõesti võib välja tuua ka üksilduse. Ikkagi see, et sa ei saa minna ja palvetada kolleegiga koos, ei saa kuidagi tuge nagu vaja on on raske. Et jah see üksildus on tõesti suur faktor mis mängib ka rolli. Peab rohkem keskenduma et on olemas kodukogudus ning sealsed inimesed on suureks abiks ja toeks.” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak)

Vestlustes ühiskonnas normaalseks peetud arvamuste ja kristlike väärtuste vastuolu osas, on tekitanud ka õpetajas sellise üksilduse tunde, et teda on isoleeritud kuidagi teiste vestlustest. Õpetaja toob välja, et just kristlike teemadega vastuollu minnes tekib eriti tuliseid vestluseid õpetajate toas.

“Teised lähevad kõik kaasa sellega, et mis ühiskonnas kuidagi normaalne on. See on väga kurb ja tõesti tekitab üksikut tunnet ja siis natuke aega ei räägita sinuga, et kuidas sa ometi saad teistmoodi mõelda nendest asjadest. Kuidagi need teemad lähevad alati nii tuliseks ja iseeneest võiks ju me kõik täiskasvanud olla nendes, aga kuidagi ja praegu näen, et kui minnakse kristlike väärtustega vastuollu et siis need teemad tekitavad palju viha ja tulisust.” (Õ4, 8a, nelipühi k)

Samas toob üks õpetaja välja, et isegi kui õpetajate seas on levinud ühiskonna populaarsed arvamused, siis ikka konservatiivsust leidub ka.

“Õpetajate seas on ikka need moodsad teemad, aga ikkagi konservatiivsust on rohkem.” (Õ2, 15a, baptistik)

Samuti on suhtlemistasandil väljendunud erinevaid pingeid ka õpilastega seoses. Õpetajad on kogenud usu üle naermist ja nalja tegemist õpilaste poolt. Samas tunnevad nad siiski, et on vaja kristlasena tegeleda nende konfliktidega ja vastata sellistele kommentaaridele.

“On olnud küll paar juhust, kus õpilased teavad et ma olen kristlane, ja siis küll õpilased on paar korda naernud ja teinud nalja usu üle, siis on keeruline koht, et mida sa vastad ja kuidas vastad. Need ei ole kõige meeldivamad kohad.” (Õ4, 8a, nelipühi k)

“Otseselt nagu Jumalat eitatakse ja seda halvustatakse ja minu roll on ikka kristlasena midagi öelda, aga võtan seda paratamatusena.” (Õ2, 15a, baptistik)

Selle pinge juures toovad õpetajad esile ka väljakutse sekulaarses koolis töötamise osas. Mõned õpetajad tunnetavad ka ühiskondlikku ootust, et usklik inimene peab olema parem, või täiuslikum, mis loob omakorda pinge olla kogu aeg eeskujulik.

“Üks väljakutse on see, et vahel võib tunduda, nagu peaks justkui ideaalsena paistma. Et oled usklik, siis oled “üliinimene”.” (Õ8, 19a, karismaatiline vabak)

Üks õpetaja tõi lausa esile, et teda kui kristlast ei soovitud koolimajja tööle teise õpetaja poolt. Kolleegil oli tunne, et kristlased ei peaks üldse koolimajas töötama. Muidu on see õpetaja tundud Jumala poolt kaitset erinevate ütleliste osas, kuid antud korral peale kolleegi poolt öeldut, tundis õpetaja direktori tuge.

“Jumal on mind väga kaitsnud teiste õpetajate arvamuste, tagarääkimiste eest. Ainult ühe korra üks õpetaja väljendas, teades, et ma olen kristlane, kuidas tema arvates kristlasest õpetajaid ei oleks kooli vaja ja sellised õpetajad ei olegi üldse normaalsed õpetajad. Aga direktor väga seisis minu eest.” (Õ16, 50a, karismaatiline vabak)

Kristlastest õpetajad kogevad väärtuskonflikte ja pingeid läbi suhete kristlike väärtuste ja ühiskonna levinud arvamuste põrkumisel, eriti kolleegidega suheldes. Konfliktseid teemasid on näiteks Iisraeli ja Hamasi konflikt, sooidentiteet, abort ja muud ühiskondlikult tundlikud küsimused. Mõned õpetajad tunnevad eraldatust kolleegide seas. Pinged võivad tekkida ka õpilastega, kes teevad nalja usu üle. Kuigi sellised olukorrad võivad olla ebamugavad, tunnetavad õpetajad vajadust reageerida kristlasena väärikalt. Harvadel juhtudel on kogetud ka selget vastuseisu kristlaseks olemise tõttu, kuid samas on tuntud tuge nii juhtkonna kui usu kaudu.

3.3.3 Väärtuskonfliktid õppetöös

Mitmed intervjueritud õpetajad tõid välja, et väärtuskonfliktid ilmnevad eriti selgelt just õppetöös, kus õpetajal tuleb ühildada isiklikud kristlikud veendumused, kooli õppekava, aine eeldused ja õpilaste mitmekesised ootused. Just selles pingeväljas võib õpetaja kogeda konflikti, kas oma veendumusi väljendada, neid tagasi hoida või leida viis, kuidas nendega ausalt, kuid tundlikult suhestuda. Üks õpetaja kirjeldab, kuidas tema varasem õpetamisviis,

mis keskendus tugevalt kristlusele, hakkas aja jooksul tekitama konflikte nii kolleegide, õpilaste kui ka tema enda südametunnistusega.

“Üks suuremaid pingeid tekkis sellest, et ma rääkisin tundides ainult kristlusest. Usuõpetuses ootavad õpilased mitmekesist vaadet – erinevaid usundeid, maailmavaateid, võrdlevaid käsitlusi. Aga mina keskendusin ainult ristiusule ja isegi tunniplaanelised teemad läksid jutlusteks. Kolleegid ütlesid, et rikun aine taset. Lõpuks sain aru, et ka õpilased kaotasid huvi. Tundide kvaliteet kannatas, ja ka mu enda südametunnistus hakkas märku andma, et ma teen liiga üheplaanelist tööd.” (Õ11, 14a, baptistik)

See konflikt viib õpetajad ka ühe väljakutseni, millega õpetajad sekulaarses koolis silmitsi seisavad. Mitmed õpetajad nimetasid, et kõige keerulisemad olukorrad tekivad siis, kui õppekava või koolikultuur läheb vastuollu nende kristliku maailmavaatega ning ühe õpetaja jaoks on see ka piir sekulaarses koolis töötamise osas.

“Väljakutseks tooksin välja, et kui ikkagi õppekavadesse tulevad sisse piibliga vastuolulised asjad, siis ma ikkagi ei saa seda teha, et sealt jookseb minu piir.” (Õ1, 22a, karismaatiline vabak)

Sarnast pinget kogetakse ka emotsionaalses plaanis, õpilaste keerulise käitumise ja keskkonna tõttu, mis seab õpetaja kannatlikkuse proovile.

“Põhiline väljakutse on keskkond. Ma ei ütleks et lapsed on halvad, aga lihtsalt nad on rasked vahepeal ja ise ka stressis ja see teeb endal keeruliseks rahulikuks jäämise.” (Õ4, 8a, nelipühi k)

Teine õpetaja rääkis samuti usu väljendamisest läbi ainete, kuid konfliktidest hoolimata on tema jaoks oluline väljendada kristlikke arusaamisi ning väärtuseid läbi aine materjalide.

“Seksuaalkasvatusest rääkides oodati mult neutraalset, ilmalikku juttu, aga ma ei saanud jätta ütle mata, mida Piibel ütleb. Kui keegi küsis elu mõtte kohta, ma ei andnud eksistentsialistlikku vastust, vaid rääkisin Loojast. Mind kutsuti korduvalt juhtkonda „vestlusele“. Lõpuks, kui üks õpilane tunnistas, et tahab oma elu Jeesusele anda ja see jõudis lastevanemateni, tuli surve juba sealtpoolt. Kool kartis skandaali. Mind vallandati, aga ma tean, et tegin õigesti” (Õ10, 3a, baptistik)

Õpetajad üritavad läbi oma aine kristlikku maailmavaadet edastada isegi, et on potentsiaal konfliktiks. Oma identiteedi välja elamine on oluline õpetajate jaoks ning ei taheta kuidagi mainimata jätta näiteks evolutsiooniteooria, suure paugu teooria, seksuaalkasvatuse õpetamisel jne kristlikku maailmavaadet. Üks õpetaja tõi välja, kuidas mõni õpilane kahtleb erialases professionaalsuses, sest õpetaja on kristlane.

“Võib-olla kõige suurem väärtuskonflikt oli see kui füüsikatunnis räägime maailma loomisest, siis suure paugu teoorias rääkisin, et keegi pidi selle ju tekitama. Osad õpilased on veendunud, et see tekkis iseenesest, aga toon sisse ka kristliku maailmavaate. See on vahepeal pingeid tekitanud, sest õpilased korraks nagu kahtlevad minu professionaalsuses, et kuidas saan füüsikat õpetada kui usun Jumalat maailma loojana ja hoidjana.” (Õ7, 13a, metodisti k)

“On olnud hetki, kus näiteks teatud tundlikel teemadel nagu seksuaalsus või identiteet pean valima sõnu väga hoolikalt. Ma ei varja, mida ma usun, aga ma ei taha ka kedagi haavata. Üks kord arutasime klassis samasooliste abielu teemat ja ma ütlesin: „On inimesi, kelle veendumus on, et abielu on mehe ja naise vaheline ja mina kuulun nende hulka. See tekitas diskussiooni, aga see oli aus ja lugupidav.” (Õ14, 18a, baptistik)

Üks õpetaja tõi välja, et isegi kui esitab kristlikku maailmavaadet läbi aine, siis rõhutab õpilastele kui oluline on omada erinevaid arvamusi ning eri arvamuste pärast ei tohiks kohelda kedagi halvemini.

“Meie koolis on ka see võlts vikerkaar kõigis oma värvides esindatud, et ja mul on paari õpilasega tulnud juttu sellel teemal ja ka perekonnaõpetuses on nad ikka arutelusid tõstatanud, siis ma ütlen ka kohe välja, et üks asi mis me õpime on see, et meil võib olla erinev arvamus ja ma ei pane hinnet selle eest, et ka su arvamus ühtib minu omaga või ei.” (Õ1, 22a, karismaatiline vabak)

Mitmed õpetajad kogevad väärtuskonflikte õppesisu edasi andes. Selleks võivad olla perekonnaõpetusega seotud teemad, maailma loomise ning üleüldiselt maailmavaatelised teemad. On õpetajaid, kes leiavad, et kristlikku maailmavaadet peab ilmtingimata ainetes edasi andma ning on õpetajaid, kes vaikselt põimivad selle oma materjalidesse või toovad välja, et kõigil on õigus omada erinevat arusaamist.

3.3.4 Väärtuskonfliktid tähtpäevadega seoses

Mõned kristlasest õpetajad tõid välja, et sekulaarses koolis kogetakse väärtuskonflikte seoses teatud tähtpäevade tähistamisega, eriti kui nende sisu on vastuolus kristliku maailmavaatega. Konflikt ei seisne ainult isiklikus ebamugavuses, vaid sageli ka vajaduses selgitada oma seisukohta kolleegidele või juhtkonnale, leida isiklikult tasakaal koolis osalemise ja usuliste põhimõtete vahel, ning kohati isegi võtta vabu päevi, et mitte osa võtta teatud tegevustest.

Kõige sagedamini mainitud konfliktide allikateks olid halloween ja volbriöö, mida õpetajad tajusid mitte lihtsalt kultuuriliste pidustustena, vaid sümboolselt vastuolus olevat kristliku õpetusega.

“Ikka on väärtuskonflikte tekkinud. Kaks tähtpäeva on need suurimad konfliktid. Need on volbriöö ja halloween. Need elame üle, sellepärast et meil oli saksamaal üks vabatahtlik ka kes oli ennast nii veriseks ja võikaks teinud, aga ma ei pidanud vastu ja läksin juurde. Muidu armas noormees, aga ütlesin, et kas sa saad praegu aru, kelle poole peal sa seisad ja rääkisime hästi rahulikult, et see kelle poole peal sa seisad tekitab hirmu ka teistes. Aga kui need paar päeva üle elada, siis on kombes. Olen isegi mõelnud võtta vabu päevi ja direktor ütles mulle hästi, et nagu moslemeid peab austama, siis sina oled ka nagu vähemus, sulle see ei sobi.” (Õ17, 5a, baptistik)

Sarnast pinget kirjeldab ka teine õpetaja, kes on mitmel aastal pidanud langetama otsuse, kas osaleda Halloweeniga seotud tegevustes või võtta vaba päev. Siiski otsustas õpetaja, et vaatab, milline see halloween koolis välja näeb ning üllatusena avastas, et õpilased ei võtnud selle temaatilist stiilipäeva koolis nii tõsiselt kui õpetaja oli arvanud. Samuti tõi välja, kuidas ka ainea andmisel hüppab antud sündmusest üle.

“Aega ajalt ikka. Üks keerulisemaid on olnud mitmendaig aastaid halloweeni tähistamine. Eelmine aasta võtsin isegi vaba päeva. See aasta mõtlesin, et okei ma ignoreerin seda. Tegelikult olin meeldivalt üllatunud, et väga vähesed läksid stiilipäevaga kaasa. Kui ma ei oleks kristlane, siis ma peatuks ka ainete andmisel sellel teemal, aga kuna ma olen kristlane siis ma aines ka halloweenile ei keskendu.” (Õ3, 3a, baptistik)

Väärtuskonflikte ei põhjusta aga ainult halloween või volbriöö. Kristliku maailmavaatega seotud tähtpäevade eiramine või nende sobimatul ajal toimuvaid koolisündmusi, näiteks aktuseid pühapäeval, kogetakse probleemina.

“Sellel aastal oli esimene september pühapäeval ning otsustatigi teha aktus pühapäeval. Kuna mul oli uus klass, siis pidin ka kohal olema oma õpilaste jaoks. See oli minu jaoks väga ebameeldiv ja väljendasin koolijuhile ka et see ei ole okei pühapäeval, hingamispäeval tulla kooli.” (Õ3, 3a, baptistik)

Kokkuvõttes on näha, et tähtpäevade ja kooliürituste puhul peavad kristlasest õpetajad sageli leidma viise, kuidas jääda truuks oma sisemisele veendumusele, kuid samal ajal säilitada professionaalne roll koolisüsteemis. Mõned leiavad selle tasakaalu läbi ausa suhtlemise juhtkonnaga, teised valivad vaikse mitteosalemise või vaba päeva võtmise. Igal juhul toovad need olukorrad esile väärtuskonfliktid.

3.3.5 Pinged eelarvamuste osas

Üks õpetaja tõi esile, et tema tööle lisandub ootamatu vastutus, mitte ainult kristluse esindajana, vaid ka kaitsjana eelarvamuste eest, mida on põhjustanud teatud äärmuslikud religioossed liikumised. Nimelt on koolimajas õpilasi, kes kuuluvad erinevatesse ususektidesse ning õpetaja kolleegidel on jäänud halb arvamus üldiselt kristlaste kohta. Õpetaja on tundnud, kuidas peab kaitsma kristlust.

“Vahepeal olen kuulnud õpetajaid kirumas neid ultra konservatiivselt religioosseid selliseid sekte. Et selliseid õpilasi meil on ning vahepeal õpetajad kiruvad neid taga, et nende uskumused segavad õpetajatööd. Ei tohi minna teatrisse, ei tohi kõrvitsa pilti värvida ja selliseid asju. Et siis pean kuidagi teistmoodi kaitsma kristlust, et tavapäraselt kristlus ei ole ikka nii äärmuslik. Sekti elu on karm elu ja lastest hakkab kahju. Neil ei lubata maailma asjadega kursis olla ja selline range kristlus jätab nad maailmast kõrvale ja teeb nendest naerualused. Tuleb siis kaitsta neid lapsukesi, et see pole nende süü, et nende vanemad on nii otsustanud.” (Õ18, 4a, baptistik)

Teine õpetaja tõi esile eelarvamustega kokku puutumise just isiklikul tasandil, eriti uude klassi tulles. Tema kogemuses väljendusid need eelarvamused õpilase käitumises, kes edastas teiste poolt kuulnud negatiivseid arvamusi kristlasest õpetaja kohta. Selle asemel, et vastu vaielda, valis õpetaja rahuliku, kannatliku ja eeskujupõhise lähenemise, mille kaudu õpilase hoiak aja jooksul muutus.

„Kus lööb aeg ajalt välja mingi pinge on see kui ma võtan uue klassi. Näiteks sain uue klassi ja seal oli poiss, kes väljendas mida kõike ta minu kohta kuulnud oli ja kasutas selliseid inglise keelseid väljendeid ja ma lasin tal lihtsalt ennast tühjaks rääkida, et

küsin siis uuesti kuidas arvamus muutunud on. Kooliaasta lõpuks oli juba teine arvamus ja saame hästi läbi. Mul ei ole mõtet hakata sõnadega võitlema kui kellegil on mingid eelarvamused, pigem lasen oma käitumisel näidata, et kuidas ma tegelikult olen.” (Õ19, 20a, baptistik)

Mõned kristlastest õpetajad kogevad vajadust kaitsta kristlust eelarvamuste eest. Õpetajad tunnevad vastutust eristada oma usku rangetest ja piiravatest sektidest, millega kaasnevad negatiivsed hoiakud. Eelarvamused võivad ilmned nii kolleegide kui ka õpilaste poolt, eriti uutes klassides. Õpetajad eelistavad vastuseks rahulikku, eeskuju põhist lähenemist, mis aja jooksul muudab suhtumist. Konfliktide käsitlemisel tuli esile, et kogenenumad õpetajad on aja jooksul õppinud reageerima väärtuskonfliktidele, samas kui nooremad õpetajad reageerivad rohkem konfliktidele ning tunnevad emotsionaalset koormust või ebakindlust sellistes olukordades.

Kokkuvõte

Tulemused näitasid, et kristlasest õpetajad ei taju oma rolli sekulaarses koolis ühtselt, vaid tegutsevad eri rollikuvandite kaudu, alates ainekesksetest professionaalidest kuni kutsumuspõhiste evangeliseerijateni. „Lihtsalt õpetaja“ rõhutas aineoskust ja usulise neutraalsuse hoidmist. „Eeskuju“ ja „väärtuskasvataja“ rollides oldi teadlikud oma mõjust õpilaste väärtuskujundusele ning hoidsid olulisel kohal õpilaste kasvatamist. „Praktilise teenija“ ja „mentori“ rollid väljendusid toetamises ja kohalolus, eriti sotsiaalselt haavatavate õpilaste jaoks. Mõned õpetajad määratlesid end ka „evangeliseerijate“ või „seemnete istutajatena“, väljendades oma usku ka klassiruumis. See tõi küll tööellu sügavamat tähendust, kuid tõi kaasa ka väärtuskonflikte, mis mõnel juhul viisid isegi töölt lahkumiseni.

Olulise teemana joonistus tulemustest välja kristliku identiteedi ja usu väljendus õpetajatöös. Õpetajad kirjeldasid, kuidas see on olemuslik osa nende inimeseks ja õpetajaks olemisest. Kristlik identiteet väljendus paljude jaoks kõige nähtavamalt igapäevastes väikestes, aga tähenduslikes tegudes: hommikustes palvetes enne koolipäeva, kannatlikkuses keeruliste olukordade lahendamisel, soovis hoida ära klatši õpetajate toas, ning püüdluses näha igas õpilases midagi enam kui tema käitumine või õpitulemused. Mitmed õpetajad rõhutasid, et just kristlik usk annab neile sisemise rahu, mis aitab toime tulla tööpingete ja emotsionaalselt kurnavate olukordadega. Õpetajad kirjeldasid, kuidas selline „jumalik ligiolu“ annab neile jõu jääda rahulikuks, ausaks ja hoolivaks ka kõige keerulisematel hetkedel. Lisaks isiklikule suhtumisele ilmnes ka mitmel juhul, et kristlikud veendumused mõjutavad ainealaseid

otsuseid ja õpetamisviise. Mõned õpetajad tõid välja, et nad valivad õppematerjale või toovad tunnis esile kristliku vaate, näiteks religioossete pühade või elu mõtte teemade käsitlemisel. Oluline on ka märkida, et õpetajate seas oli erinevusi selle osas, kui aktiivselt nad oma usku töö kontekstis väljendavad. Mõned õpetajad jäid pigem tagasihoidlikuks, leides, et kristlikud väärtused peavad avalduma läbi isikliku eeskuju ja eluviisi, mitte läbi sõnalise tunnistuse. Teised olid valmis haarama võimalusest jagada kristlikku vaadet, kui olukord seda loomulikult võimaldas. Mõned õpetajad olid väga julged usu jagamisel ning kuulutasid tundides evangeeliumit.

Tulemused näitasid, et kristlasest õpetajad puutuvad sekulaarses koolis kokku mitmetasandiliste väärtuskonfliktidega. Neid esines neljal peamisel tasandil: suhtlemisel kolleegidega, aineõpetuses, tähtpäevade tähistamises ja koolikultuuri üldhoiakutes. Kolleegidega suheldes kerkisid pinged tundlikel teemadel nagu homoseksuaalsus, abort ja sõjalised konfliktid. Aineõpetuses tõusid vastuolud esile elu päritolu, seksuaalsuse ja pereõpetuse käsitlemisel, kus õpetajad tundsid vajadust lisada kristlikku vaadet või vältisid õpikus olevaid teemasid, mis olid vastuolus nende usuliste tõekspidamistega. Tähtpäevade puhul mainiti enim halloweeni ja volbriööd, mida tajuti kristlike väärtustega vastuolus olevatena. Koolikultuuris häirisid mõnda õpetajat moraalne lõtvus, silmakirjalikkus ja väärtustest loobumine, mis tekitas vajaduse olla „valguseks“ ja seista oma uskumuste eest. Samas ei tajunud kõik õpetajad konflikte, eriti need, kes määratlesid end eelkõige professionaalsete aineõpetajatena. See viitab, et väärtuskonfliktide kogemine sõltub õpetaja identiteedikäsitlest ning kooli väärtusraamistikust ja juhtkonna hoiakutest.

Tulemused osutasid ka sellele, et õpetajate tööstaaž kujundas mingil määral nende rollitaju, identiteedi väljendust ning kogetavaid väärtuskonflikte. Näiteks pikaajalise töökogemusega õpetajad (üle 10 aasta) rõhutasid rohkem tasakaalu leidmist, mitmed neist tõid välja, kuidas nad on aja jooksul liikunud evangeliseerijast teadlikult aineõpetaja rollini. Noorema staažiga õpetajad (kuni 10 aastat) kirjeldasid seevastu oma identiteeti emotsionaalsemalt ja intensiivsemalt, tuues välja usulise kuuluvuse olulisuse igapäevatoos ja kohati ka raskused piiride tunnetamisel. Tulemused näitasid, et kuigi osalejad kuulusid erinevatesse vabakogudustesse, ei ilmnenu olulisi erinevusi nende rollitaju ega usulise väljenduse mustrites. Näiteks baptistide seas, tulid esile rollikuvandite äärmused, nii evangeliseerija roll kui ka lihtsalt õpetaja roll. Samas kogesid erinevatest konfessioonidest õpetajad sarnaseid väärtuskonflikte ning nägid sarnaselt usu väljendamist sekulaarses koolis.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kristlasest õpetajate rollitaju sekulaarses koolis on mitmekihiline ja peegeldab pidevat tasakaalu otsimist isiklike veendumuste ja professionaalsete ootuste vahel. Kristlik identiteet ei ole õpetajate jaoks midagi, mida saab tööks hetkeks kõrvale jätta, vaid see kujundab nende hoiakuid, väärtusi ja suhtumist igapäevases õpetajatöös. Rollikuvandid ulatuvad professionaalsest aineõpetajast evangeliseerjani, kusjuures iga rolli keskmes on püüdlus jääda truuks nii oma usule kui ka õpetamis ametile. Samas näitavad tulemused, et mida teadlikumalt ja nähtavamalt kristlik identiteet koolikeskkonnas esile kerkib, seda suurem on võimalus väärtuskonfliktide tekkeks, olgu siis kolleegidega, ainealaste sisuküsimustega või koolikultuuri üldise suunitlusega. Õpetajate jaoks on oluline tegutseda keskkonnas, kus nende professionaalsus ja isiklikud veendumused ei välista üksteist, vaid võivad vastastikku rikastada teineteist.

4. Arutelu

Antud uurimistöö eesmärk oli mõista, kuidas kristlasest õpetajad tajuvad oma rolli sekulaarses koolis. Sellest lähtuvalt oli töö keskne uurimisküsimus: kuidas kirjeldavad kristlasest õpetajad oma rolli ilmalikus koolis? Käesolevas peatükis arutlen uurimistöö tulemustes esinenud põhiliste järelduste üle, lähtudes kristlasest õpetaja rollikuvandite käsitlest ja annan ühtlasi sellega vastuse uurimisküsimusele. Valisin rollikuvandite alusel ülesehitatud arutlusviisi, kuna see võimaldab esile tuua kristlasest õpetajate kogemuste mitmekesisust ning analüüsida süvitsi nende rollide kaudu ilmnunud põhilisi järeldusi. Rollikuvandite kaudu saavad nähtavaks õpetajate erinevad viisid, kuidas nad suhestuvad oma usu väljendamisega, tajuvad väärtuskonflikte ning positsioneerivad end sekulaarses koolikeskkonnas. Samuti loob see lähenemine selge struktuuri tulemuste võrdlemiseks teooriaga ning võimaldab esile tuua nii kooskõlad kui ka vastuolud teoreetiliste käsitlustega.

4.1 “Evangeliseerija”

Arutledes kristlasest õpetaja “evangeliseerija” rollikuvandi üle, joonistub välja mitmetähenduslik ning vastuoluline rollikuvand. Vabakogudusest kristlaste õpetajate seas esineb neid, kes on omaks võtnud selle rollikuvandi ning näevad oma rolli koolis justkui misjonitööliseks. Kui USA uuringutes seostatakse evangeliseerijat sageli radikaalsusega, siis Eesti õpetajad on selles rollis märgatavalt vaoshoitumad. Mitmed kristlikud haridusteadlased, nagu Schwartz ja Wicking hoiatavad, et avatud evangeliseerimine, eriti sekulaarses ja usuliselt neutraalses koolikeskkonnas, võib tekitada vastureaktsioone ning seada kahtluse alla õpetaja professionaalsuse.¹¹⁶ Uuringust järeldus samuti, et selline kuulutamine võib viia väärtuskonfliktideni ning äärmuslikel juhtudel vallandamiseni. Samas näitas uuring, et õpetajad, kes identifitseerivad end “evangeliseerijatena”, ei näinud ennast pikemas perspektiivis õpetajatena. Võimalik, et just selle tõttu on neil lihtsam võtta riske ja minna vastuollu kooli eeskirjade või seaduslike piiridega.

¹¹⁶ Wicking, "God in the classroom", 35-38 ; Schwartz

Esmapilgul võib tunduda, et selline rollikuvand on sekulaarses koolis täiesti kohatu. Õpetaja rikub reegleid, väljendab usku liiga vabalt ning satub tihti väärtuskonfliktidesse – nii järelalus ka uuringust. Kuid see ei tähenda, et “evangeliseerija” roll oleks olemuslikult vastuolus õpetaja professionaalse kutsumusega. Mitmed haridusteadlased rõhutavad, et õpetaja sisemine kooskõla oma identiteedi ja töörolli vahel on kvaliteetse õpetamise eelduseks. Kui õpetaja peab pidevalt oma usku varjama, võib see põhjustada sisemisi pingeid, mis vähendavad töömotivatsiooni ja enesekindlust.¹¹⁷ Uuringust järelalus, et “evangeliseerija” rollis õpetajad kogesid sageli suurt rahuldust oma tööst. See roll võib olla viis, kuidas õpetaja säilitab sisemise terviklikkuse tingimusel, et see on teadlikult valitud, reflekteeritud ning eetiliselt piiritletud. Seega ei tohiks “evangeliseerija” rollikuvandit automaatselt samastada professionaalsuse puudumisega. Tähtis on hinnata kui teadlikult ja vastutustundlikult õpetaja seda rolli kannab, millisel määral ja kuidas evangeliseerib ning kas ta austab seaduslikke piire, õpilaste autonoomiat ja koolikeskkonda?

Kuigi otsene usu kuulutamine koolitundides ei ole kooskõlas Eesti hariduse seadustega ning õpetaja ei tohiks klassiruumi kasutada evangeliseerimiseks, ei tähenda see, et usulised teemad peaksid koolist täielikult puuduma. Sekulaarses koolis on kristlasest õpetajal võimalus käsitleda usuküsimusi sobivates ja seaduslikult aktsepteeritud raamides, näiteks valikainete kaudu, projektides või ainetundide välistes programmides. Just siin tekib “evangeliseerija” rollikuvandi puhul vajadus teadliku kompromissi järele: kuidas jääda ustavaks oma veendumustele, kuid tegutseda viisil, mis austab koolikeskkonda seaduslikke piire? Positiivses võtmes, saab selline õpetaja pakkuda õpilastele väärtuslikku kokkupuudet elulise ja siira maailmavaatega, mis rasketel hetkedel võib anda tuge, avab uusi vaatenurki ning lisab haridusprotsessile sügavamat tähenduslikkust. Uuringust järelalus, et mitmed Eesti koolid on avatud mitmekesistele valikainetele, mistõttu võiksid olla avatud ka kristliku või usuliselt mitmekesise sisuga valikained. Laiemas plaanis tõstatub küsimus: kas kristlik maailmavaade, mis väärtustab lootust, armastust, inimväärikust ja elu sügavamat mõtet, ei võiks olla osa sellest “hingelisest kasvatustööst”, mille poole püüdleb ka sekulaarne kool? Just see dimensioon, soov hoolida, toetada ja julgustada on koht, kus ristuvad kristlikud ja sekulaarsed väärtused.

“Evangeliseerija” rollikuvand seisab eetiliselt ja pedagoogiliselt delikaatsel tasakaalu pinnal.

¹¹⁷ Barbara, "Teachers' role perception", 86

Kui seda ei teadvustata ega reflekteerita, võib see muutuda probleemseks. Kui aga rakendada seda teadlikult ja empaatilise tundlikkusega, võib see olla viis, kuidas õpetaja ühendab oma vaimse kutsumuse professionaalse rolliga jäädes ustavaks mõlemale.

4.2 “Lihtsalt õpetaja”

Teise äärmusliku rollikuvandina joonistub uurimuses välja kristlasest õpetaja, kes defineerib end sekulaarses koolis “lihtsalt õpetajana”. Antud tööst järeldus, et enamuse Eesti kristlasest õpetajaid peab enda esmaseks rolliks koolis aine õpetamist, kuid vaid mõni pidas ennast puhtalt “lihtsalt õpetajaks”, kes ei pea oluliseks oma kristlaseks olemist näidata. Järeldus, et see roll aitab vältida usulisi väärtuskonflikte ja pingeid, kuid usulise identiteedi välistamine põhjustas sisemisi konflikte kui ei elata oma usku piisavalt välja. Sarnaselt sellele toob ka teoreetiline taust esile, kuidas tõesti võib viia usulise poole eiramine sisemise identiteedi lõheni.¹¹⁸ Isegi kui uuringust järeldus, kuidas mõned õpetajad ei teadvustanud kristlike väärtuste kandmist oma igapäevasesse õpetajatöösse, väidavad teoreetilise käsitluse poolt Sutrop ja Käpp, et õpetaja ei saa olla väärtusneutraalne, sest iga pedagoogiline valik, sõnakasutus ja suhtumine peegeldab vältimatult teatud väärtushinnanguid, olgu need teadlikud või mitte.¹¹⁹

Samas ei tohiks ka seda rollikuvandit automaatselt negatiivselt hinnata. “Lihtsalt õpetaja” roll võib olla teadlik valik, mis lähtub õpetaja soovist vältida usulise mõjuvõimu väärkasutust ja austada õpilaste maailmavaatelist mitmekesisust. Lisaks ei tähenda vaikne hoiak tingimata usulise identiteedi puudumist, sest kristlikud väärtused võivad avalduda ka läbi professionaalse suhtumise õppetöösse.¹²⁰ Uuringust järeldus, et ka Eesti kristlasest õpetajad näevad oma kristlikku identiteedi avaldumist pigem tööetikas ja suhtumises, mitte sõnades, mis võibki olla tasakaal, mida sekulaarses koolis kristlasena võib vaja minna. Antud rollikuvand käib kõige rohkem ka seadusega kooskõlas ning õpetaja ei pea muretsema vallandamise või seaduslike konfliktide pärast. Uuringu põhjal võib järeldada, et õpetajad, kes

¹¹⁸ Bauer, "Perceived Mentoring Fairness: Relationships with Gender, Mentoring Type, Mentoring Experience, and Mentoring Needs", 223,

¹¹⁹ Sutrop, “*Otsides väärtuspõhise kooli võtit- Eesti kogemus*”, 32-35 ; Käpp, “Kristlik väärtuskasvatus kristlikes koolides ning kristlike koolide roll Eesti ühiskonnas 21. sajandi algul”, 80-81

¹²⁰ Keaton, "The Teacher as Self-Leader: Building Missional Competence in Christian Public School Teachers", 1-13

tajuvad koolikeskkonda usulise väljenduse suhtes piiravana, võivad just selle rollikuvandi kaudu säilitada oma professionaalsuse ja tööalase stabiilsuse.

Leijen, Sarv, Karm ja Kraaiveld kinnitavad, et õpetaja identiteet ei kujune üksnes professionaalsetest teadmistest ja oskustest, vaid ka väärtustest, veendumustest ja sisemisest kutsumusest, mille tõttu võiks õpetajakoolituses suuremat tähelepanu pöörata ka õpetaja maailmavaatelisele enesemääratlusele.¹²¹ Eestis on kristlasi ja teisigi usulisi õpetajaid, kelle identiteet on õpetajatööga tihedalt seotud ning kes vajavad tuge selle identiteedi integreerimisel oma tööpraktikasse. Seetõttu oleks soovitatav, et õpetajakoolituse programmidesse lisataks moodul või seminariplokk, mis keskenduks õpetaja rolli ja isiklike veendumuste vahekorrale. Selline käsitus võiks hõlmata usulise identiteedi reflekteerimist, eetiliste piiride määratlemist sekulaarses hariduses ning teadlikkust sellest, kuidas väärtused kujundavad õpetajatööd. Eesmärk ei ole propageerida konkreetset usulist positsiooni, vaid aidata tulevastel õpetajatel kujundada terviklik identiteet, mis suudab austada nii isiklikke veendumusi kui ka koolikeskkonna seaduslikke raame.

“Lihtsalt õpetaja” rollikuvand on turvaline maandumisplatvorm kristlasest õpetajale sekulaarses koolis, kuid see eeldab pidevat sisemist enesevaatlust. Kui selline roll on teadlikult valitud, mitte hirmust või mugavusest, võib see olla usulise identiteedi ja professionaalse kutsumuse vahel tasakaalustatud ja jätkusuutlik lahendus. Samas tuleks õpetajakoolituses ja eneserefleksioonis luua ruumi, kus kristlasest õpetaja saab endalt küsida: kas ma olen lihtsalt õpetaja või õpetaja kristlasena ja mis hinnaga see tasakaal saavutatakse.

4.3 “Seemnete istutaja”

Arutledes kristlasest õpetaja “seemnete istutaja” rollikuvandi üle, joonistub välja tasakaalukas usu väljendamise ja õpetaja professionaalsuse ühendamise võimalus. Sehorn kirjeldab seda rollikuvandi kandjat kui õpetajat, kes väljendab oma kristlikku maailmavaadet eelkõige läbi isikliku eeskuju, empaatilise suhtumise, palvete ja läbi õpilaste väärtustamise.¹²² Uuringu tulemustest järeldus samamoodi Eesti kristlastest õpetajate seas, et mitmed õpetajad ei pidanud vajalikuks aktiivset kuulutamist, kuid olid valmis jagama oma usku, kui selleks

¹²¹ Leijen, Sarv, Karm, "Õpetaja professionaalse identiteedi kujunemine ja suunatud refleksiooni roll identiteedi arengus õpetajakoolituse esmaõppes", 16 ; Kraaiveld, *Professional profile of the Christian teacher*, 6-10

¹²² Sehorn, "Faithful Educators: Evangelism in Public Schools", 32

avanes võimalus. Järeldus, et enamjaolt peetsid õpetajad kaudset usu kuulutamist (läbi palvete, julgustavate sõnade jne) olulisemaks kui otsesest evangeliseerimist.

Positiivses võtmes joonistus uurimusest selgelt välja, et see rollikuvand toetab kristlasest õpetaja rolli ja kristliku identiteedi põimumist. Tulemustest järeldus, et sellised õpetajad kogevad sageli sisemist rahulolu, nad ei lähe otseselt vastuollu kooli reeglite või ühiskondliku ootusega, kuid samas täidavad oma sügavat kutsumust olla kristlasest õpetajad, kes kuulutavad ilma sõnadeta. Neubert kinnitab, et sisemine rahulolu annab õpetajatele võime taluda tööalaseid raskusi ja pühenduda oma tööle.¹²³ See omakorda aitab neil säilitada sisemist terviklikkust ning vältida nii professionaalset kui vaimset läbipõlemist.

Sarnaselt teooriale ilmnes ka õpetajate kirjeldustest, et “seemnete istutajad” on sageli need, kes loovad klassiruumi sooja õhkkonna, palvetavad õpilaste ja töö eest, ning kasutavad õpetatavat ainet kristliku perspektiivi esiletõstmiseks. Isegi sekulaarses Eesti koolis, kus õppekavad eeldavad usulist neutraalsust, leiavad sellised õpetajad viise, kuidas oma usulisi vaateid loomulikult ja taktitundeliselt õpetamisse põimida. Samas saab tuua erinevuseks USA-s tehtud uuringutega, et Eesti õpetajad ei kasutanud klassiruumis hea õhkkonna saavutamiseks tavalisi pedagoogilisi võtteid, mis aitavad juhtida käitumist klassiruumis ning toetada õpilaste struktuuri.¹²⁴ Sellest järeldub ka antud rollikuvandi kitsaskoht, kus “seemnete istutaja” võib liialt keskenduda usu, kuid ununeb pedagoogiline metoodika ja õppetöö kvaliteet.

Uuringu põhjal võib järeldada, et kristlasest õpetajad sekulaarses koolis navigeerivad sageli õpetamistöös seaduslikel “hallidel aladel”, jättes mõningaid õppematerjale kõrvale või käsitledes neid minimaalselt, kui need on otseselt vastuolus nende usuliste veendumustega. Selline lähenemine võib olla õpetaja jaoks oluline viis, kuidas säilitada sisemine väärtuskooskõla olles samal ajal hea ja pädev õpetaja ning jäädes truuks oma usulisele identiteedile.¹²⁵ Siit kerkib vajadus laiemaks koolisisemiseks aruteluks õpetaja vabaduse üle õppesisu kohandamisel. Kuidas leida tasakaal õpetaja südametunnistuse ja akadeemilise

¹²³ Fr. Emil Neubert, *Mary and the Christian Educator*, (CreateSpace Independent Publishing Platform: Scotts Valley, California, 2012), 61

¹²⁴ Bauer, "Perceived Mentoring Fairness: Relationships with Gender, Mentoring Type, Mentoring Experience, and Mentoring Needs", 223

¹²⁵ Wicking, "God in the classroom", 35-38

kvaliteedi vahel? Kas piisab individuaalsetest otsustest või vajab koolisüsteem selgemaid juhiseid, kuidas maailmavaatelised erinevused õpetamises võivad väljenduda? Paindlikkus võimaldab küll säilitada õpetaja eetilist terviklikkust, kuid võib piirata õpilaste ligipääsu tasakaalustatud haridusele, kui olulisi teemasid nagu näiteks evolutsiooniteooriat või seksuaalkasvatust sihilikult välditakse.¹²⁶ Kuna seadusandlus (nt põhiseaduse kommentaarid ja Põhikooli- ja Gümnaasiumiseadus) ei täpsusta, kuidas lahendada väärtuskonflikte õppekava ja õpetaja veendumuste vahel,¹²⁷ on vaja suuremat teadlikkust ja toetust koolide tasandil.

“Seemnete istutaja” rollikuvand pakub kristlasest õpetajale võimaluse ühendada oma usuline identiteet ja professionaalne vastutus viisil, mis ei ole pealetükkiv, kuid on samas sügavalt tähenduslik. See roll võimaldab tegutseda vaikselt mõjuisikuna, sest usku väljendatakse ilma otsese kuulutamiseteta. Samas ei ole see roll ilma pingeteta. Tulemused näitavad, et selline lähenemine nõuab õpetajalt suurt eneseteadlikkust ning tasakaalu leidmist isikliku veendumuse ja akadeemilise kohusetunde vahel. Usulise identiteedi väljendamine ei tohi varjutada ainealast pädevust ega piirata õpilaste õigust saada mitmekesisest haridust. Lisaks näitab see rollikuvand, kuivõrd vajab koolikeskkond rohkem teadlikkust ja avatust maailmavaatelistele erinevustele osas.

4.4 “Eeskuj”

Arutledes kristlasest õpetaja “eeskuj” rollikuvandi üle, joonistub välja üks kõige tasakaalukamaid võimalusi, kuidas ühildada usuline identiteet ja professionaalne õpetaja roll sekulaarses koolikeskkonnas. Teoreetilises kirjanduses nähakse seda rollikuvandit sageli kui mõistlikku ja eetiliselt küpselt vastust pingele, mis eksisteerib õpetaja isiklike veendumuste ja institutsionaalse neutraalsusnõude vahel.¹²⁸ Uurimistöö järeldused kinnitasid samuti, et sellesse rollikuvandisse kuuluvad õpetajad kogevad sageli sügavat töörahulolu ja kutsumusteadlikkust. Lisaks tuli selgelt esile, et “eeskujuks olemine” seostub kõrge pedagoogilise kvaliteedi säilitamisega, sest õpetajad ei keskendu usu otsesele väljendamisega ega püüa õppematerjale maailmavaateliselt kallutada, säilib õppimise keskmes aine sisu, meetoodiline pädevus ja õpilase areng. Seetõttu võib väita, et „eeskuj“ rollikuvand ei ole üksnes eetiline valik, vaid ka pedagoogiliselt küps ja strateegiliselt mõistlik otsus.

¹²⁶ Tye, *Your Calling as a Teacher*, 20

¹²⁷ PGS § 15

¹²⁸ Käpp, “Kristlik väärtuskasvatus kristlikes koolides ning kristlike koolide roll Eesti ühiskonnas 21. sajandi algul”, 80-81 ; Tye, *Your Calling as a Teacher*, 20 ; PGS § 4

Võrreldes rahvusvahelise praktikaga, paistab Eesti kristlasest õpetajate puhul silma eriline pühendumus õpetajaametile kui professionaalsele kutsumusele. Uuringu põhjal võib järeldada, et “eeskuju” rolli kandvad õpetajad Eestis hoiavad küll kristlikke väärtusi teadlikult esikohal, kuid suudavad samaaegselt hoida kõrgel hariduse sisu, metoodika ja pedagoogilise kvaliteedi standardeid. See rollikuvand kehastab hariduse ja usu sisukat kooskõla, kus kumbki ei lämmata teist, vaid vastastikku rikastavad.¹²⁹ Teise olulise erinevusena rahvusvaheliste uuringutega võrreldes joonistus välja, et kui paljudes välisuuringutes käsitletakse “eeskuju” rollikuvandit kui usuliste väärtuste vaikset kehastamist ilma selge evangeliseerimiseta,⁶⁷ siis Eesti kontekstis ilmnis uurimistöö tulemusena, et mitmed kristlasest õpetajad näevad just eeskujuks olemist kui üht kõige tõhusamat kuulutamise vormi.

Samas toob “eeskuju” rollikuvand kaasa ka mitmeid kriitilisi küsimusi ja pingekohti. Uuringust järeldus, et kristlasest õpetajatele seatakse sageli kõrgendatud moraalseid ootusi, neid nähakse kui ideaali, kellelt oodatakse järjepidevat eeskujulikku käitumist, tasakaalukust, kannatlikkust, sobilikku sõnavara ning emotsionaalset stabiilsust. Kuigi selline ootuste raamistik võib olla inspireeriv ning motiveeriv, võib see ühtlasi põhjustada õpetajas sisemist survet, väsimust ja isegi identiteedi pingestatust.¹³⁰ Siin kerkib esile oluline küsimus, et kas selline püsiv rolliootus võib viia olukorrani, kus kristlasest õpetaja käitumist hakatakse tajuma silmakirjalikuna, kui see ei vasta ümbritseva keskkonna kõrgetele ootustele? Charles Seet on viidanud, et selline rollikuvand võib õpetajatelt võtta inimliku eksimisruumi, põhjustades tajutavat lõhet selle vahel, kes õpetaja on ja kelleks teda peetakse.¹³¹ Samas, nagu uuring näitas, ei tajunud “eeskuju” rollikuvandi kandjad seda ootust üldse mitte koormana, vaid sageli võimalusena. Nad nägid seda kui kutset elada oma usku välja siiralt, igapäevaselt ja ehedalt. Just selles pingeväljas, oma väärtustele truuks jäämises, kuid samal ajal professionaalse rolli hoidmisel, peitub selle rollikuvandi sisemine küpsus ja tähenduslikkus. “Eeskujuks olemine” kutsub kristlasest õpetajat peegeldama: kas kristlik identiteet on miski, mida kantakse vaid kirikus või ka argipäevastes suhetes, tunnis, õpetajate toas ja kriisiolukordades? Selline pidev läbikatsumine võib küll olla vaimselt nõudlik, kuid samas kujuneda justkui “vaimseks treeningplatsiks”, kus usulised väärtused pannakse reaalses

¹²⁹ Muynck, Kunz, Vermeulen, *The Essence of Christian Teaching: A Concise School Pedagogy*, 22

¹³⁰ Seet, *A Christian in a Non-Christian World*, 54-55

¹³¹ *Ibid.*

maailmas proovile. Sekulaarne koolikeskkond võib seejuures olla samaaegselt väljakutse ja võimalus, mis vormib kristlast, kuid mille sees kristlane saab samamoodi mõjutada koolikultuuri oma eeskujuga.

“Eeskuju” rollikuvand on ehk kõige sobivam mudel, kus kristlasest õpetaja saab jääda truuks oma usule ja samas ka oma kutsumusele. Ta ei sunni, ei tõrju ega evangeliseeri, vaid elab ja see elu võib olla kõnekam kui ükski jutlus.

4.5 “Väärtuskasvataja”

Kristlasest õpetaja “väärtuskasvataja” rollikuvand paikneb sageli kahe väärtusraamistiku kokkupuutepunktis: ühelt poolt sekulaarne kool, mis lähtub humanistlikust inimkäsitlusest,¹³² ning teiselt poolt kristlik kasvatus, mille keskmes on Jumala-keskne maailmavaade.¹³³ Esmapilgul võib selline positsioon tunduda pingeline või vastuoluline, kuid sügavamalt vaadates kerkib küsimus, kas kristlasest õpetaja kui “väärtuskasvataja” sekulaarses koolis on pigem probleemne või hoopis potentsiaalne rikastaja.

Tulemustest järeldus, et enamik õpetajaid mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid igapäevases töös, ent samas vaid vähesed pidasid end teadlikult “väärtuskasvatajateks”. Selline teadvustamatus loob küsimuse, et kas õpetajad alahindavad oma rolli või ei ole õpetajakoolitus väärtuskasvatuse osas piisavalt toetav? Mitmed haridusteadlased, sealhulgas Margit Sutrop, on juhtinud tähelepanu vajadusele tugevdada õpetajakoolituses väärtuskasvataja rolli olulisust.¹³⁴ Väärtuskasvataja roll peaks olema selgelt teadvustatud, mitte lihtsalt kristlaseks olemise kõrvalnähtus. Käesolevas uuringus osalenud õpetajad nägid küll enda rolli väärtuste edasikandjana, kuid sõnaselgeks enesemääratluseks jäi see puudulikuks. Sellest saab järeldada, et õpetajakoolituses, nagu Sutrop välja tõi, ei tegeleta piisavalt õpetaja kui väärtuskasvataja rolliga.

Antud rollikuvandi puhul tekib ka küsimus, et kas kristlik ja sekulaarne väärtusmudel on teineteisele vastandlikud või pigem täiendavad? Sekulaarne kool toetab iseseisvust, vastutust,

¹³² Sutrop, “Otsides väärtuspõhise kooli võtit- Eesti kogemus”, 15-17

¹³³ Michael W. Goheen ja Craig G. Bartholomew, *Living at the Crossroads: An Introduction to Christian Worldview* (Ada, MI: Baker Academic 2008), 67

¹³⁴ Sutrop, “Otsides väärtuspõhise kooli võtit- Eesti kogemus”, 15-17

loovust, kriitilist mõtlemist ja sotsiaalsed küpsust,¹³⁵ need on kõik omadused, mida väärtustab ka kristlik pedagoogika, kuid lisades sellele veel andestuse, lootuse ja vaimse tähenduslikkuse mõõtme.¹³⁶ Seega ei saa väita, et kristlik väärtuskasvatus oleks sekulaarse kooli eesmärkidega vastuolus. Pigem kerkib küsimus kuidas neid väärtusi edasi antakse: kas õpetaja on dialoogis koolikeskkonna ootustega või toimetab omas väärtusruumis isoleeritult?

Uuringu põhjal võib järeldada, et väärtuskonfliktid, mida õpetajad kogesid suhtlustasandil või näiteks tähtpäevade tähistamisel (nt halloween, volbripäev), ei olnud alati tingitud üksnes õpetaja isiklikest usulistest veendumustest, vaid sageli peegeldasid ka koolikeskkonna ja juhtkonna väärtusprioriteete. Sellest lähtuvalt ei pruugi väärtuskonfliktid olla vältimatud kahe maailmavaate kokkupõrke tulemus, vaid pigem teatud väärtuste nähtavuse ja olulisuse tasakaalustamatus koolis. See viitab vajadusele koolikultuuris suurema refleksiooni järele, et kuivõrd on ruumi erinevate maailmavaadete tasakaalustatud kaasamiseks ja kuidas juhtkond kujundab väärtusraamistikke, milles õpetajad peavad tegutsema. Uuringust järeldus ka, et Eesti kristlasest õpetajate puhul ilmnes eriline tundlikkus õpilase heaolu suhtes, võrreldes rahvusvaheliste uuringutega, kus rõhk oli sageli kristliku sõnumi esil hoidmisel,¹³⁷ paistis Eesti õpetajate lähenemine keskenduvat rohkem inimesele kui tervikule. Õpetajad nägid õpilast oma töö keskmes ning nende motivatsioon toetada ja kohal olla lähtus sügavamast sisemisest veendumusest, et iga inimene väärib hoolivat kohtlemist ja arenguvõimalust. Kristlikust usust kantuna rõhutati eelkõige inimese väärtust sõltumata tema käitumisest, mis peegeldab armu ja lunastuse ideed. Samas ei ole see vaade üksnes usuline, vaid selline hoiak toetab ka sekulaarse hariduse eesmärki kujundada empaatilisi ja reflekteerivaid kodanikke.¹³⁸

Uuringust ilmnes, et paljude kristlasest õpetajate jaoks on väärtuskasvatus loomulik osa nende õpetaja identiteedist, mitte lisakohustus või teoreetiline ideaal. Väärtused ei väljendu pelgalt sõnades, vaid peegelduvad igapäevastes valikutes, näiteks suhtlemisstiilis, reaktsioonides ja hoiakutes, millega kujundatakse klassiruumi õhkkond. See näitab, et kuigi õpetajad ei pruugi alati sõnastada end väärtuskasvatajatena, toimivad nad selle rolli sees igapäevaselt ja mõjuvalt. Uuringust järeldus ka see, et õpetajate jaoks on nende eesmärk elada ise nende

¹³⁵ Brighouse, *On Education: Thinking in Action*, 62-65

¹³⁶ Heft, *Passing on the Faith*, 90

¹³⁷ Heft, *Passing on the Faith*, 70

¹³⁸ Brighouse, *On Education: Thinking in Action*, 62-65

väärtuste järgi, mida nad soovivad noortele edasi anda. Just see väärtuste eluline kehastamine muudab õpetaja usaldusväärseks ja mõjusaks kasvatajaks, kelle eeskuju võib jätta pikaajalise jälje õpilase väärtusmaailma.

Kristlasest õpetaja kui “väärtuskasvataja” ei pea olema sekulaarses koolis roll, mis tekitab pingeid või distantseerumist. Kui seda rolli kanda teadlikult, reflekteeritult ja empaatilises dialoogis ümbritseva koolikultuuriga, võib see osutada just selleks lüliks, mis aitab õpilasel kasvada mitte ainult targemaks, vaid ka terviklikumaks inimeseks.

4.6 “Mentor”

Uuringu tulemustest järeldus, et Eesti kristlasest õpetajad ei samasta end teadlikult mentori rolliga. Pigem nähti end toetava täiskasvanuna, kes on olemas siis, kui noor vajab tuge olgu selleks vestlus, palve või nõu andmine. Mentorlus kui teadlik, järjepidev ja struktureeritud suunamissuhe jäi enamasti tagaplaanile. See on oluline erinevus võrreldes teoreetilise käsitlemisega, kus mentor eeldab enamat kui juhuslikku kontakti, see tähendab teadlikku arengutee kaardistamist, väärtusvalikute arutelu ja vaimset suunamist.¹³⁹

Üheks põhjuseks, miks õpetajad mentori rollist eemale hoiavad, võib olla Eesti koolisüsteemi struktuuriline eripära. Vooglaid on rõhutanud, et õpilase arengu eest vastutab terve hulk osapooli: klassijuhataja, tugispetsialistid, koolipsühholoog, juhtkond, lapsevanemad.¹⁴⁰ Vastutus ei koondunud ühe õpetaja õlgadele, mistõttu ei teki ka survet võtta enda kanda mentori täielikku rolli. Võrreldes Raposa jt välja toodud välismaa uuringutega, kus õpetaja-õpilase suhe võib olla isiklikum ja rohkem “mentorit” meenutav,¹⁴¹ jääb Eesti õpetajatel see roll tagasihoidlikumaks.

Oluline on märkida, et mentori rollikuvand on üks kõige vastuolulisemaid. Dubois ja Kracher kirjeldavad, kuidas kristlikus maailmas nähakse mentorluses väärtuslikku ja sügavat kasvatusviisi,¹⁴² kuid sekulaarses koolis nõuab selline lähenemine professionaalset ja eetilist tundlikkust. Õpetaja võib alahinnata, kuivõrd suur on tema mõjuvõim noore areneva isiksuse üle, ning ülehinnata oma võimekust pakkuda tuge küsimustes, kus oleks asjakohasem suunata

¹³⁹ Raposa jt, "The Effects of Youth Mentoring Programs: A Meta-analysis of Outcome Studies"

¹⁴⁰ Ülo Vooglaid, "Elanikust kodanikuks"

¹⁴¹ Raposa jt, "The Effects of Youth Mentoring Programs: A Meta-analysis of Outcome Studies"

¹⁴² Mobbs ja Tashjian, "Ten simple rules for unbiased teaching"

noor spetsialisti juurde. Siin kerkib esile oht, et õpetaja ei pruugi eristada vaimset tuge psühholoogilisest toetusvajadusest või ei taju, millal sekkumine võib ületada professionaalse suhte piiri.¹⁴³ Eesti kristlastest õpetajate seas järelalus aga see, et Eesti õpetajad suudavad üldiselt hoida tugevat professionaalset piiritunnetust säilitades õpetaja-eetika oluline distants. See näitab küpset tasakaalu: ollakse valmis märkama, kuulama ja palvetama, kuid hoitakse selget arusaama oma rolli piiridest.

Siiski jääb küsimus, kas selge distants mentorlusest tähendab ka seda, et üks oluline arengu- ja väärtuskasvatuse kanal jääb kasutamata? Kui õpetaja roll piirdub ainult akadeemilise või juhuslikult toetava suhtlemisega, võib noorel inimesel jääda puudu just sellest usaldusväärsest suunajast, kes aitaks väärtusvalikuid mõtestada. Seega on õpetajatel vaja tuge, kuidas liikuda turvaliselt hoolivuse ja suunamise piiril olles seejuures teadlikud oma mõjust, kuid mitte ületades eetilisi ja professionaalseid piire.

Kristlasest õpetaja kui "mentor" on Eestis pigem tagaplaanile jäänud roll. Selle elemente esineb, kuid seda ei kanta teadlikult. Osalt tuleneb see koolisüsteemi ülesehitusest ja osalt õpetajakultuuri ettevaatlikkusest. Mentorluse potentsiaal on olemas, kuid selle turvaline ja eetiline rakendamine nõuab õpetajalt eneserefleksiooni, toetust ja oskust oma rolli teadlikult piiritleda. See on valdkond, kus õpetajakoolitus ja koolikultuur võiksid pakkuda rohkem tuge ja selgust, et õpetaja ei peaks kas vältima suunavat rolli ega ka võtma vastutust, milleks tal puudub ettevalmistus.

4.7 "Praktiline teenija"

Arutledes "praktilise teenija" rollikuvandi üle on näha, et järelalused tulemustest ja teoreetiline raamistik on tugevas kooskõlas. Nii kirjanduses kui ka õpetajate enesekirjeldustes rõhutati, et õpetaja töö keskmes peaks olema õpilase terviklik areng, sisemine kasv, väärtustest lähtuv isiksuslik areng ja usaldusliku suhte võimalikkus.¹⁴⁴ Kristlasest õpetajate seas järelalus, et nad suudavad õpilaste käitumist näha õpilastest eraldi, mis omakorda eristab neid enim mittekristlastest kolleegidest. Siiski ilmnes uuringust, et praktilise teenija roll ei olnud

¹⁴³ Bauer, "Perceived Mentoring Fairness: Relationships with Gender, Mentoring Type, Mentoring Experience, and Mentoring Needs", 223 ; Lew, "Diabetes: Christian Worldview, Medical Distrust and Self-Management" 1157–1172

¹⁴⁴ Stes, "Student-focused approaches to teaching in relation to context and teacher characteristics" 255-267,

õpetajate puhul täielikult esil. Tüüpilisem oli see, et õpetajad kandsid vaid osa elemente sellest rollist. Puhtal kujul praktilise teenija rolli ei võetud, ilmselt just põhjusel, et Eesti õpetajatöö on juba liiga koormav. Sellises olukorras võib igapäevane “teenimine” muutuda õpetajale kurnavaks. Seetõttu võib öelda, et osaline rakendamine on isegi tervislikum ja jätkusuutlikum lähenemine kui rollikuvandisse täielik sukeldumine.

See toob esile üldlase mõtte haridusmaastiku kohta, et kuigi praktilise teenija roll võiks tuua koolikeskkonda sügavamat inimlikkust ja väärtuspõhisust,¹⁴⁵ ei ole süsteem ise sageli selleks valmis. Õpetaja lisapingutust ei tunnustata ega kompenseerita, mistõttu võib sisemine soov teenida muutuda tasapisi väsitavaks kohustuseks. Kui väärtuspõhiseid tegusid ei märgata ega toetata, võib õpetaja hakata kahtlema nende mõjususes või väärtuses. Siit tõusetub oluline küsimus: kas koolikeskkond soodustab üldse väärtustel põhinevat teenimist või on see jäetud õpetaja isikliku südametunnistuse ja vastutuse kanda? Teisalt võib öelda, et just selline tasakaalustatud ja osaline rolli kandmine, nagu uuringus ilmnis, ongi kõige jätkusuutlikum viis praktilise teenija rolli sekulaarses koolis rakendada. Täielik eneseohverdus või pidev kättesaadavus kõigile ei ole realistlik ega tervislik. Õpetajad, kes suudavad osaliselt, kuid järjekindlalt oma usulisi väärtusi väljendada läbi väikeste toetavate tegude, aitavad kujundada koolikultuuri, mis on hooliv, inimlik ja turvaline, ilma et see muutuks ülekoormavaks.

Kristlasest õpetajad ei pruugi defineerida end “praktilise teenijana”, kuid nad kehastavad selle rolli paljusid aspekte. Nende tegutsemine ei pruugi olla silmatorkav, kuid selle mõju on tuntav. Siiski vajab see rollikuvand suuremat teadvustamist ja toetust nii õpetajakoolituses kui ka koolikultuuris, et teenimistöö ei jääks üksnes indiviidi õlule, vaid muutuks süsteemselt tunnustatud osaks õpetajatööst.

¹⁴⁵ Mobbs ja Tashjian, "Ten simple rules for unbiased teaching"

5. Kokkuvõte

Eesti üldhariduslikud koolid on seaduse nõuetest tulenevalt enamjaolt usuliselt neutraalsed ehk sekulaarsed. Ometigi töötavad nendes koolides ka kristlikust usust õpetajaid, kelle töö võib olla motiveeritud religioossetest uskumustest. Käesoleva magistritöö eesmärk oli uurida kuidas kristlasest õpetajad kirjeldavad oma rolli ilmalikus koolis. Uurimisküsimus oli, et kuidas kirjeldavad kristlasest õpetajad oma rolli ilmalikus koolis?

Sekulaarsuse nõue õpilasi harida selliselt, et õpetaja ei anna edasi ühte või teistpidi kallutatud väärtuseid on võimatu. Kuigi Eesti üldhariduslikud koolid on enamasti enda olemuselt sekulaarsed, on õpetaja roll defineeritud selgelt ka kui väärtuskasvatajana, kelle eesmärk on õpilastest kasvatada ühiskonnas hästi toimetulev kodanik. Eesti Vabariigi seadused on aga loonud selged piirid - klassiruumi ei tohi kasutada ühegi religioosse õpetuse platvormina, erandiks on religiooniõpetus, mis käsitleb kõiki uskumusi võrdselt. Seega on oluline aru saada, kuidas kristlasest õpetajad enda rolli näevad sekulaarses koolis, kus nende enda uskumustest kõneleda ei tohi, kuid kus teatud väärtuskasvatus on eeldatud. Analüüsi tarbeks on kirjanduse põhjal loodud kristlasest õpetajate jaoks erinevad rollikuvandid, mis kirjeldavad nende uskumusi, hoiakuid ja käitumist sekulaarse kooli kontekstis.

Uurimismeetodiks kasutati intervjuusid, millest selgus, et õpetaja rolli tajutakse väga mitmekülgsest. Kerkis esile eri tüüpe nägemusi enda rollist, usu väljendamise viise ja väärtuskonflikte kooli keskkonnas. Tulemustest tuli esile, et kristlasest õpetajad sekulaarses koolis eksisteerivad pidevas tasakaalu otsingus isiklike uskumuste ja professionaalsete nõuete vahel. Kristliku identiteeti ei ole võimalik õpetajatel enda töös kõrvale jätta, sest identiteet on ka karjääri hõlmav. Isiklikest veendumustest ja arusaamadest lähtuvalt, erinesid rollikuvandid, millega õpetajat on võimalik seostada. Rollikuvandite seas esines professionaalsetest aineõpetajatest kuni evangeliseerijateni erinevaid õpetajaid, kuid kõik intervjuueeritavad soovisid jääda kindlaks enda usule aga ka töökohustustele. Näha on positiivne seos väärtuskonfliktide võimalikuks tekkeks ja kristliku identiteedi tugeva väljendamise vahel. Teoorias toodud rollikuvandite ja intervjuude vastuste ühisosast kerkis esile ka ohukohti, mis enim viitavad kristlasest õpetajate eneseteadlikkuse vajadusele. Ühtlasi tuli ilmsiks suurem vajadus anda õpetajakoolitustes õpetust selle kohta, kuidas peaks väärtushoiakuid edasi andma klassiruumis nii, et need järgiksid kooli ja õppekava nõudeid.

Käesolevas töös tuleb arvestada mitmete piirangutega, mis mõjutavad tulemuste üldistatavust ja sügavust. Esiteks keskendub uurimus üksnes õpetajate enda arusaamadele ja kogemustele. Rollitaju, nagu ka väärtuskasvatus, on tihedalt seotud enesetajuga ning paratamatult subjektiivne. Õpetaja võib arvata, et ta peegeldab teatud väärtusi või täidab oma rolli teatud viisil, kuid see ei pruugi vastata sellele, kuidas õpilased, kolleegid või koolikeskkond seda tegelikult kogevad. Seega on üheks olulisimaks kitsaskohaks see, et puudub õpilaste või teiste osapoolte (nt koolijuhid, lapsevanemad) vaade ning antud töö kajastab ainult õpetajate perspektiivi.

Teiseks piirab töö ulatust valim. Uurimus tugineb vabakogudustesse kuuluvate õpetajatega, mis tähendab, et esindatud on spetsiifiline grupp. See ei pruugi olla piisavalt esinduslik kogu kristlaskonna või kõigi konfessioonide vaatenurga suhtes. Erinevad taustad võivad oluliselt mõjutada rollitaju ja usu väljendamise viise.

Edasisteks uurimise võimalusteks oleksid mõningad variandid. Üks variant oleks õpilaste vaatenurga uurimine, et kuidas nemad tajuvad kristlasest õpetajate rolli ja väärtuste mõju? Kas nad märkavad kristlikku eeskujut? Samuti võiks vaadelda kolleegide ja juhtkonna hoiakuid, mis aitaks mõista, milline on kristlasest õpetajate tegelik vastuvõtt ja positsioon sekulaarses koolikultuuris. Teine uurimissuund võiks keskenduda võrdlevale analüüsile erinevate kristlike konfessioonide vahel või erinevate koolitüüpide (mittekristlik ja kristlik kool) vahel. Võimalik oleks süveneda ka konkreetse aineõpetuse konteksti. Näiteks, kuidas kristlasest õpetaja tajub oma rolli loodusainetes, ajaloo või kirjanduses, kus väärtuspõhised teemad sageli esile kerkivad.

Uuringut ja selle tulemusi saab lugeda edukalt täidetuks. Uurimistöö eesmärk oli anda ülevaade kristlasest õpetaja rollitajust sekulaarses koolis, mis kajastub tehtud töös. Tööst ilmneb hulk olulisi järeldusi õpetaja väärtushinnangute ja usu väljendamiste kohta, mida annab rakendada laiemas plaanis haridusmaastikul. Kokkuvõtteks on töö täitnud enda eesmärgi ja annab mitte ainult ülevaadet, vaid ka olulisi juhiseid nii kristlasest õpetajatele aga ka sekulaarsele haridustöötajale.

The Role Perceptions of Christian Teachers in Estonian Secular Schools

Kristiina Metsala

Summary

This master's thesis explores the role perceptions of Christian teachers from free churches who work in secular Estonian schools. The central research problem arises from the potential value-based tension: Christian teachers operate in educational environments whose values may not align with their religious convictions. While secular education is typically based on a humanistic worldview where the human being is the central value, Christian pedagogy is rooted in a theocentric (God-centered) perspective.

The aim of the study is to examine how Christian teachers perceive their role in secular schools. Accordingly, the research question is: *How do Christian teachers describe their role in secular schools?* The study employs a qualitative research methodology, which is particularly suitable for exploring personal experiences, perceptions, and interpretations. The empirical data were collected through semi-structured interviews with 20 Christian teachers working at various general education levels in Estonia. The sample includes teachers from different school levels and various free church backgrounds.

The topic is timely in light of growing societal interest in teacher professional identity, values education, and religious freedom in the workplace. While secular schools in Estonia are expected to maintain religious neutrality, teachers cannot fully detach their professional identity from their personal beliefs. In Estonia, previous research has focused on Christian private schools, religious education, and the possibilities of teaching religion in public schools (e.g. by Triin Käpp), but no prior study has addressed how Christian teachers personally navigate their role in secular environments. This thesis begins to fill that gap by examining their lived experiences and self-understanding.

The study revealed that Christian teachers do not experience their role in a uniform way but operate through a variety of role identities. These range from subject-focused professionals ("just a teacher") to vocation-driven "evangelizers." Other prominent roles included being a moral example, a value educator, a mentor, and a servant-leader for socially vulnerable students.

Teachers described their Christian identity as an inseparable part of their daily work. It manifests not primarily through direct evangelism, but through attitudes, values, and relationships. Unlike more radical examples noted in international studies, Estonian Christian teachers are more reserved in proselytizing and place high value on professional teaching practices.

Even when disagreeing with humanistic worldviews, Christian teachers consistently placed the student's wellbeing at the center. Many saw being a personal example as the most powerful form of "witnessing." Teachers emphasized the importance of embodying values such as kindness, integrity, and patience, suggesting that "living the Gospel" is more impactful than preaching it.

Another key conclusion was that none of the participants consciously hid their Christian identity, even when working in environments where expressing faith was discouraged. Teachers reported feeling confident and secure in expressing their beliefs in appropriate and respectful ways.

Christian teachers in secular schools balance personal faith and professional responsibilities in diverse ways. Their identity is not something they can leave "at the door"; rather, it shapes how they teach, relate, and live. The study shows that such identity can enrich the educational environment when expressed consciously, respectfully, and ethically. However, the more visible the religious identity, the more likely are tensions with secular expectations. Schools must therefore recognize and accommodate worldview diversity in a way that supports both professional integrity and personal authenticity.

Kasutatud kirjandus

Adams, William C. "Conducting Semi-Structured Interviews" – *Handbook of Practical Program Evaluation*, nr. 4 (2015), 11, <http://dx.doi.org/10.1002/9781119171386.ch19>

Adventina ja Bermuli. "Axiological Study of Christian Teachers As Role Model in Providing Motivation for Students" – *Dunamis: Jurnal Teologi dan Pendidikan Kristiani* 9, nr. 1, (2024), <http://dx.doi.org/10.30648/dun.v9i1.1335>

Anglin, Aaron H., Paula A. Kincaid, Jeremy C. Short, ja David G. Allen. "Role Theory Perspectives: Past, Present, and Future Applications of Role Theories in Management Research." – *Journal of Management* 48, nr. 6 (2022), 1469–1502, <https://doi.org/10.1177/01492063221081442>

Barbara, Irena. "Teachers' role perception" – *New Educational Review* 26, nr. 4, (2011), 86, <https://opus.us.edu.pl/info/article/USL1f6eb38571794e45bc0d15ef765c3e71/>

Bauer, Talya N. "Perceived Mentoring Fairness: Relationships with Gender, Mentoring Type, Mentoring Experience, and Mentoring Needs" – *Sex Roles* 40, nr. 1, (1999), 223, <https://doi.org/10.1023/A:1018846904722>

Biddle, Bruce J. "Recent Developments in Role Theory" – *Annual Review of Sociology* 12, nr. 1 (1986), 67–92, <https://doi.org/10.1146/annurev.so.12.080186.000435>

Brighouse, Harry. *On Education: Thinking in Action* (London: Routledge, 2005)

Cattanach, Joanna. "Support Parents to Improve Student Learning" – *Phi Delta Kappan* 94, nr. 6 (2013), 20–25, <https://doi.org/10.1177/003172171309400605>

Cohen, Laurie ja Duberley, Joanne. "Losing the Faith: Public Sector Work and the Erosion of Career Calling" – *Work, Employment and Society* 33, nr. 2 (2018), 326–335, <https://doi.org/10.1177/0950017017746906>

Cohen, Louis, Manion, Lawrence, Morrison, Keith. *Research Methods in Education* (6th ed.) (New York: Routledge, 2007)

Cooling, Trevor. "Go and Make Disciples: Education as Christian Mission" – *Journal of Christian Education* 51, nr. 2 (2008)

Cranton, Patricia. "Teaching for Transformation" – *New Directions for Adult and Continuing Education* 93, nr. 1, 70–71, <http://dx.doi.org/10.1002/ace.50>

Dubois, D. ja Kracher, M. *Handbook of Youth Mentoring* (Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Inc, 2014), 1–2

Goheen, Michael W. ja Bartholomew, Craig G. *Living at the Crossroads: An Introduction to Christian Worldview* (Ada, MI: Baker Academic, 2008)

Herrity, Andrew. "Teaching Christianly" – *Journal of Faith in the Academic Profession* 3, nr. 1 (2024), 1–9, <https://cbuopenpublishing.org/index.php/jfap/article/view/59/31>

Heft, James. *Passing on the Faith* (New York: Fordham University Press, 2006)

Keaton, Valerie A. "The Teacher as Self-Leader: Building Missional Competence in Christian Public School Teachers" – *Education Insight: Journal of Research and Practice* 1, nr. 1 (2022), 1–13, <http://dx.doi.org/10.15385/jei.2022.1.1.1>

Kraaiveld, Annelies jt. *Professional Profile of the Christian Teacher* (Gouda: Driestar Christian University, 2020)

Käpp, Triin. "Kristlik väärtuskasvatus kristlikes koolides ning kristlike koolide roll Eesti ühiskonnas 21. sajandi algul", doktoritöö (Tartu: Tartu Ülikool, 2021)

Laherand, Mari-Liis. *Kvalitatiivne uurimisviis* (Tallinn: OÜ Infotrükk, 2008)

Landeros, Mary. "Defining the 'good mother' and the 'professional teacher': Parent–teacher relationships in an affluent school district" – *Gender and Education* 23, nr. 3 (2011), 247–262, <https://doi.org/10.1080/09540253.2010.491789>

Leenders, Helene. "Building strong parent–teacher relationships in primary education: The challenge of two-way communication" – *Cambridge Journal of Education* 49, nr. 4 (2019), 519–533, <https://doi.org/10.1080/0305764X.2019.1566442>

Leijen, Äli, Sarv, Anu, Karm, Mari. "Õpetaja professionaalse identiteedi kujunemine ja suunatud refleksiooni roll identiteedi arengus õpetajakoolituse esmaõppes" – *Õpetajate professionaalne areng ja selle toetamine*, nr. 1 (2013), 16

Leppik, Peep. *Õppimine on tõesti huvitav* (Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2006)

Lew, Kelley Newlin. "Diabetes: Christian Worldview, Medical Distrust and Self-Management" – *Journal of Religion and Health* 54, nr. 1 (2015), 1157–1172, <https://doi.org/10.1007/s10943-015-0022-9>

Loogma, Krista. "Professionalism. Õpetajakutse kui professioon?" – *Õpetajate professionaalne areng ja selle toetamine*, nr. 1 (2013), 239

Luukkainen, Olli. *Õpetaja aastal 2010. Õpetajate baas- ja täienduskoolituse ettenägemisprojekti (OPERO) uuring 15. Lõpparuanne* (Helsingi: Haridusamet, 2001)

Maity ja Hazra. "Value Education and Role of Teacher Education: A Study" – *Conference: "Dynamics of teacher education across the globe with reference to India"* (2019), 70–72, https://www.researchgate.net/publication/345993237_Value_Education_and_Role_of_Teacher_Education_A_Study

Miller, Randolph Crump. *A Guide for Church School Teachers* (London: Cloister Press, 1943)

Mobbs, Dean ja Tashjian, Sarah. "Ten simple rules for unbiased teaching" – *PLoS Computational Biology* 18, nr. 10 (2022), <https://doi.org/10.1371/journal.pcbi.1010344>

Muynck, Bram de, Kunz, Bram, Vermeulen, Henk. *The Essence of Christian Teaching: A Concise School Pedagogy* (Gouda: Driestar Christian University, 2018), 23

Neubert, Fr. Emil. *Mary and the Christian Educator* (CreateSpace Independent Publishing Platform: Scotts Valley, California, 2012)

Oder, Tuuli. *Võõrkeeleõpetaja professionaalsuse kaasaegne mudel* (Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2007)

Pickerd, Brian G. *Scattering Seed in Teaching: Walking with Christ in the Field of Learning and Education* (Eugene, OR: Wipf and Stock, 2016), 2–4

Pike, Mark. *Teaching Secondary English* (London: Paul Chapman Publishing, 2004)

Prior, Chris. "Teaching and Christian worldview: The perceptions of teachers" – *TEACH Journal* 15, nr. 1 (2021), 11–17, <https://doi.org/10.55254/1835-1492.1460>

Raposa jt. "The Effects of Youth Mentoring Programs: A Meta-analysis of Outcome Studies" – *Journal of Youth and Adolescence* 48, nr. 1 (2019), <https://doi.org/10.1007/s10964-019-00982-8>

Reino, Anne ja Vadi, Maaja. "Akadeemilise töötaja rollikäsitus riigi, organisatsiooni ja indiviidi vaatenurgast" – *Riigikogu Toimetised* 35, nr. 1 (2017), 136, <https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2017/06/Reino-Vadi.pdf>

Schwartz, Howard. *Nurturing Child and Adolescent Spirituality: Perspectives from the World's Religious Traditions* (CreateSpace Independent Publishing Platform: Scotts Valley, California, 2012)

Seet, Charles. *A Christian in a Non-Christian World* (Singapore: Far Eastern Bible College Press, 2000), 54–55

Sehorn, Gary. "Faithful Educators: Evangelism in Public Schools" – *Faculty Publications – School of Education* 162, nr. 1 (2017), 10, https://www.academia.edu/68844839/Faithful_Educators_Evangelism_in_Public_Schools

Sibley et al. "The impact of comprehensive student support on teachers: Knowledge of the whole child, classroom practice, and Teacher Support" – *Teaching and Teacher Education* 65, nr. 1 (2017), <https://doi.org/10.1016/j.tate.2017.02.012>

Sikkink, David. "Do Religious School Teachers Take Their Faith to Work? Research Evidence from the United States" – *Zeitschrift für Religionspädagogik* 9, nr. 1 (2010), 160–179

Stes, Ann. "Student-focused approaches to teaching in relation to context and teacher characteristics" – *Higher Education* 55, nr. 1 (2008), 255–267, <https://doi.org/10.1007/s10734-007-9053-9>

Sutrop, Margit. "Otsides väärtuspõhise kooli võit – Eesti kogemus" – *Haridus ja haritus*, 15–40 (Tartu: Metsaülikool, 2013)

Thiessen, Elmer John. "Evangelism in the Classroom" – *International Journal of Christianity & Education* 17, nr. 2 (2013), <http://dx.doi.org/10.1177/205699711301700203>

Trevor Cooling. "Doing God in Education: A Way Forward" – *Doing God in Education* (London: Theos, 2010)

Tye, Karen B. *Your Calling as a Teacher* (Nashville, TN: Chalice Press, 2008)

Vanalinna Hariduskolleeegiumi koduleht. "Põhiväärtused", <https://www.vhk.ee/et/pohivaartused> (vaadatud 03. aprill 2025)

Vooglaid, Ülo. "Elanikust kodanikuks", viimati muudetud 01.02.2019, <https://vooglaid.org/raamatud/elanikust-kodanikuks/> (vaadatud 04. aprill 2025)

Wehrle ja Fasbender. "Self-Concept" – *Encyclopedia of Personality and Individual Differences* (Berliin: Springer, 2018)

Weld, Chet ja Eriksen, Karen. "Christian Clients' Preferences regarding Prayer as a Counseling Intervention" – *Journal of Psychology and Theology* 35, nr. 4 (2007), <https://doi.org/10.1177/009164710703500405>

Wicking, Paul. "God in the classroom" – *The Language Teacher* 36.5, nr. 1 (2012), 35–38, https://www.academia.edu/11884542/God_in_the_classroom

Lisa 1. Intervjuu küsimused

1. Kuidas kirjeldate enda rolli õpetajana?
2. Mille poolest eristute kristlasest õpetajana teistest, mittekristlastest?
3. Kas ja kuidas väljendub teie kristlik identiteet teie igapäevastes ülesannetes õpetajana?
Mida teete nagu teised õpetajad ja mida teete teistmoodi?
4. Kuidas tajute oma töö tähendust õpilastele, kolleegidele ja iseendale?
5. Mis tegurid on mõjutanud teie otsust töötada ilmalikus koolis ja kas olete kaalunud kunagi kristlikus koolis töötamist? Põhjenda
6. Milliseid väärtuskonflikte või -pingeid on teil ilmalikus koolis töötades ette tulnud?
7. Kuidas suhestute õpetajana riikliku õppekava humanistliku maailmavaatega?
8. Milline on Teie hoiak usu väljendamise osas sekulaarses töökohas ja millega Sa oma hoiakut põhjendad?
9. Milliseid väljakutseid ja võimalusi näete kristlasest õpetajana ilmalikus koolis?

Lisa 2. Temaatiline analüüs

	Kategooria	Teema	Tsitaat
1.	Õpetaja nägemus enda rollist	lihtsalt õpetaja	“Koolis olen ma eelkõige erialaspetsialist.” (Õ1, 22a, karismaatiline vabak) “Esmalt ma näen ikka ennast matemaatikaõpetajana. Tahan anda lastele edasi matemaatikat kui ainet. /.../ Seejärel näen, et mul võib olla see kristlik identiteet ka.” (Õ4, 8a, nelipühi k) “Minu roll on anda edasi oma aine parimal võimalikul viisil. Olen õpetaja, mitte hingehoidja, mitte misjonär. /.../ Olen siin selleks, et toetada nende arengut, mitte kujundada nende maailmavaadet.” (Õ12, 7a, metodisti k) “Kristlasena ma annangi ka lihtsalt oma ainet ja teen seda nii hästi kui vähegi teaduslikult parim viis selle tegemiseks on. Muidugi tahan ka eeskuju näidata ja olla oma suhtumistes ja hoiakutes alati õpilasi toetav.” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak) “Mina näen enda rolli eelkõige teadmiste vahendajana, aga ka väärtuste kandjana. Ma ei näe oma ülesandena oma usku kuulutada või levitada, kool ei ole selleks õige koht. Küll aga saan olla eeskujuks.” (Õ8, 19a, karismaatiline vabak) “Eks 90-ndatel sai rohkem olla evangeliseerija kui õpetaja. Eriti peale Oleviste ärkamist, siis oli suur tuhin evangeliseerida ja ikka pingutasin rohkem selle nimel, et saaks siin ja seal jagada Jumalast. Nüüd tunnen ennast rohkem aineõpetajana.” (Õ16, 50a, karismaatiline vabak) “Alguses nägin ennast pigem kuulutajana kui õpetajana ning tundus, et minu töö kõige olulisem osa on viia õpilasteni evangeelium. Nüüdseks olen natuke rahunenud.” (Õ11, 14a, adventisti k)
		Toetaja	"Meie kooli satuvad ka selliseid katkiseid inimesi päris palju /.../ roll on ka seda inimese enesehinnangut tõsta, minapilti korrigeerida, mis on perekonnas ära lõhutud." (Õ1, 22a, karismaatiline vabak) "Saan olla õpilastele toeks. /.../ Päriselt kuulad ja üritad mõista, sellega suudad kuulutada palju rohkem kui sõnadega." (Õ6, 2a, karismaatiline vabak) "Minu jaoks tähendab õpetaja töö õpilaste mõjutamist. Minu üks põhjus, miks õpetajaks läksin, oligi minu esimene õpetaja. Tema see headus ja lahkus inspireeris mind ka saama õpetajaks. Mul oli tahe anda lastele edasi seda lootust, et ka kõige kehvem õpilane

		on väärtuslik ja ikkagi öelda, et ka tema on armas." (Õ17, 5a, baptistik) "Kui ma olin ise õpilane, siis jõudsin ka kooliajal Jumala juurde, aga ma usun, et mitme õpetaja jaoks olin mina see täiesti lootusetu juhtum ja ma tahan oma õpilasi kohelda ka nii, et keegi ei ole lootusetu juhtum." (Õ3, 3a, baptistik) "Õpilaste jaoks olen ma ehk lihtsalt õpetaja, aga ma loodan, et nad tajuvad, et nende ümber on midagi teistsugust. Ma ei keskendu ainult sellele, mida nad teavad, vaid sellele, kelleks nad saavad. Ja kui koolikultuur tervikuna muutub selliseks, et väärtustatakse ka sisemist kasvu, siis on mul rahu." (Õ15, 30a, adventisti k) "Ma ei suru oma väärtusi kellelegi peale, aga ma arvan, et nad saavad aru. Ma ei pea ütlema, et ma olen kristlane, sest see, kuidas ma räägin, kuidas ma kuulan, kuidas ma püüan olla õiglane /.../ see kõik on minu usuga seotud." (Õ19, 20a, baptistik) "Minu jaoks kõige tähtsam roll on see, et ma aitan oma õpilastel olla inimlik, aidata neil saada inimlikuks." (Õ3, 3a, baptistik) "Kindlasti olen õpilastele heade ja elutervete väärtuste andja. Väljendub selles, et käitun õpilastega hästi ja õpetan edasi, kuidas nad üksteisega hästi käituksid, et nad üksteist maha ei teeks ega üksteisele liiga ei teeks. Väärtuste edasi andmine kajastub kõiges, mis ma teen: kuidas kolleegidesse suhtun, kuidas räägin teiste ees, kuidas ellu suhtun jne, sealt peegelduvad minu väärtused ja hoiakud." (Õ7, 13a, metodisti k) "Ühtepidi töö ülesannete alla kuulub ainete edasi andmine, aga mu südame ülesanne on aidata lastel jõuda sinna, et nad saaks head väärtused, mille abil edasi elada." (Õ7, 13a, metodisti k) "Ma näen, et minu roll ei ole ainult õpilasi hoida, vaid olla ka toeks kolleegidele. Me töötame väga kurnavas süsteemis, surve on suur, inimesed väsivad. /.../ Süsteem on oma loomult ebaõiglane ja ma leian, et sellist tüüpi ebaõiglusele peavad kristlased vastu seisma, olgu see õpetajate vahel või juhtimises." (Õ5, 6a, nelipühi k) "Kolleegidele samamoodi on mu eesmärk üles ehitada. Kogu aeg mõtlen, et keda ma saan üles ehitada. Lähen ja kallistan kui vaja, lähen ja palvetan kui vaja. Et võib-olla astun sellest piirist üle, aga mis seal ikka, täna siin ja praegu on see koht, kus tegutseda. Täna saan veel öelda endast nooremale kolleegile, et sa oled Isa armas tütar ja Ta väga armastab sind. Järgmine kord juba otsib see inimene kontakti ja siis tekib suhe. See teeb kohe päeva paremaks. /.../ Võimalus on tõmmata kooli, õpilaste, õpetajate peale üks palvekate." (Õ17, 5a, baptistik) "Kolleegide jaoks tahan olla ka partner, tahan neid toetada." (Õ15, 30a, adventisti k)
--	--	--

		Eeskuju ja väärtuste arendaja “Kõik, mis ma teen, ma tean, et mind jälgitakse. Ükskõik, mis ma teen ja ütlen, on luubi all. See, et olen kristlane, tähendab, et eriti jälgitakse, et kui midagi imelikku teen, siis kohe küsitakse, et oot, sa käid ju kirikus, et kuidas sa nüüd nii tegid.” (Õ19, 20a, baptistik) “Siinkohal ma tahaksin olla eeskujuks, et õpetaja võib olla väga tore inimene ning see, et ma olen hea inimene on palju olulisem, kui minu õpetaja amet.” (Õ5, 6a, nelipühi k) “Olles eeskuju saan jagada evangeeliumit ja olla valguseks koolis.” (Õ7, 13a, metodisti k) “Minu eesmärk ja kutse on olla valguseks maailmas. Kui ma ütlen, et ma olen kristlane, kuid tegelikult olen kurjem ja kannatamatum kui teised õpetajad, siis nendel sõnadel puudub kaal.” (Õ5, 6a, nelipühi k) “Proovin olla Jeesuse sarnane siin maa peal. Vahel olen kannatlikum, lahkem, ei salli klatši, tagarääkimist nii õpetajate kui õpilaste vahel.” (Õ7, 13a, metodisti k) “Väärtuste edasiandmine kajastub kõiges, mis ma teen. Kuidas kolleegidesse suhtun, kuidas räägin teiste ees, kuidas ellu suhtun jne. Sealt peegelduvad minu väärtused ja hoiakud.” (Õ7, 13a, metodisti k) “Peaksin rohkem kristlust välja hakkama näitama ning sain aru, et olen koolis eelkõige kui väärtuste kandja ja ka eeskuju.” (Õ14, 18a, baptistik) “Kaldun palju sellesse, et tänane halb seisund ei defineeri seda, kes ta tulevikus on. Ma näen neid õpilasi kui isikuid, keda Jumal armastab.” (Õ2, 15a, baptistik) “Kindlasti olen õpilastele heade ja elutervete väärtuste andja. Väljendub selles, et käitun õpilastega hästi ja õpetan edasi kuidas nad üksteisega hästi käituksid nii et nad üksteist maha ei teeks ega üksteisele liiga ei teeks.” (Õ7, 13a, metodisti k) “Kristlasena sa kuidagi vaata last eraldi tema käitumisest ja see on see suhtumise eristumine.” (Õ2, 15a, baptistik) “Need asjad, mis ma õpilastele räägin, nende taga ma tahan ka ise seista.” (Õ 6, 2a, karismaatiline vabak) “Kui tahaks kellegi sõnadega seina külge naelutada, siis tuleb meelde, et jätaks selle naelutamise.” (Õ1, 22a, karismaatiline vabak) “Kristlik õpetaja on rohkem kui lihtsalt teadmiste edastaja, ta on ka väärtuste ja usaldusliku keskkonna looja.” (Õ9, 6a, metodisti k) “Kuuluta kristlust ja kui hädavajalik, siis kasuta sõnu.” (Õ1, 22a, karismaatiline vabak)
--	--	--

		Evangeliseerija	“Minu jaoks ei ole õpetaja roll lihtsalt teadmiste edastamine, see on kutsumus. Ma näen end eelkõige hingeharijana. Kui ma astun klassiruumi, siis ma ei kanna endas ainult ainevaldkonna sisu, vaid ka Jumala tõde. Ma ei saa olla keegi muu kui see, kes ma olen, ma olen kristlane, ma olen Jeesuse järgija. Õpetajana olen ma tema saadik. Minu roll on olla valgus seal, kus on pimedust, ja sool seal, kus on maitsetus.” (Õ10, 3a, baptistik) “Õpetaja töö on saanud mulle rohkem kutsumuseks ja tõesti tahan rohkem kuulutada.” (Õ14, 18a, baptistik) “Rääkisin ühe õpilasega ja saime palvetada tema sõbra pärast. Tundsin kuidas Jumal mind juhtis, et andsin nõu ja lõpuks tundsin et peaks palvetama. Siis palvetasime, noh mina palvetasin ja ta palvetas kaasa. Et ma ei suru õpilasi palvetama, aga et ta sai kaasa palvetada oma sõbra eest. Siis mõtlesin küll, et kool võib mulle kinga anda selle eest, aga kui õpilane on nii mures siis kes muu saab aidata kui Jumal.” (Õ3, 3a, baptistik) “Eks tuleb hetki, kus mõtled, kas ikka oli sobilik midagi öelda või jagada. Näiteks kui pärast ühest tüdrukust kirikus palvetamist küsiti, et mis temaga juhtus, siis sain aru, et kõik ei mõista selliseid asju samamoodi. Aga kui inimene on rahutu ja otsib abi, ja mul on võimalus midagi head teha, siis miks mitte?” (Õ9, 6a, metodisti k) “Ma õpetan aineid nagu kõik teised, aga minu vaade on läbi usuprisma. Näiteks ajalootunnis räägin, kuidas kristlus mõjutas Euroopat. Bioloogias toon välja intelligentse disaini vaate. Kui klassis tuleb juttu elu raskustest või surmast, räägin igavesest elust. Kui keegi palub, palvetan kohe, ka tunni ajal. Ma ei sunni kedagi, aga ma ei peida ka midagi. See on see, mis mind eristab, ma elan usku välja kõiges, ka koolis.” (Õ10, 3a, baptistik) “Usuväljendus on oluline, aga see peab olema tundlik ja kontekstis kohane. Olen kogenud, et kui kogu aeg evangeeliumi esile tõsta, ka seal, kus keegi ei küsi ega taha kuulda, siis see ei mõju. See võib hoopis sulgeda südamed. Täna lähtun põhimõttest: kui üks avaneb, siis astun sisse, aga ma ei löhu ust maha. Kui õpilane küsib või kui teema viib loomulikult selleni, siis ma räägin. Aga ma ei alusta iga tundi ristijutlusega enam.” (Õ11, 14a, adventisti k) “Ma usun, et minu kohalolu koolis oli paljudele noortele äratav kogemus. Paljud ei olnud kunagi kuulnud, et Jumal neid armastab. Mõned tulid isegi meie kogudusse, osalesid noorteõhtutel.” (Õ10, 3a, baptistik) “Jah, lõpuks kaotasin töö, aga mitte kordagi ei kahetsenud. Sest igavikulises plaanis see kõik oli seda väärt.” (Õ10, 3a, baptistik)
		Seemne- ja istutajad	“Sekulaarsetes asutustes on vaja kristlast, kes oleks valguseks, keegi kes hoiab palves seda kohta.” (Õ1, 22a, karismaatiline vabak)

		“Igapäevaselt palvetan sageli oma töö, kolleegide ja õpilaste pärast, seda ei tee nähtavalt, vaid vaikusel.” (Õ20, 17a, nelipühi k) “Hommik palvetan oma õpilaste eest, võtsin selle oma vanast koolist (kristlikust koolist) kaasa. Kõik õpilased on mul paberi peal nimekirjas ja palvetan nad läbi, palvetan ülemuse, juhtkonna eest ja püüan kolleegide eest ka palvetada. Olen ka mentor ja palvetan kaasmentori eest, et oleks hea koostöö ja nii.” (Õ2, 15a, baptisti k) “Enne tunde lähen klassiruumi ja palvetan, ajangi õpilased koridori ja noh meil on klaasist uksed ja nad kõik näevad et õpetaja palvetab seal.” (Õ3, 3a, baptisti k) “Näiteks enne jõule olen klassis pannud mängima "Meie Isa" palve, sest soovin pakkuda hetke, mis võiks süvendada tähenduslikkust pühade eel. Ma ei tee seda selleks, et "tõestada" midagi, vaid et pakkuda ühiskogemust ja rahuhetke ja see tuleneb minu arusaamast, et evangeelium võib kõnetada ka siis, kui seda lihtsalt kuulatakse.” (Õ20, 17a, nelipühi k) “Siis kui meie isa palve lugemine oli, siis me kahe õpetajaga võtsime kokku ja läksime palvetama.” (Õ2, 15a, baptistik) “Õpetajana ei näe ma end ainult tunniandjana, vaid ühiskonna kujundajana. Kristlasena usun, et meid on kutsutud kujutlema ja mõjutama tervet koolikeskkonda – seda, mis väärtused sealt läbi kumavad, kuidas õpilane end seal tunneb, millistest raamidest kogu süsteem lähtub. Minu roll ei ole lihtsalt „kohal olla ja armastada“, vaid ma usun, et me peame julgelt sisenema ka otsustustasanditele – kooli arengukavadesse, ainevaldkondade arendamisse, hariduspoliitikasse. Kui kristlased tõmbuvad nendest protsessidest tagasi, siis kaovad vaikselt kõik väärtused, mida me tahame esindada.” (Õ15, 30a, adventisti k) “Tahan olla koolis, et kujundada kooli keskkonda, struktuuri, raame muuta ja uuendusi läbi viia. Ma arvan, et see ongi kristlase kohus, et sa näed mingit kohta, mis vajab muutust ja arendamist ning lähed ja lükkad asjad käima paremuse poole. Koolis näen palju arenguruumi ja tahan olla see, kes toob muutust.” (Õ5, 6a, nelipühi k) “Kui ma alustasin õpetajana, siis pidasin oma rolliks eelkõige seda, et ma annaksin head haridust, et oleksin professionaalne, toetav ja õiglane. Aga mida aasta edasi, seda rohkem hakkasin tundma, et see pole kogu pilt. Mingi hetk hakkas mu südametunnistus kripeldama eriti siis, kui nägin, kuidas noored otsivad vastuseid, aga keegi ei räägi neile tõelisest lootusest, mida ainult Jeesus saab anda. Ja mina ka ei rääkinud. See tunnetus kasvas, eriti pärast ühte seika, kus üks õpilane tuli pärast tundi rääkima isiklikest raskustest, ja ma tundsin selgelt, et peaksin palvetama tema eest, aga ei julgenud. Lahkusin sellest vestlusest raske südamega. Mõistsin, et mul on antud võimalus, aga ma vaikisin. Sellest hetkest alates hakkasin tasapisi mõtlema,
--	--	--

			et võib-olla peaksin rohkem kristlust välja hakkama näitama ning sain aru, et olen koolis eelkõige kui väärtuste kandja ja ka eeskuju. Õpetaja töö on saanud mulle rohkem kutsumuseks ja tõesti tahan rohkem kuulutada.” (Õ14, 18a, baptistik) “Enda rolli õpetajana kirjeldan nii, et eelkõige olen lastele kui suunaja, juht, teenäitaja. Ma ei taha olla see kes ütleb, et mis on õige või vale, vaid ma tahan panna lapsed mõtlema.” (Õ17, 5a, baptistik) “Õpetajana ma pigem naudin sellist rolli, et ma õpin koos lastega. Mulle meeldib, et meil on mõnus usaldus ja teeme koostööd. /... / Võtan nende jaoks aega, et olla olemas ka väljaspool ainealast konteksti.” (Õ19, 20a, baptistik)
		Õpetaja töö kui kutsumus	“Ma arvan, et minu elus on see kutsumus. Jumal on mind pannud õpetajaks.” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak) “Õpetajana näen ennast kutsumusega inimesena. Minu arusaam õpetaja rollist on tugevalt mõjutatud Jeesuse õpetusest teenimisest. Ma ei ole siin lihtsalt oma tööd "tegemas", vaid teenin oma õpilasi ja kolleege armastuse ja pühendumusega.” (Õ20, 17a, nelipühi k) “Ma arvan, et minu elus on see kutsumus. Jumal on mind pannud õpetajaks. See on Jumala poolt antud, isegi kui tundub et appikene ma üldse ei sobi klassi ette, aga see et allusin sellele, mida Jumal minu elus teha tahab. See ongi mind kasvatanud ja treeninud ja nüüd olen saanud natuke aega õpetada ja see on kasvatanud mind ja minu jaoks ongi see saanud täiesti kutsumuseks.” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak) “Mulle iseendale annab see nii palju ja see on täiesti kutsumus minu jaoks. Väsitab palju, aga annab ka palju. See siirus, see ehtsus ja autentsus. Ma olen ise ka õpilane, õpin nii palju oma õpilastelt. Õpilased annavad mulle nii palju, me mõlemad õpetame üksteist.” (Õ17, 5a, baptistik)
2.	Kristliku identiteedi ja usu väljendamine õpetajatöös	olemuslikult	“Ma ei tahaks seda erinevust rõhutada, aga paratamatult mul on rohkem rahulikkust, sisemist rahu ja tean, et üle kõigi olukordade on Jumala käsi. Muidugi tuleb endal ka ärevusi ja kurnatusi, aga Jumal on suur aitaja kellele ma toetun.” (Õ2, 15a, baptistik) “Kui ma mõtlen sellele, et kuidas ma iga päev olen, siis mõtlengi sellele, et ikkagi palvetan kindlalt iga hommik, saan sellise jõu Jumalalt et päevaks vastu pidada. Lähen välja ja minuga on juba Jumala ligiolu ja see ligiolu ja rahu paneb mind lastesse suhtuma rahulikult, armastusväärselt ja lähen sinna koos jumalaga. Ei tee seda iseenese jõust.” (Õ4, 8a, nelipühi k) “Ma ei saa oma usku välja lülitada, see on minuga alati kaasas. Võib-olla see paistab välja ka suhtumises, viisides ja hoiakutes.” (Õ11, 14a, adventistide k)

		“Ka mingisugused inimväärtused on teised. Mul ei tule kõne allagi et tuleks kuskil alla andmisi teha. Õpilased on harjunud kohati isegi, et need täiskasvanud on õpilaste moodi kuidagi, lasevad endal endast välja minna, kui vihastavad siis kukuvad karjuma, kui midagi ei meeldi siis mossitavad. Et kui täiskasvanute käitumine ei erine kuidagi teismelisest, siis kuidas need lapsed peaksid nägema üldse seda erinevust ja seda, et saab ka teistmoodi käituda.” (Õ19, 20a, baptistik) “Ma ei salli tagarääkimist ja klatši kolleegide vahel. Üleüldiselt on kristlik standard, mis ei salli kehva suhtumist ja pattu.” (Õ7, 13a, metodisti k) “Suhtumistes ja eelarvamustes ka kindlasti erinen. Suhtun palju paremini õpilastesse ja üritan alati aru saada, et miks õpilasel on käitumisraskused, mis taust tal on jne.” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak) “Olen isetum õpilaste suhtes, sest mu eesmärk on aidata maksimaalselt õpilasi. Aegajalt proovin ka kristlikke näiteid või kristlasi tuua eeskujuks noortele. Füüsika tundides arutame ikka erinevate inimeste üle ja ikka toon näiteks kellegi hea kristlasest füüsiku, mainin selle inimese maailmavaadet ja siis erinevaid teooriaid millega ta on lagedale tulnud.” (Õ7, 13a, metodisti k) “Ma ütleks et see ei ole nii üheselt et ma suhtun teistmoodi, on ka neid kellel on minuga sarnane suhtumine. Ma näen neid õpilasi kui isikuid, keda Jumal armastab ja olen leplikum eksimuste suhtes ja annan uut võimalust. Võib-olla valdavam on see, et ta on selline ja selline ja teist võimalust ei olega. Seda juurdekasvu uskumust tahan toetada. On võimalus minna paremaks ja areneda. Kaldun palju sellesse, et tänane halb seisund ei defineeri seda, kes ta tulevikus on./.../ Kristlaseks olemisel sa kuidagi vaata last eraldi tema käitumisest ja see on see suhtumise eristumine.” (Õ2, 15a, baptistik) “Mõte on selles, et ma ei proovi tahtlikult eristada teistest või olla parem kui teised, vaid pigem mõtlen sellele, kas ma tegelikult olin õpilaste vastu hea ja kohtlesin neid selle austuse ning mõistmisega, mida nad vajavad ja väärivad.” (Õ5, 6a, nelipühik) “Kristlasena usun, et mul on eesõigus vaadata iga inimest armastusega, isegi neid, kes pole võib-olla mu lemmikud. See ei pruugi olla silmaga nähtav erinevus, aga suhtumises on vahe.” (Õ9, 6a, metodisti k) “Näen lapsi kui jumala loomingut, tahan neid ehitada üles, sest sõnades on selline vägi. Sõna saab koguaeg jagatud ja istutatud. Kui mõni laps hakkab rääkima, et tal pole elu mõtet, siis võtame kohe aja maha ja hakkame läbi rääkima, et miks elu on püha jne. Näha ikkagi seda Jumala loomingut, kuidas kõik loodud on ja nii.” (Õ17, 5a, baptistik) “Minu suhtumine on see, et tee teistele seda mida sa tahad et sulle tehakse ja sellest tulenevalt mulle nagu selline
--	--	---

			evangeliseerimine kui pähe määrimine ei meeldi. Mulle meeldib ütlus, et kuuluta kristlust ja kui hädavajalik siis kasuta sõnu. “ (Õ1, 22a, karismaatiline vabak) “Olen kristlane igal pool ja ei häbene seda. Aga see, millal ja kuidas sellest rääkida, sõltub olukorrast. Kui kellelgi on huvi, siis jagan hea meelega. Kui on põhjust või sobiv hetk, räägin oma piibellikust seisukohast. See pole kunagi pealetükkiv, vaid loomulik osa minust. Usku ei pea varjama, aga tuleb olla taktitundeline.” (Õ9, 6a, metodisti k) “Minu arvates kristlane peakski oma usku väljendama, aga seda tuleks teha viisil, mis on kooskõlas seadusega. Klassiruumi ees ei tohiks evangeliseerida. Kui minu last õpetaks näiteks moslem, siis ma ei tahaks, et see moslem oma usku evangeliseeriks lastele. Samamoodi hoian ka ise piiri, et oma väärtustega näitan küll eeskujuna ja õpetajatele aegajalt ikka jutu käigus räägin Jeesusest ja üldse oma usust, aga seda peale kindlasti ei suru ega niisama ei räägi.” (Õ7, 13a, metodisti k) “Usuväljendus on oluline, aga see peab olema tundlik ja kontekstis kohane. Olen kogenud, et kui kogu aeg evangeeliumi esile tõsta, ka seal, kus keegi ei küsi ega taha kuulda, siis see ei mõju. See võib hoopis sulgeda südamed. Täna lähtun põhimõttest: kui uks avaneb, siis astun sisse – aga ma ei lõhu ust maha.” (Õ11, 14a, adventisti k)
		käitumuse- likult	“See on hea küsimus, kui ma ütleks, et ma kunagi ei klatšiks siis ma valetaks./.../ Ka suhetes kolleegidega, see mis püha vaim mulle andis, et kuidas Jeesus käituks, see istub kuklas. Et kui tahaks kellegi sõnadega seina külge naelutada, et noh kui on helgem hetk, siis tuleb meelde, et jätaks selle naelutamise. Et selles osas üritan teistmoodi olla.” (Õ1, 22a, karismaatiline vabak) “Kui vaadata sellist igapäevast käitumist, siis noh ma ikka üritan et ei räägiks taga kedagi, joomapidudel ei osale ja sellises osas olen kindlasti teistsugune. Muidugi lapsed seda ei näe, aga mida lapsed tajuvad on see, et midagi on minus teistsugust.” (Õ4, 8a, nelipühik) “Mina olen hoiakuga, et kui minu teod ei kuuluta, siis sõnad seal kõrval on tühised./.../ Eesmärk ja kutse on olla valguseks maailmas. Kui ma ütlen, et ma olen kristlane, kuid tegelikkuses olen kurjem, kannatamatam ja vihasem õpetaja kui teised, siis nendel sõnadel puudub kaal või nad teevad rohkem kahju kui head. Teistpidi, et ma peaks kogu aeg olema parem kui teised, siis seda ma kindlasti ei tee, ma ei võrdle ennast enda kolleegidega. Pigem päeva lõpus ma küsin Jumalalt, kas ma oleks saanud olla mõistvam ja kannatlikum.” (Õ5, 6a, nelipühik) Samamoodi ka ma ei saa aru silmakirjalikusest. Et paljud õpetajad räägivad, et suitsetamine on halb aga siis ise nruga taga käivad suitsul, et ma ei saa aru sellest. Selles suhtes ka ikkagi

			erineb see suhtumine, et need asjad, mis ma õpilastele räägin, nende taga ma tahan ka ise seista.” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak) “Ma kannan risti, nii et sellega nad näevad eksole. Mul on klassis ka oma õpetatava keele kirjakohtad, aga need näevad välja nagu postkaardid. Kes on minu laua ümber käinud ja näinud et seal on kirjakohtad siis need ikka teavad. Siis enne tunde lähen klassiruumi ja palvetan, ajangi õpilased koridori ja noh meil on klaasist ukseid ja nad kõik näevad et õpetaja palvetab seal. Ma arvan, et usu jagamine koolis sõltub sellest millesse sa kutsud oled. Mis ülesande nagu Jumal sulle on andnud. Minul endal on pigem üks ühele tulnud neid olukordi. Rääkisin ühe õpilasega ja saime palvetada tema sõbra pärast.” (Õ3, 3a, baptistik) “Ma palvetan õpilaste eest.” (Õ10, 3a, baptistik) “Kristlasena teen teistmoodi, et ma tihti iga hommik palvetan oma õpilaste eest, võtsin selle oma vanast koolist (kristlikust koolist) kaasa. Kõik õpilased on mul paberi peal nimekirjas ja palvetan nad läbi, palvetan ülemuse, juhtkonna eest ja püüan kolleegide eest ka palvetada. Olen ka mentor ja palvetan kaasmentori eest, et oleks hea koostöö hea. Palvetamine on siis see üks asi.” (Õ3, 3a, baptistik) “Ütleme nii, et ei lase sellist Jumala pühaduse teotust oma klassis. Esimesel aastal olin eriti konkreetne sellega, et tuli üks õpilane klassi kellel oli satanistliku sümbolikaaga pusa ja ütlesin, et ma oma klassiruumis ei soovi näha selliseid sümbolikaaid ja järgmine kord tuli üleni valge T-särgiga tundi. Nii et selliseid asju ma arvan, et teised õpetajad ei ütle. Kui keegi väga ropendab, siis ütlen et no kas ma pean seda kuulma.” (Õ3, 3a, baptistik) “Igapäevaselt teen samu asju, mida kõik teisedki õpetajad: õpetan ainet, hoolin lastest, teen koostööd kolleegidega. Aga kristlane olen igas olukorras. Kui on õige hetk, näiteks kui usuasjad tulevad teemaks, siis jagan ka oma vaadet ja ütlen, kuidas mina näen asju Pühakirja valguses. Mõnikord palvetan mõne õpilase või kolleegi eest kui selleks on sobiv hetk. Oluline on tunnetada aega ja inimesi.” (Õ 9, 6a, karismaatiline vabak) “Ma ei peida oma usku. Kui õpilased küsivad elu mõtte või moraali küsimusi, siis ma ei anna ainult ilmalikku vastust – ma toon alati ka vaimuliku perspektiivi. Kui mõni kolleeg jääb poliitiliselt korrektseks, siis mina jään truuks evangeeliumile. See teebki vahe sisse – ma ei jaga ainult teadmisi, ma jagan lootust. Ma palvetan õpilaste eest, räägin Jumala armastusest, jagan mõnikord piiblisalme, kui keegi on kriisis. See pole lihtsalt töö, see on missioon.” (Õ10, 3a, baptistik) “Ma arvan seda, et kõik see sõltub olukorrast. Samas ma arvan, ka et ei pea nüüd kooli minema ja kuulutama kuidas minu arvamused on ainuõiged. Kõik oleneb olukorrast ja sellest häälest sinu sees, mis ütleb et vot nüüd räägi. Aga ometi ma astun esile sellel sobival ja ebasobival hetkel ja ütlen et vot nii. Lastega samamoodi, lapsed küsisid et kas ma olen kristlane. Ma polnud
--	--	--	--

			neile öelnud kunagi seda, aga nad said ise aru. Ainus asi mis ma olen öelnud on see, et mina ei ole kurja poole peal. See oleneb tõesti olukorrast, aga ma ei jää seda häbenema kui seda on vaja kuulutada, aga samas ma ka ei käi sildiga ringi.” (Õ17, 5a, baptistik) “Ikka räägin vahepeal kui küsimused üles tulevad. Nii armas oli, et üks lapsevanem rääkis et tema tütar läks minu pärast leeri. Väga armas ja hea on saada selliseid positiivseid tagasisidesid. Ühe õpilasega vestlesime kaks tundi kristlikel teemadel. Et ikka tekib vahepeal selliseid erinevaid olukordi.” (Õ19, 20a, baptistik) “Ma arvan, et usu jagamine koolis sõltub sellest millesse sa kutsud oled. Mis ülesande nagu Jumal sulle on andnud. Ongi õpetajaid ja tean mõnda, kes läksid kooli ja evangeliseerisid ja siis neid vallandati, aga ometi sealt tuli nii palju õpilasi jumala juurde. Aga muidugi see tõmbab tähelepanu aga samas toob palju ka kasu. Minul endal on pigem üks ühele tulnud neid olukordi. Rääkisin ühe õpilasega ja saime palvetada tema sõbra pärast. Tundsin kuidas Jumal mind juhtis, et andsin nõu ja lõpuks tundsin et peaks palvetama. Siis palvetasime, noh mina palvetasin ja ta palvetas kaasa. Et ma ei suru õpilasi palvetama, aga et ta sai kaasa palvetada oma sõbra eest. siis mõtlesin küll, et kool võib mulle kinga anda selle eest, aga kui õpilane on nii mures siis kes muu saab aidata kui Jumal.” (Õ3, 3a, baptistik)
		ainealaselt	“Ja kui me räägime kristlikes pühadest aines, näiteks lihavõtted, siis ma tõesti räägin kõik need seosed ja jeesus ja kõik räägin ära, et kust see tuleb, kust need nimed tulevad ja räägin nendest pühadest. Teen sellise mini usundiõpetuse tunni juurde.” (Õ3, 3a, baptistik) “Ülestõusmispühade ajal ikka räägin kristlusest.” (Õ4, 8a, nelipühi k) “Toon sisse pühade ajal kristliku tausta, lihavõtted, jõulud jne. Kirikus käimistes ka ikka räägin, et kust see kirikus käimise traditsioon on tulnud jne.” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak) “Ma õpetan aineid nagu kõik teised, aga minu vaade on läbi usuprisma. Näiteks ajalootunnis räägin, kuidas kristlus mõjutas Euroopat. Bioloogias toon välja intelligentse disaini vaate. Kui klassis tuleb juttu elu raskustest või surmast, räägin igavesest elust. Kui keegi palub, palvetan kohe, ka tunni ajal. Ma ei sunni kedagi, aga ma ei peida ka midagi. See on see, mis mind eristab, ma elan usku välja kõiges, ka koolis.” (Õ10, 3a, baptistik) “Ainealaselt on ka olnud sellist usu väljendamist. Näiteks oleme arutanud maailma loomise üle ja siis oleme arutanud, et kõik loodu on taevaisa käes. Koguaeg põimin oma ainesse oma usulisi mõtteid. Väljasõitudel ka nad hakkavad ise rääkima usu üle ja see on väga äge.” (Õ17, 5a, baptistik) “Õppekava tuleb täita ja seda teen ka. Samas, kui usulised teemad tulevad üles nagu 5. klassi ajalootundides näiteks, siis räägin oma

		vaatepunktist ja kuidas mina kristlasena neid asju näen. Õpetajana ei suru midagi peale, vaid pakun teise vaatenurga.” (Õ9, 6a, metodisti k) “Õppetöö ja materjalide juures otsin ka ikkagi ainult materjale mis sobivad kristlikke väärtustega. Nii paljud raamatud on hea sisuga, aga autor kannab endas sellist vaimsust, et ei taha, et seda õpilastele edasi kanduks.” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak) “Ainealaselt on ka olnud sellist usu väljendamist. Näiteks oleme arutanud maailma loomise üle ja siis oleme arutanud, et kõik loodu on taevaisa käes. Koguaeg põimin oma ainesse oma usulisi mõtteid. Väljasõitudel ka nad hakkavad ise rääkima usu üle ja see on väga äge.” (Õ17, 5a, baptistik) “Minu hoiak on selge, usu väljendamine ei lõpe koolimaja ukse peal. Kui mul on süda täis evangeeliumi, siis see voolab igal pool. Jeesus ütles: "Minge kõike maailma ja kuulutage evangeeliumi." Ta ei teinud erandit koolidele.” (Õ10, 3a, baptistik) “Kui keegi küsis elu mõtte kohta, ma ei andnud eksistentsialistlikku vastust, vaid rääkisin Loojast. Mind kutsuti korduvalt juhtkonda „vestlusele“. Lõpuks, kui üks õpilane tunnistas, et tahab oma elu Jeesusele anda ja see jõudis lapsevanemateni, tuli surve juba sealtpoolt. Kool kartis skandaali. Mind vallandati, aga ma tean, et tegin õigesti.” (Õ10, 3a, baptistik) “Keegi ei saa mind keelata enda klassiruumis õpetamast seda, mida ma õpetan. Ometigi ma ei istu klassis ja pea jutlusi Piiblist neile. Ma aga pean olema tark nendes asjades, kuidas ma lastele mingitest asjadest räägin./.../ Loomulikult ei saa ma teha tunnis päästepalvet, aga saan küsimustele vastates rääkida usust, palvest.” (Õ13, 2a, nelipühi k) “Eks tuleb hetki, kus mõtled, kas ikka oli sobilik midagi öelda või jagada. Näiteks kui pärast ühest tüdrukust kirikus palvetamist küsiti, et “mis temaga juhtus”, siis sain aru, et kõik ei mõista selliseid asju samamoodi. Aga kui inimene on rahunud ja otsib abi, ja mul on võimalus midagi head teha, siis miks mitte?” (Õ9, 6a, metodisti k) “Üks suuremaid pingeid tekkis sellest, et ma rääkisin tundides ainult kristlusest. Usuõpetuses ootavad õpilased mitmekesist vaadet, erinevaid usundeid, maailmavaateid, võrdlevaid käsitlusi. Aga mina keskendusin ainult ristiusule ja isegi tunniplaaniõpetused teemad läksid jutlusteks. Kolleegid ütlesid, et rikun aine taset. Lõpuks sain aru, et ka õpilased kaotasid huvi. Tundide kvaliteet kannatas, ja ka mu enda südametunnistus hakkas märku andma.” (Õ11, 14a, adventisti k) “Ma arvan, et otseselt ei eristu teistest õpetajatest. Olen oma usus küll veendunud, aga ma ei sea seda esiplaanile. Pigem on asi hoiakutes ja selles, kuidas inimestesse suhtun. Olen kunagi ise
--	--	---

			olnud mitte kristlane, seega mõistan seda mõttemaailma hästi. Nema aga ei pruugi alati mõista kristlase oma ja see ongi see, kus saab sillaks olla.” (Õ8, 19a, karismaatiline vabak) “Kui aus olla, siis ma ei näe, et ma peaksin eristuma. Tõsi, ma olen kristlane, aga see ei tähenda, et ma õpetan teistmoodi kui mu kolleegid. Pigem väljendub see ehk töösse suhtumises, näiteks püüan olla kannatlik ja õiglane, aga mitte sisulises mõttes. Ma ei räägi klassis usust, ei jaga oma vaateid, kui neid ei küsita, ja ei pea seda ka vajalikuks. Minu töökoht ei ole selleks koht./.../Ma ei too oma usulist identiteeti klassiruumi. Ma ei arva, et see oleks professionaalne. Muidugi mõjutab see, kes ma inimesena olen, näiteks püüan olla toetav, mõistev, aus, aga need on universaalsed väärtused, mitte ainult kristlikud. Ma ei jutlusta, ei palveta, ei maini usuasju. Kui õpilane küsib midagi, mis puudutab usku, siis suunan teda pigem uurima mitmeid vaatenurki, mitte enda oma.” (Õ12, 7a, metodisti k) “Ma ei oska väita, et ma eristun. Järgin õpetaja eetikat nagu kõik teised õpetajad. Väga suuri erinevusi ei ole, töö on sama, moraal on sama. Vanduma ma ei hakka, aga ega väga teised õpetajad ka mitte. Oled ikka eetiline õpetaja vahet pole mis usuline taust on.” (Õ18, 4a, baptistik)
3.	Väärtuskonfliktid ja pinged	põhimõtteliselt puuduvad	“Selle osas, et ma olen kristlane - kindlasti mitte. Mul on olnud selles alas väga palju häid vestlusi.” (Õ5, 6a, nelipühi k) “Tegelikult ei ole. Viimane tõsine 7. klassi ümarlaua vestlusel hakkasin arutama eelmise õpetaja tegemata tööd. Eelmisel aastal olid selle õpetaja õpilased saanud kõik hindeks “5”, millega ta võitis õpilaste seas populaarsuse, kuid lastel jäi matemaatika alane haridus saamata. Kui mina neid hakkasin neile päriselt hindeid panema, siis tekkis nii koolil kui lapsevanematel probleem.” (Õ13, 2a, nelipühi k) “Vahepeal tuleb ette mingisuguseid halbu sõnu jumala kohta või nalju, aga otseselt väärtuspingeid ei ole” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak) “Ausalt öeldes on väga vähe. Võib-olla mõnes arutelus, kui mõni õpilane on küsinud väga vastuolulisi küsimusi, näiteks elu mõtte või moraali kohta. Aga isegi siis olen püüdnud jääda neutraalseks. Kui üldse konflikt, siis ehk sisemine. Vahel tekib tunne, et tahaks rohkem öelda, kui kristlasena tunnen.” (Õ12, 7a, metodisti k) “Vahel tunnen ka pinget seesmiselt, et kus on see piir, kus ma lihtsalt kohanen ja ei seisa enam millegi eest? Just seetõttu olen hakanud teadlikult paluma, et ma ei jääks mugavaks, vaid oleksin julge.” (Õ14, 18a, baptistik)
		Suhtlemistasandil	“Kolleegidega on eriti olnud. Eriti kui hakkas Iisraeli ja Hamasi jama. Siis ma olen konkreetselt oma arvamust väljendanud ja oleme jõudnud kokkuleppele, et meil on selgelt eriarvamused.”

		(Õ1, 22a, karismaatiline vabak) “Õpetajate toas samamoodi, kõik õpetajad minuga nii sõbrad ei ole. Soo teemad on toonud palju pingeid sisse. Eriti viimastel aastatel on arutatud selliste teemade üle ja no on läinud ikka ütlemiseks omavahel.” (Õ4, 8a, nelipühi k) “Näiteks abordiga seotud arutelu tekkis küll koht, kus õpetaja ütles, et sinu suhtumist me ju teame kui avaldasin arvamust, et need lapsed on ka väärtuslikud.” (Õ16, 50a, karismaatiline vabak) “Väljakutsete seas on kindlasti vaimne pinge, et kui Jumal on kutsunud meid olema tema standardi järgi, siis koolimajas on see väga raske. Stressi taluvus ja üksi jäämine, pole teisi kristlasest õpetajaid.” (Õ7, 13a, metodisti k) “Väljakutseteks tõesti võib välja tuua ka üksilduse. Ikkagi see, et sa ei saa minna ja palvetada kolleegiga koos, ei saa kuidagi tuge nagu vaja on on raske. Et jah see üksildus on tõesti suur faktor mis mängib ka rolli. Peab rohkem keskenduma et on olemas kogukogudus ning sealsed inimesed on suureks abiks ja toeks.” (Õ6, 2a, karismaatiline vabak) “Teised lähevad kõik kaasa sellega, et mis ühiskonnas kuidagi normaalne on. See on väga kurb ja tõesti tekitab üksikut tunnet ja siis natuke aega ei räägita sinuga, et kuidas sa ometi saad teistmoodi mõelda nendest asjadest. Kuidagi need teemad lähevad alati nii tuliseks ja iseeneest võiks ju me kõik täiskasvanud olla nendes, aga kuidagi ja praegu näen, et kui minnakse kristlike väärtustega vastuollu et siis need teemad tekitavad palju viha ja tulisust.” (Õ4, 8a, nelipühi k) “Õpetajate seas on ikka need moodsad teemad, aga ikkagi konservatiivsust on rohkem.” (Õ2, 15a, baptistik) “On olnud küll paar juhust, kus õpilased teavad et ma olen kristlane, ja siis küll õpilased on paar korda naernud ja teinud nalja usu üle, siis on keeruline koht, et mida sa vastad ja kuidas vastad. Need ei ole kõige meeldivamad kohad.” (Õ4, 8a, nelipühi k) “Otseselt nagu Jumalat eitatakse ja seda halvustatakse ja minu roll on ikka kristlasena midagi öelda, aga võtan seda paratamatusena.” (Õ2, 15a, baptistik) “Üks väljakutse on see, et vahel võib tunduda, nagu peaks justkui ideaalsena paistma. Et oled usklik, siis oled „üliinimene“.” (Õ8, 19a, karismaatiline vabak) “Jumal on mind väga kaitsnud teiste õpetajate arvamuste, tagarääkimiste eest. Ainult ühe korra üks õpetaja väljendas, teades, et ma olen kristlane, kuidas tema arvates kristlasest õpetajaid ei oleks kooli vaja ja sellised õpetajad ei olegi üldse normaalsed õpetajad. Aga direktor väga seisis minu eest.” (Õ16,
--	--	---

			50a, karismaatiline vabak)
		Konflikt d õppetöö:	“Üks suuremaid pingeid tekkis sellest, et ma rääkisin tundides ainult kristlusest. Usuõpetuses ootavad õpilased mitmekesist vaadet – erinevaid usundeid, maailmavaateid, võrdlevaid käsitusi. Aga mina keskendusin ainult ristiusule ja isegi tunniplaanilised teemad läksid jutlusteks. Kolleegid ütlesid, et rikun aine taset. Lõpuks sain aru, et ka õpilased kaotasid huvi. Tundide kvaliteet kannatas, ja ka mu enda südametunnistus hakkas märku andma, et ma teen liiga üheplaanilist tööd.” (Õ11, 14a, baptistik) “Väljakutseks tooksin välja, et kui ikkagi õppekavadesse tulevad sisse piibliga vastuolulised asjad, siis ma ikkagi ei saa seda teha, et sealt jookseb minu piir.” (Õ1, 22a, karismaatiline vabak) “Põhiline väljakutse on keskkond. Ma ei ütleks et lapsed on halvad, aga lihtsalt nad on rasked vahepeal ja ise ka stressis ja see teeb endal keeruliseks rahulikuks jäämise.” (Õ4, 8a, nelipühi k) “Seksuaalkasvatusest rääkides oodati mult neutraalset, ilmalikku juttu, aga ma ei saanud jätta ütlemata, mida Piibel ütleb. Kui keegi küsis elu mõtte kohta, ma ei andnud eksistentsialistlikku vastust, vaid rääkisin Loojast. Mind kutsuti korduvalt juhtkonda „vestlusele“. Lõpuks, kui üks õpilane tunnistas, et tahab oma elu Jeesusele anda ja see jõudis lastevanemateni, tuli surve juba sealtpoolt. Kool kartis skandaali. Mind vallandati, aga ma tean, et tegin õigesti” (Õ10, 3a, baptistik) “Võib-olla kõige suurem väärtuskonflikt oli see kui füüsikatunnis räägime maailma loomisest, siis suure paugu teoorias rääkisin, et keegi pidi selle ju tekitama. Osad õpilased on veendunud, et see tekkis iseenesest, aga toon sisse ka kristliku maailmavaate. See on vahepeal pingeid tekitanud, sest õpilased korraks nagu kahtlevad minu professionaalsuses, et kuidas saan füüsikat õpetada kui usun Jumalat maailma loojana ja hoidjana.” (Õ7, 13a, metodisti k) “On olnud hetki, kus näiteks teatud tundlikel teemadel nagu seksuaalsus või identiteet pean valima sõnu väga hoolikalt. Ma ei varja, mida ma usun, aga ma ei taha ka kedagi haavata. Üks kord arutasime klassis samasooliste abielu teemat ja ma ütlesin: „On inimesi, kelle veendumus on, et abielu on mehe ja naise vaheline ja mina kuulun nende hulka. See tekitab diskussiooni, aga see oli aus ja lugupidav.” (Õ14, 18a, baptistik) “Meie koolis on ka see võlts vikerkaar kõigis oma värvides esindatud, et ja mul on paari õpilasega tulnud juttu sellel teemal ja ka perekonnaõpetuses on nad ikka arutelusid tõstatanud, siis ma ütlen ka kohe välja, et üks asi mis me õpime on see, et meil võib olla erinev arvamus ja ma ei pane hinnet selle eest, et ka su arvamus ühtib minu omaga või ei.” (Õ1, 22a, karismaatiline vabak)

		konfliktid tähtpäevadega	“Ikka on väärtuskonflikte tekkinud. Kaks tähtpäeva on need suurimad konfliktid. Need on volbriöö ja halloween. Need elame üle, sellepärast et meil oli saksamaal üks vabatahtlik ka kes oli ennast nii veriseks ja võikaks teinud, aga ma ei pidanud vastu ja läksin juurde. Muidu armas noormees, aga ütlesin, et kas sa saad praegu aru, kelle poole peal sa seisad ja rääkisime hästi rahulikult, et see kelle poole peal sa seisad tekitab hirmu ka teistes. Aga kui need paar päeva üle elada, siis on kombes. Olen isegi mõelnud võtta vabu päevi ja direktor ütles mulle hästi, et nagu moslemeid peab austama, siis sina oled ka nagu vähemus, sulle see ei sobi.” (Õ17, 5a, baptistik) “Aega ajalt ikka. Üks keerulisemaid on olnud mitmendaad aastaid halloweeni tähistamine. Eelmine aasta võtsin isegi vaba päeva. See aasta mõtlesin, et okei ma ignoreerin seda. Tegelikult olin meeldivalt üllatunud, et väga vähesed läksid stiilipäevaga kaasa. Kui ma ei oleks kristlane, siis ma peatuks ka ainete andmisel sellel teemal, aga kuna ma olen kristlane siis ma aines ka halloweenile ei keskendu.” (Õ3, 3a, baptistik) “Sellel aastal oli esimene september pühapäeval ning otsustatigi teha aktus pühapäeval. Kuna mul oli uus klass, siis pidin ka kohal olema oma õpilaste jaoks. See oli minu jaoks väga ebameeldiv ja väljendasin koolijuhile ka et see ei ole okei pühapäeval, hingamispäeval tulla kooli.” (Õ3, 3a, baptistik)
		Pinged eelarvannustes	“Vahepeal olen kuulnud õpetajaid kirumas neid ultra konservatiivselt religioosseid selliseid sekte. Et selliseid õpilasi meil on ning vahepeal õpetajad kiruvad neid taga, et nende uskumused segavad õpetajatööd. Ei tohi minna teatrisse, ei tohi kõrvitsa pilti värvida ja selliseid asju. Et siis pean kuidagi teistmoodi kaitsma kristlust, et tavapäraselt kristlus ei ole ikka nii äärmuslik. Sekti elu on karm elu ja lastest hakkab kahju. Neil ei lubata maailma asjadega kursis olla ja selline range kristlus jätab nad maailmast kõrvale ja teeb nendest naerualused. Tuleb siis kaitsta neid lapsukesi, et see pole nende süü, et nende vanemad on nii otsustanud.” (Õ18, 4a, baptistik) „Kus lööb aeg ajalt välja mingi pinge on see kui ma võtan uue klassi. Näiteks sain uue klassi ja seal oli poiss, kes väljendas mida kõike ta minu kohta kuulnud oli ja kasutas selliseid inglise keelseid väljendeid ja ma lasin tal lihtsalt ennast tühjaks rääkida, et küsin siis uuesti kuidas arvamus muutunud on. Kooliaasta lõpuks oli juba teine arvamus ja saame hästi läbi. Mul ei ole mõtet hakata sõnadega võitlema kui kellegil on mingid eelarvamused, pigem lasen oma käitumisel näidata, et kuidas ma tegelikult olen.” (Õ19, 20a, baptistik)

Lisa 3. Lühendid

PGS - Põhikooli- ja Gümnaasiumiseadus

adventisti k - adventisti kogudus

baptistik - baptisti kogudus

nelipühi k - nelipühi kogudus

metodisti k - metodisti kogudus

vabak - vabakogudus

karismaatiline vabak - karismaatiline vabakogudus

Õ - õpetaja